

SELETUSKIRI

Kooseluseaduse rakendamise seaduse eelnõu juurde

I. Sissejuhatus.

Kooseluseadus (*KooS*) võeti Riigikogus vastu 9. oktoobril 2014 ning seaduse jõustumine nähti ette 2016. aasta 1. jaanuaril koos rakendusaktidega¹. Rakendamissätete ühtselt eraldi seaduses välja toomine on vajalik eelkõige seetõttu, et rakendused on omavahel tihedalt seotud. Ühtne rakendusseadus võimaldab vältida erinevates seadustes seotud küsimusi reguleerivate normide ja neis sisalduvate viidete vahelisi ebakõlasid ning tagada selguse, arusaadavuse ja terminoloogilise ühtsuse.

Eelnõu lähtub kooseluseaduse vastuvõtmisel esitatud sooneutraalsest regulatsioonist, mis hõlmab kooselulepingu sõlminud isikute (registreeritud elukaaslaste) omavahelisi õigussuhteid ja õigussuhteid kolmandate isikutega. Õigussuhte olemus ning sellest tulenevad õigused ja kohustused on sisustatud juba kooseluseaduses ning lahti seletatud kooseluseaduse eelnõu seletuskirjas². Eelnõu eesmärk on kooseluseaduses toodud põhimõtetest lähtudes täpsustada, milline on kooseluseadusest tekkivate õiguste ja kohustuste realiseerimise kord ja tagada kooseluseaduse rakendamise võimalikkus.

Kuivõrd eelnõuga muudetakse mitmeid seadusi, on seaduse eelnõu seletuskirja osad toodud eraldi muudetavate seaduste lõikes.

Eelnõuga muudetakse järgmisi seadusi: kooseluseadus (RT I, 16.10.2014, 1); abieluvararegistri seadus (RT I, 05.12.2014, 3); abipolitseiniku seadus (RT I, 12.03.2015, 75); avaliku teenistuse seadus (RT I, 13.12.2014, 4); Eesti Vabariigi omandireformi aluste seadus (RT I, 23.03.2015, 97); Eestis tegutsenud teiste riikide julgeoleku- ja luureorganite materjalide kogumise, arvele võtmise, säilitamise ja kasutamise korra seadus (RT I, 21.03.2011, 28); Euroopa Liidu kodaniku seadus (RT I, 23.03.2015, 14); Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus (RT I, 01.09.2015, 3); finantsinspektsiooni seadus (RT I, 07.07.2015, 4); halduskohtumenetluse seadustik (RT I, 19.03.2015, 24); haldusmenetluse seadus (RT I, 23.02.2011, 8); hooneühistuse seadus (RT I, 29.06.2014, 109); hädaolukorra seadus (RT I, 01.09.2015, 7); investeerimisfondide seadus (RT I, 07.07.2015, 21); isikuandmete kaitse seadus (RT I, 12.07.2014, 51); isikut tõendavate dokumentide seadus (RT I, 23.03.2015, 17); kaitseväe seadus (RT I, 12.03.2015, 18); kaitseväeteenistuse seadus (RT I, 19.03.2015, 12); kalmistuseadus (RT I, 23.03.2015, 104); karistusseadustik (RT I, 12.03.2015, 22); kinnisasja omandamise kitsendamise seadus (RT I, 23.02.2012, 11); kinnistusraamatuseadus (RT I, 05.12.2014, 36); kodakondsuse seadus (RT I, 23.03.2015, 260); kogumispensionide seadus (RT I, 07.07.2015, 7); kohtuekspertiisiseadus (RT I, 19.03.2015, 14); korruptsioonivastase seadus (RT I, 12.07.2014, 85); krediitiasutuste seadu (RT I, 07.07.2015, 8); kriminaalmenetluse seadustik (RT I, 19.03.2015, 22); kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seadus (RT I, 26.02.2015, 4); looduskaitse seadus (RT I, 23.03.2015, 122); maareformi seadus (RT I, 30.06.2015, 50); maksukorralduse seadus (RT I, 30.06.2015, 29); mittetulundusühingute seadus (RT I, 21.06.2014, 42); muinsuskaitse seadus (RT I, 23.03.2015, 128); nimeseadus (RT I, 06.03.2015, 32); notari tasu seadus (RT I, 29.06.2014, 1); notariaadiseadus (RT I, 19.03.2015, 15); ohvriabi seadus (RT I, 13.12.2014, 21); pankrotiseadus (RT I, 21.06.2014, 20); perekonnaseadus (RT I, 12.03.2015, 99); perekonnaseisutoimingute seadus (RT I, 29.06.2014, 6); politsei ja piirivalve seadus (RT I,

¹ Kooseluseadus – RT I, 16.10.2014, 1, vastu võetud 09.10.2014, jõust KooS § 26 2016. aasta 1. jaanuaril koos rakendusaktidega.

² Kooseluseaduse eelnõu 650 seletuskiri kättesaadav internetis: <http://www.riigikogu.ee/download/747b3df4-f8e5-443c-9d99-921f158717ab>.

19.03.2015, 69); prokuratuuriseadus (RT I, 10.03.2015, 18); puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (RT I, 23.03.2015, 268); pärimisseadus (RT I, 29.06.2014, 10); päästeseadus (RT I, 23.03.2015, 130); päästeteenistuse seadus (RT I, 19.03.2015, 8); püasiasustusega väikesaarte seadus (RT I, 30.06.2015, 55); rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (RT I, 19.03.2015, 55); rahvastikuregistri seadus (RT I, 15.03.2014, 42); rahvusvahelise eraõiguse seadus; rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus RT I, 13.12.2014, 33); rakkude, kudede ja elundite hankimise, käitlemise ja siirdamise seadus (RT I, 26.02.2015, 1); ravikindlustuse seadus (RT I, 23.03.2015, 21); relvaseadus (RT I, 19.03.2015, 18); riigi õigusabi seadus (RT I, 12.03.2015, 102); riigihangete seadus (RT I, 23.03.2015, 24); riigilõivuseadus (RT I, 30.06.2015, 58); riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus (RT I, 12.03.2015, 46); riiklike peretoetuste seadus (RT I, 30.06.2015, 32); riikliku pensionikindlustuse seaduse (RT I, 10.03.2015, 26); sotsiaalhoolekande seadus (RT I, 30.06.2015, 30); sotsiaalmaksuseadus (RT I, 19.03.2015, 64); surma põhjuse tuvastamise seadus (RT I, 26.02.2015, 14); tagatisfondi seadus (RT I, 07.07.2015, 12); tsiviilkohtumenetluse seadustik (RT I, 19.03.2015, 28); tsiviilseadustiku üldosa seadus (RT I, 12.03.2015, 106); tulumaksuseadus (RT I, 07.07.2015, 15); turismiseadus (RT I, 12.07.2014, 144); turvaseadus (RT I, 23.03.2015, 273); tõestamise seadus (RT I, 29.06.2014, 109); täitemenetluse seadustik (RT I, 12.03.2015, 88); töötajate distsiplinaarvastutuse seadus (RT I, 06.07.2012, 40); tööturuteenuste ja -toetuste seaduse (RT I, 30.06.2015, 26); töötuskindlustuse seadus (RT I, 13.12.2014, 57); vangistuseseadus (RT I, 23.03.2015, 142); võlaõiguse seadus (RT I, 07.07.2015, 13); võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus (RT I, 31.01.2014, 8); välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus (RT I, 23.03.2015, 27); välismaalaste seadus (RT I, 23.03.2015, 9); välisteenistuse seadus (RT I, 23.03.2015, 278); väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus (RT I, 23.03.2015, 29); väärteomenetluse seadustik (RT I, 19.03.2015, 37); väärpaberituru seadus (RT I, 19.03.2015, 44); õppetootuste ja õppelaenu seadus (RT I, 23.03.2015, 5).

Eelnõu põhistruktuur valmis Justiitsministeeriumis veel enne kooseluseaduse vastuvõtmist eelmise Riigikogu koosseisu poolt. Praeguseks on seda korrastanud ja täiendanud Riigikogu fraktsioonid koostöös asjassepuutuvate valitsusasutustega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamus, sest eelnõuga muudetakse kohtumenetluse seaduseid (PS § 104 lg 2 p 14) ja kodakondsuse seadust (PS § 104 lg 2 p 1).

II. Seaduse eesmärk

1.1 Kooseluseaduse rakendumine

Kooseluseadus jõustub vastavalt rakendussättele 1. jaanuaril 2016 ka siis, kui rakendusakte vastu ei võeta, mis tekitaks rakendusaktide vastu võtmata jätmisel olukorra, mil isikutel oleks õigus nõuda notari juures kooseluseaduse regulatsioonile vastava kooselulepingu sõlmimist, kuid riik ei oleks kehtestanud reegleid selle kohta, kuidas ja millisel õiguslikul alusel registritesse kandeid tehakse ning millele tuginedes on notaril õigus tasu saada.

Olukord, kus seadusandja on küll kehtestanud materiaaõigusliku aluse kooselulepingu sõlmimiseks, kuid on jätnud kehtestamata korralduslikud reeglid isiku seadusest tuleneva õiguse tagamiseks, võib olla põhiseadusega vastuolus, riivates Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS)³ §-s 14 sätestatud üldist põhiõigust korraldusele ja menetlusele. Üldise põhiõiguse

³ Eesti Vabariigi põhiseadus – RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.

korraldusele ja menetlusele riive seisneb üldjuhul riigivõimu tegevusetuses⁴. Kooseluseaduse jõustumisel 1. jaanuaril 2016 rakendusaktide jõustumiseta saaks seadusandjale ette heita seda, et isikute PS §-st 14 tulenev põhiõigus korraldusele ja menetlusele ei ole õigustloova akti andmata jätmise tõttu tagatud.

Eestil tuleks sealjuures arvesse võtta rahvusvahelisi arenguid⁵ ning erilist tähelepanu pöörata hiljutisele Euroopa Inimõiguste Kohtu (*EIK*) otsusele, kus kohus tõi Itaalia puhul välja, et õigusliku raamistiku puudumine, mis tagaks samasooliste partnerite kooselu tunnustamise ja kaitse, on Inimõiguste konventsiooni⁶ artikli 8 rikkumine⁷. Asjakohane on märkida, et konventsiooni artikkel 8 era- ja perekonnaelu austamise kohta ei sätesta mitte üksnes üksikisiku tõrjeõigust, vaid see saab tekitada ka riigile positiivse soorituskohustuse välja töötada samasooliste isikute kooselu reguleerimise õiguslik raamistik. Sellega kooskõllaliselt leidis EIK kõnesolevas *Oliari jt vs Itaalia*, et Itaalia ei ole täitnud riigi positiivset soorituskohustust tagada, et kaebajatel oleks kindel õiguslik raamistik, mis tagaks nende samasoolise kooselu tunnustamise ja kaitse⁸. Sealjuures on oluline märkida, et lisaks sellele, et kohus mõistis riigilt välja igale kaebajale 5000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks⁹, pandi kohtuotsusega Itaaliale kohustus rakendada kohaseid meetmeid, et tagada samasoolistele partneritele võimalus kooselu seadustamiseks ja täita sellega kohustused kaebajate ja teiste isikute perekonna ja eraelu kaitse tagamiseks¹⁰.

Seega on kõnesolev eelnõu vajalik seetõttu, et vältida õigustloova akti andmata jätmisega tekkivat põhiseadusvastast olukorda, kus tagatud ei ole isikute põhiõigused menetlusele ja korraldusele (PS § 14) ning sellega kaasnevaid kahju hüvitamise nõudeid. Samuti selleks, et rakenduks KooS-i materiaalõiguslik regulatsioon ning välditaks võimalikke tulevikus tekkida võivaid kahju hüvitamise nõuded riigi vastu, kui EIK leiaks et ka Eestil on positiivne soorituskohustus välja töötada regulatsioon, et tunnustada samasooliste isikute kooselu ja tagada selle kaitse.

1.2 Registreeritud elukaaslase instituut Eesti õiguskorras

Lisaks menetlusreeglitele on kõnesoleva eelnõu eesmärk määrata kindlaks ka registreeritud elukaaslase positsioon õiguskorras tervikuna. Eelnõus toodud muudatused võib jagada üldistatult peamiselt kolme liiki küsimustega seonduvateks muudatusteks:

⁴ PS § 14 komm, p 3.4 jj, Eesti Vabariigi põhiseadus: kommenteeritud väljaanne (toim Ü. Madise *et al*). Tallinn: Juura 2012, internetis: www.pohiseadus.ee.

⁵ Euroopa Inimõiguste kohtu 21. juuli 2015. aasta otsus asjas *Oliari jt vs Itaalia*, punktides 53–54 tõi kohus välja, et samasooliste abielu on lubatud: Belgias, Taanis, Prantsusmaal, Islandil, Luksemburgis, Hollandis, Norras, Portugalis, Hispaanias, Rootsis ja Suurbritannias (vt ka Iirimaa ja Soome). Samasooliste registreeritud partnerlus on lubatud Andorras, Austrias, Belgias, Horvaatias, Tšehhis, Soomes, Prantsusmaal, Saksamaal, Ungaris, Iirimaa, Liechtensteinis, Luksemburgis, Maltal, Hollandis, Sloveenias, Hispaanias, Šveitsis, Suurbritannias (Taanis, Norras, Rootsis, Islandil tunnustati kehtetuks kui samasooliste abielu lubati). Punktis 65 viidati, et USA Konstitutsioonikohtu 26. juuni 2015 otsusega asjas *Obergefell jt. vs Hodges, Director, Ohio Department of Health et al*, lk 27–28, leidis konstitutsioonikohus, et samasoolistel paaridel on õigus abielluda kõikides osariikides ning osariikidel ei ole seaduslikku alust keelduda teises osariigis seaduslikult sõlmitud abielu sõlmimisest põhjendusel, et abielu on sõlmitud samasooliste isikute vahel. *Oliary jt vs Itaalia*: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156265>, eestikeelne kokkuvõte: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/kohtulahendi_analysys/11210. *Obergefell jt. vs Hodges, Director, Ohio Department of Health et al*: http://www.supremecourt.gov/opinions/14pdf/14-556_3204.pdf

⁶ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon – RT II 2010, 14, 54, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13320295>.

⁷ *Op cit Oliary jt vs Itaalia* punkt 200.

⁸ *Op cit Oliary jt vs Itaalia* punkt 185.

⁹ *Op cit Oliary jt vs Itaalia* punkt 205, alapunkt 4 (a) (i).

¹⁰ *Op cit Oliary jt vs Itaalia* punkt 200.

- a. Registreeritud elukaaslane seotud isikuna, huvide konflikti vältimine
 - b. Registreeritud elukaaslane lähedase ja perekonnaliikmena
 - c. Registreeritud elukaaslasele antavad soodustused ja toetused
- a. Registreeritud elukaaslaste, nagu kõigi perekonnaliikmete vahel, võib eeldada lähedast seotust, mistõttu on ettenähtav, et huvide konflikti olukordade tekkimine on tõenäoline. Huvide konflikt tekkimine on tõenäoline olukorras, mil töökohustused ja erahuvid on vastuolus ning mil erahuvid võivad mõjutada tööülesannete täitmist. Samuti on huvide konflikti tekkimine tõenäoline lähedalt seotud isikute alluvussuhte, kontrolli- või aruandluskohustuse puhul ning ühtlasi asutuse või äriühingu tegevuse otsustusprotsessis osalemisel, tehingute tegemisel. Seetõttu on lähedalt seotud isikute puhul Eesti õiguskorras sellistel juhtudel huvide konflikti vältimiseks ning õiglase ja sealjuures õiglasena näiva protsessi kaudu tulemuse saavutamiseks mitmetes seadustes ette nähtud piirangud või kaitsemeetmed.

Näitena võib tuua notari või tema lähikondse tõestamistoimingul osalemise või tunnistajana osalemise keelu, kohtuniku, kohtuvälise menetleja ametniku ja maksuhalduri taandumiskohustuse, riigi õigusabi osutamisest keeldumisel, piirangud isiklike ja seotud isikutega tehingute tegemisel seoses investeerimisfondide ja krediitiasutuste tegevusega, tehingud lähikondsetega ja tagasivõitmise regulatsioon maksejõuetusmenetlustes, teavitamiskohustus lähedaste isikute osas tööle kandideerimisel või kontrollorganite otsuste tegemisel tagatisfondi ja finantsinspektsiooni nõukogu tegevuses ning alluvussuhete puhul prokuröriks, kohtueksperdiksi või ohvriabi vabatahtlikuks andjaks kandideerimisel. Seadustes ei ole üheselt määratud seotud isikute ringi, osadel juhtudel räägitakse lastest, vanematest ja abikaasadest, mitmel juhul on nende hulka aga hõlmatud ka faktilised abikaasad, elukaaslased, endised abikaasad, isikud kellega on koos elatud aasta. Tendents on, et seotud isikute ringi on ajapikku üha enam laiendatud, kusjuures määratlusse on hõlmatud üha enam faktilistel suhetel põhinevat kooselu.

Eelnõuga paigutatakse registreeritud elukaaslane seotud isikuna sätetesse, et vältida huvide konflikti olukordade võimalikku teket ja tagada õiglane ning ka õiglasena näiv protsess tulemuseni jõudmisel. Ka toetas sätete senine sõnastus ja tendentsid registreeritud elukaaslase isikute ringi lisamist.

- b. Lähedaste või perekonnaliikmetega seonduv regulatsioon puudutab peamiselt menetlustagatisi, lähedaste isikute olulistesse otsustesse kaasamist ja teavitamist, kuid on seotud ka eeldusega, et lähedastel ja perekonnaliikmetel on ühised majanduslikud huvi ning ühiselt kasutatakse sissetulekuid. Oluline on lähedaste võimalus keelduda menetluses tunnistajana ütluste andmisest lähedaste vastu, võimalus olla kaasatud, anda informatsiooni, olla ära kuulatud või omada kaebeõigust isiku kinnisesse asutusse paigutamisel, perekonnaasjades, põlvnemisel, lapsendamisel, tervishoiuteenuse osutamisel, surmaandmete esitamisel. Ühiseid majanduslikke huve arvestatakse toetuste määramisel, näiteks toimetulekutoetuse või õppetoetuse juures.

Kuivõrd registreeritud elukaaslaste puhul võib eeldada lähedast emotsionaalset seotust on eelnõus peetud oluliseks, et ka nemad oleksid teise registreeritud elukaaslasega seotud protsessidesse kaasatud ning sätteid on seetõttu vastavalt täiendatud. Vastastikuse toetuse ja ülalpidamiskohustuse tõttu tuleb registreeritud elukaaslasi arvesse võtta ka toetuste määramisel.

- c. Õiguskorras on lähedastele ja perekonnaliikmetele tehtud mitmeid soodustusi, näiteks antud võimalus esitada ühine tuludeklaratsioon, maksta füüsilisest isikust ettevõtjana sotsiaalmaksu ka abikaasa eest, majutada üürikorterisse abikaasa üürileandja nõusolekut vajamata või astuda üürilepingusse poolena, saada erialusel elamisluba, välistada riigi või

kohaliku omavalitsuse ostueesõigus või maksta madalamat teenustasu võõrandamisel. Eelnõus on tehtud täiendused registreeritud elukaaslase kohta, arvestades poolte seotust ja vastastikuse ülalpidamiskohustuse või vararežiimi kaudu tekkivat seotust.

Lisaks soodustustele on sätestatud õiguskorras ka hulk toetusi, mis on peamiselt suunatud abikaasale, kohastel juhtudel on sätteid täiendatud ka registreeritud elukaaslasega, arvestades tuleb seejuures Euroopa Kohtu (EK) diskrimineerimisõiguse alast kohtupraktikat. EK on töösuhete kontekstis leidnud, et kui soodustused laienevad abikaasadele, kuid mitte tsiviilpartnerluse sõlminud isikutele, olukorras, kus samasoolistel abielu sõlmida ei ole lubatud, on tegemist otsese diskrimineerimisega, ka siis, kui erinevalt koheldakse perekonnaseisu mitte sõnaselgelt seksuaalse sättumuse alusel¹¹. Sealjuures tõi EK välja, et diskrimineerimise olemust ei muuda see, kui tsiviilpartnerlusleping ei ole mõeldud vaid samasoolistele paaridele¹². Kuigi kohtulahend puudutas kitsamalt töötasu, näitab see Eestile laiemalt diskrimineerimisõiguse suundi. Nii on toetuste andmisel eelnõus tehtud erisused abikaasade ja registreeritud elukaaslaste vahel üksnes põhjendatud juhtudel.

Ühe poole surma korral on seni seaduses välja toodud toetust saavate perekonnaliikmete hulka hõlmatud ka hukkunu või vigastatu registreeritud elukaaslane kui teine pool tegutses näiteks valvuri, ametniku, abipolitseiniku, politseiametniku, kaitseväelase, kaitseliidu liikme, asendusteenistuja või salajasele koostööle kaasatud isikuna. Laiendatud on ka ametnikuga kaasas oleva mittetöötava abikaasa tasu saamise võimalusi registreeritud elukaaslasele, sest eeldada võib ja toetada tuleks poolte soovi koos elada. Sealjuures on mitmeid teisi toetusi, kus registreeritud elukaaslasega on sätet täiendatud siis, kui see toetuse olemusega kokku sobib tehes EK kohtupraktikat arvestades erisusi üksnes põhjendatud juhtudel. Seejuures on samavõrd arvestatud toetuste ulatuse ja arvutamise aluste juures registreeritud elukaaslaste majanduslikku seotust.

III. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs:

§ 1. Kooseluseaduse muutmise

§ 5¹ mõte on sätestada, kellel ja milliste kooselulepingu sõlmimise eelduste puudumisel või välistavate asjaolude esinemisel on kehtetuks tunnistamise hagi esitamise õigus. Üldreeglina võib hagi esitada kumbki registreeritud elukaaslane, välja arvatud pettuse, ähvarduse või vägivalla korral, mil hagi saab esitada üksnes registreeritud elukaaslane, kes lepingu pettuse, ähvarduse, vägivalla mõjul sõlmis. Piiratud teovõimega täiealisel isikul on juhul, kui ta ise hagi esitab, vaja ka eestkostja nõusolekut. Samuti on sättes välja toodud, kellel lisaks registreeritud elukaaslastele on hagi esitamise õigus. Piiratud teovõimega registreeritud elukaaslase eest võib hagi esitada ka eestkostja. Juhul kui üks registreeritud elukaaslane oli juba kooselulepingu sõlmimise hetkel abielus või kui tal oli kehtiv kooseluleping, saab hagi esitada ka muu isik, kelle õigusi on sõlmimisega rikutud (nt ühe registreeritud elukaaslasega juba abielus olev isik või juba sõlmitud eelneva kehtiva kooselulepingu pool). Samuti on lisaks eelnevale antud registreeritud elukaaslaste kõrval hagi esitamise õigus ka valdkonna eest vastutavale ministrile (siseministrile) siis, kui rikutud on teovõime, täisealisuse või elukoha nõudeid, et tagada avalik huvi ja registreeritud elukaaslaste kaitse.

§ 5² toob välja üldpõhimõtte, et kehtetuks tunnistamise suhtes aegumist ei kohaldata. Järgnevates sätetes on toodud kehtetuks tunnistamise hagi esitamise õigustlõpetavad tähtajad

¹¹ Euroopa Kohtu 12. detsembri 2013. aasta otsus Prantsusmaa kassatsioonikohtu eelotsuse menetluses C-267/12 *Frédéric Hay versus Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, eelkõige punktid 41–44, internetis: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=145530&doclang=ET>.

¹² *Op cit Frédéric Hay versus Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, punkt 43.

eri juhtudel. Erinevus aegumistähtaegade ja õigustlõpetavate tähtaegade vahel seisneb selles, et aegumine on kohustuse täitmisest keeldumise õigust andev vastuväide, kuid aegumine ei lõpeta nõuet. See tähendab, et aegumine ei piira ühe poole õigust esitada kohtusse hagi ja nõuda kohustuse täitmist, kuid aegumine annab teisele poolele kestva vastuväitega õiguse kohustuse täitmisest keelduda. Kooseluseaduse § 7 tähtajad on sarnaselt üldregulatsioonile, mis käsitleb tehingute tühistatavust ja kinnitamist, õigustlõpetavad tähtajad (TsÜS § 99, 100). See toob kaasa, et sättes toodud asjaolude esinemisel ja sätestatud tähtaegade jooksul on poolel võimalik kehtetuks tunnistamise õigust teostada, samas kui tähtaja möödumisel poolel enam õigust kohtusse pöörduda ei ole. Samuti on piiratud poole õigust leping kehtetuks tunnistada pärast kooselulepingu lõppemist. See on lubatud üksnes siis, kui kooselulepingu sõlmimise ajal oli vähemalt üks pooltest abielus või tal oli kehtiv kooseluleping. Viimati nimetatud erand on tehtud õigusselguse tagamiseks ja juba varasemalt ühe registreeritud elukaaslasega abielus olnud isiku või juba varasemalt kehtiva kooselulepingu sõlminud isiku huvide kaitseks.

Sätestatud tähtajad kaitsevad nii kehtetuks tunnistada soovivat poolt kui ka teist registreeritud elukaaslast. Esimest neist kaitstakse sellega, et tähtaja kulgemine ei alga mitte kooselulepingu sõlmimisest, vaid vastavalt otsusevõime taastumisest, eksimusest, pettusest teada saamisest või ähvarduse, vägivalda mõju lõppemisest. Nii on aluseks võetud kehtetuks tunnistamist sooviva poole subjektiivne teadmine asjaoludest, mis annavad talle õiguse kooselulepingu kehtetuks tunnistamiseks mitte objektiivsed asjaolud. Täpsustusena võib välja tuua, et seejuures piisab ilmselt küll asjaoludest teada saamisest ning vajalik ei ole, et pool oleks teadlik ka vastavate asjaoludega kaasnevast kehtetuks tunnistamise õigusest¹³. Teine registreeritud elukaaslane saab õigustlõpetavate tähtaegade möödumisega õiguskindluse, et kuigi kooselulepingu sõlmimisel võis esineda asjaolusid, mis annaksid ühele registreeritud elukaaslasel kooselulepingu kehtetuks tunnistamise nõude, ei saa see registreeritud elukaaslane tähtaja möödumisel enam nõuet esitada ega lepingu kehtivust kahtluse alla seada.

§ 19. Muudatusega täpsustatakse, et kooselulepingu kokkuleppel notaritega lõpetamine toimub registreeritud elukaaslaste notariaalselt tõestatud tahteavalduste alusel. Täpsustus on vajalik, et seaduses selgemini esile tuua, et spetsiifilist avalduse blanketti kooselulepingu lõpetamiseks ei ole.

§ 19¹. Säte reguleerib kooselulepingu lõpetamise korda siis, kui registreeritud elukaaslased kooselulepingu lõpetamise osas kokkuleppele ei jõua, näiteks juhtudel, mil kooselulepingu lõpetamisega tekivad vaidlused näiteks vara jagamise, eluaseme või sellega seotud vara kasutamise või teise registreeritud elukaaslase lapsega suhtlemise korraldamise osas. Kooselulepingu lõpetamise otsustab kohus ühe registreeritud elukaaslase hagi alusel teise registreeritud elukaaslase vastu. Säte annab võimaluse lahendada registreeritud elukaaslaste erimeelsused, mil kooselulepinguga lõpetamisega seonduvate kannete tegemine rahvastikuregistrisse ja varasuhteregistrisse lahendatakse kohtuotsusega.

Sealhulgas võib kohus juhul, kui see on asjakohane ja menetlusökonomiat arvestades otstarbekam, määrata registreeritud elukaaslaste kohustusliku notariaalse lepitusmenetluse. Viimane ei peaks kujutama endast pereteraapiat ega ole suunatud tingimata poolte isiklike vastuolude kõrvaldamisele, vaid on mõeldud õiguslike küsimuste lahendamiseks lihtsustatud korras ning seondub kohtu üldise kohustusega suunata pooli asja lahendama kompromissiga või kokkuleppel tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*TsMS*)¹⁴ § 4 lõike 4 mõttes.

¹³ *Op cit*, TsÜS komm lk 316–317, § 100 p 3.2.

¹⁴ Tsviilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005, 26, 197; RT I, 19.03.2015, 27; internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015027?leiaKehtiv>.

§ 2. Abieluvararegistri seaduse muutmine

KooS § 3 lõige 4 sätestab, et poolte varasuhte valik kantakse varasuhteregistrisse varasuhteregistri seaduses sätestatud korras. Selleks, et registrisse ettenähtud kannet teha on vajalik abieluvararegistri seaduse (AVRS) muutmine. Esiteks on vajalik muuta nii registri nimetust kui ka seaduse pealkirja ning teiseks teha täiendused, et kooselulepinguid varalisi õigusi puudutavas osas registrisse kanda saaks.

Registreeritud elukaaslaste ning kooselulepinguga seonduv kannete tegemise regulatsioon paigutatakse AVRS-i. Seoses sellega on vajalik registri nimetuse ja seaduse pealkirja muutmine, kuivõrd vastasel juhul ei kajastaks nimetus ja pealkiri korrektselt registri sisu ja võiks olla eksitav. Võimaliku nimetusena on pakutud välja „varasuhteregister“ ja seaduse pealkirjana „varasuhteregistri seadus“. Nimetuse ja pealkirja valikul võeti arvesse, et seesugune nimetus annaks kõige täpsemalt edasi registrisse kantavate andmete sisu. Nii kooselulepingu kui ka abielu puhul on ühine nimetaja mõlemal juhul on varasuhte: nii abielu kui ka kooselulepingu puhul valivad pooled varasuhte, millest tulenevate tagajärgede ja erikokkulepete kajastamine on registri peamine eesmärk. Süsteemselt muudatuste tegemiseks asendatakse nii AVRS-s kui ka teistes seadustes, kus varasuhteregistrile viidatakse, läbivalt sõna abieluvararegister sõnaga varasuhteregister vastavas käändes. Oluline on siinjuures välja tuua, et tulenevalt asjaolust, et varasuhteregister on kindla andmekoosseisuga register, mis peaks kajastama üksnes poolte varaliste küsimustega seonduvaid valikuid, kantakse kooseluleping registrisse üksnes varalisi õigusi puudutavas osas. Igatihel on võimalik registrikaardile kantud andmetega tutvuda (AVRS § 6), mistõttu ei peakski registris kajastuma lisaks kooselulepingu osadele, mis ei puuduta varasuhteregistri andmekoosseisu osasid ka isiklikke kokkuleppeid, mille suhtes kolmandatel isikutel teabevajadust ei ole. Seega registreeritud elukaaslaste kooselulepingu esemeks olevaid vara mitte puudutavaid muid kokkuleppeid varasuhteregistris ei kajastata.

§ 1. Muudatuse mõte on määrata kindlaks registris kajastatav andmekoosseis. Eelnõu kohaselt kajastatakse varasuhteregistris ka registreeritud elukaaslaste kooselulepinguga seonduvaid varalisi õigusi. Sätte muutmise on vajalik, et registri andmekoosseisu oleks hõlmatud ning oleks alus seal kajastada ka kooselulepingu varalisi õigusi puudutavaid andmeid. Lisaks andmekoosseisu täiendamisele on sätte muutmise vajalik ka selleks, et muuta sättes registri nimetust.

§ 2. Seaduses on läbivalt vajalik seoses seaduse pealkirja ja registri nimetuse muutmisega ühtlustada termineid ning asendada sõna „abieluvararegister“ nimetusega „varasuhteregister“. Üksnes terminoloogiliseks ühtlustamiseks ning mitte sisulistel kaalutlustel on vaja muudatused teha AVRS §-des: 2, 8, 10, 16, 22, 35, 37, 42, 42¹, 42², 42³.

§ 3. Muudatuse eesmärk on esmalt registri nimetuse terminoloogiline ühtlustamine, kuid lisaks on eesmärk vältida huvide konflikti olukordade teket. Selleks, et kande tegemisel ei tekiks kahtlust kohtunikuabi erapooletuses, sätestatakse muudatusega kohtunikuabile keeld kande või kandemääruse tegemiseks, kui ta on registreeritud elukaaslase sugulane või hõimlane.

§ 6. Abieluvararegister on avalik register, mille andmetel on avalik usaldusväärsus ning millele saavad kolmandad isikud igapäevases tegevuses tugineda. Igatihel võib abieluvararegistri registrikaardile kantud andmetega tutvuda ja saada nendest väljatrukke (AVRS § 6 lg 1). Samas säilitatakse andmeid ka registritoimikus – näiteks kande aluseks olevaid kandeavaldusi, varakokkuleppeid, kohtulahendeid (AVRS § 11) –, millega tutvumiseks igatihel õigustatud huvi eeldada ei saa. Registritoimikuga tutvumiseks on seetõttu isikutel vaja tõendada, et neil on selleks õigustatud huvi (AVRS § 6 lg 2). Eelnõu kohaselt kajastuvad registris andmed ka registreeritud elukaaslaste kohta ning neid endid puudutavate andmete osas saab isikute õigustatud huvi andmetega tutvumise osas eeldada. Muudatuse

eesmärk on võimaldada registreeritud elukaaslastel neid puudutavate andmete osas registritoimikuga tutvuda ja selle koosseisu kuuluvatest dokumentidest väljatrükke saada ilma, et neil tuleks õigustatud huvi andmetega tutvumiseks eraldi tõendada.

§ 7. Muudatusega täpsustatakse kande õiguslikku tähendust. Pakutud on välja lahendus, mille puhul on lepingu sõlmimisel ja lõppemisel tähendus registreeritud elukaaslaste omavahelises suhtes, nagu tavalise eraõigusliku lepingu puhul. Kannetel on tähendus suhetes kolmandate isikutega. Muudatus on vajalik, sest erandi puudumisel oleks registreeritud elukaaslaste omavahelistes suhetes varasuhtest tulenevatele õigustele ja kohustustele tuginemiseks vajalik kande olemasolu. Muudatus täpsustab, et kooselulepingu poolte omavaheliste varasuhete tekkimise alus on kooseluleping mitte kanne.

§ 11. Lähtudes asjaolust, et isik ei saa samaaegselt olla korruga abielus ja kooselulepingu sõlminud või omada samaaegselt mitut kehtivat kooselulepingut, saab muudatuse järgselt ka registreeritud elukaaslaste varaliste õiguste kohta avada ühe registrikaardi. Muudatuse eesmärk on vältida mitme samaaegse registrikaardi olemasoluga tekkida võivat segadust selle osas, milline neist on asjakohane. Kui registreeritud elukaaslane soovib kehtiva kooselulepingu lõpetamise järel sõlmida järgmist kooselulepingut uue isikuga, siis peab tema kohta avatud vana kaardi enne uue avamist sulgema. Isik võib ise taotleda sulgemist (näiteks uues kooselulepingus), kuid registripidaja võiks ka ise ametiülesannete korras kaardi sulgeda. Varasema registrikaardi sulgemine ei tähenda seal olnud andmete jäädavat kustutamist. Andmed jäävad mitteaktiivsena alles elektroonilisse süsteemi alles, mis tähendab, et varasemat registrikaarti on elektroonilisest süsteemist võimalik vajadusel näha ka pärast kaardi sulgemist.

§ 12. *Numerus claususe* põhimõttest tulenevalt säilitatakse varasuhteregestris üksnes neid andmeid, mis kuuluvad registri koosseisu. Registreeritud elukaaslaste puhul on nendeks kooselulepingust tulenevad varalised õigused. Muudatuse eesmärk on täpsustus, et kooselulepinguid säilitatakse registritoimikus registreeritud elukaaslaste varalisi õigusi puudutavas osas. Kooselulepingus saab reguleerida ka muid kui varalisi küsimusi, kuid need AVR-s ei kajastata, sest see ei ole vajalik.

§ 17. Muudatusega määratakse kindlaks, millised andmed kantakse registreeritud elukaaslaste kohta registrikaardile, millega tutvumise võimalus on igal ajal. Tehniliselt on eelnõus valitud andmete loetlemisel korduste vältimiseks, et loetelu sätestatakse uue viitelise lõike lisamisega. „Vastavalt kohaldamine“ tähendab, et lõikes 2 abielu ja abikaasade kohta sätestatud andmed tuleb kanda registrisse ka registreeritud elukaaslaste ja kooselulepingu kohta. Registrisse kantavad andmed registreeritud elukaaslaste puhul oleksid: registrikaardi number, registreeritud elukaaslaste ees- ja perekonnanimed, mõlema registreeritud elukaaslase isikukood või sünniaeg, kande jooksev number, varasuhte liik ning eraldi kooseluleping ühis- või lahusvarasse kuuluvate esemete osas. Erand on registreeritud elukaaslaste varaliste õiguste suhtes välisriigi seaduse kohaldamine (notariaalselt tõestatud vormis kohaldatava õiguse valik – p 6). Registreeritud kooselu varalistele õigustele kohaldub REÕS § 58 järgi registreeritud elukaaslaste ühise elukohariigi õigus kooselulepingu sõlmimise ajal. Varalistele suhetele kohaldatavat õigust registreeritud elukaaslased valida ei saa. Valikuõigus on välja jäetud seetõttu, et vältida olukordi, mil registreeritud elukaaslased valiksid kohaldatavaks õiguseks sellise riigi õiguse, kus registreeritud kooselu instituuti ei ole ja mis tegelikult asetaks registreeritud elukaaslased nii hoopis halvemasse olukorda.

§ 19. Muudatuse eesmärk on määrata kindlaks, kuidas kooselulepingute puhul varasuhteregestrisse kanne tehakse. Kooselulepingu puhul saadab notar koostatud kande kinnistusosakonda ja kinnistusosakonnas tehakse kanne. Kui tulevikus antakse notaritele õigus varasuhteregestrisse kandeid teha, toimub kande tegemine notari teate alusel. Lõige 1¹ reguleerib kande muutmist näiteks kooselulepingu lõpetamise või täiendavate varakokkulepete

või varasuhte muutmisel. Kande tegemine toimub samamoodi nagu kooselulepingu sõlmimisel, notar saadab kandeavalduse kinnistusosakonnale, kus tehakse varasuhteregistrisse kanne. Lõike 2¹ muutmise eesmärk on sätestada, millal piisab kooselulepingu puhul kande tegemiseks ka ühe registreeritud elukaaslase tahteavaldusest.

§ 20. Muudatusega täpsustatakse, et ka registreeritud elukaaslastel on võimalik esitada avaldus varasuhteregistrile isiklikult või esindaja kaudu, eeldusel, et esindaja kaudu avalduse esitamisel on volikiri notariaalselt kinnitatud vormis.

§ 21. Sätet on vaja täiendada, et määrata kindlaks kande tegemiseks vajalikud dokumendid kooselulepingu sõlminud registreeritud elukaaslaste puhul. Kooselulepinguga seonduvalt kantakse registrikaardile andmed registritoimikus oleva kooselulepingu varalisi õigusi puudutavate andmete alusel. Registrikaardile andmete kandmiseks on vajalik, et registritoimikus sisalduksid andmed kooselulepingu varalisi õigusi puudutavad andmed. Kooselulepingu sõlmimisel eraldi dokumenti varaliste õiguste kohta ei ole, vaid andmed sisalduvad kooselulepingus, mistõttu on dokumentide loetelus viidatud kooselulepingule, kuigi registritoimikus kajastub kooseluleping varalisi õigusi puudutavas osas. Eraldi võib välja tuua, et lõike 1¹ täiendamine ei ole praegu asjakohane, sest kandeid tehakse seni kinnistusosakonnas, küll aga võib lõike 1¹ täiendamine olla asjakohane, kui notaritele antakse tulevikus varasuhteregistrisse kannete tegemise õigus. Lõike 3 täiendamine terminoloogilise ühtlustamise kõrval ei ole asjakohane, sest registreeritud elukaaslastele ei ole antud võimalust kokku leppida varalistele suhetele kohaldatavas õiguses (vt ka eespool AVRS § 17).

§ 24. Sätte täiendamise eesmärk on võimaldada ka kooselulepingu puhul jätta kandeavaldus rahuldamata, kui kande tegemiseks puudub õiguslik alus. Sättes on vajalik täiendada lõiget 3, sest kehtiv sõnastus ei kataks ära kooselulepinguga seonduvaid juhte. Täienduse järgselt on võimalik jätta kooselulepinguga seonduv kandeavaldus rahuldamata näiteks siis, kui kooseluleping on vahepeal kehtetuks tunnistatud või tühine.

§ 29. Muudatusega sätestatakse õiguslik alus, et registreeritud elukaaslastel oleks võimalik saada registrikaardi väljatrükk ning et neile toimetataks ette nähtud juhtudel kätte neid puudutav kandemäärus, millega jäeti kandeavaldus rahuldamata või kus anti puuduste kõrvaldamiseks pikem tähtaeg kui kuus kuud.

§ 34. Selguse tagamiseks võib registris registreeritud elukaaslaste varaliste õiguste kohta avada ainult ühe registrikaardi (AVRS § 11 lg 3). Kui registrikaardil on üksnes kehtetud andmed, siis tehakse kaardile märge sulgemise kohta (AVRS § 34 lg 3). Seni on lõike 3¹ eesmärk olnud anda registripidajale õigus sulgeda registrikaart, mis aitab korrastada registrit ja vabaneda n-õ kehtetutest registrikaartidest¹⁵. Muudatus annab aluse sulgeda ka kooselulepingut puudutav registrikaart, kui registripidaja saab teada kooselulepingu lõppemise faktist.

§ 3. Abipolitseiniku seaduse muutmine

§ 7. Muudatuse kohaselt peab abipolitseinikuks kandideerides esitama andmed ka registreeritud elukaaslase kohta, sest ka registreeritud elukaaslane on isiku lähedane, kelle andmete esitamine kandideerimisel võib olla vajalik.

§ 38. Muudatuse kohaselt laieneb hüvitis abipolitseiniku hukkamise, haigestumise ja vigastamise hüvitise regulatsioon ka registreeritud elukaaslasele. Registreeritud elukaaslastel

¹⁵ Laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse, kinnistusraamatuseaduse ja abieluvararegistri seaduse muutmise seaduse eelnõu 708 seletuskiri, lk 12, internetis: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1ed76550-9ad4-45cc-ac93-d5ac300ce510/>.

on eelduste täitmisel vastastikune ülalpidamiskohustus, mistõttu peaks olema ka üleelanud registreeritud elukaaslasel õigus saada teise poole hukkimisel hüvitist.

§ 4. Avaliku teenistuse seaduse muutmine

§ 15. Muudatusega lisatakse avaliku teenistuse seaduse (*ATS*) ametnikuga seotud isikute loetelusse ka registreeritud elukaaslane. Muudatuse eesmärk on alluvussuhtes tekkida võivate huvide konflikti olukordade vältimine, keelates teenistusse võtta isikut, kes on vahetult kontrolliva ametniku registreeritud elukaaslane. Õigustehniliselt on loetelusse lisatud registreeritud elukaaslane eraldiseisvalt, kuigi ta mahuks ka elukaaslase mõiste alla, seetõttu, et vältida ebaselgust ametnikuga kaasas oleva abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu (*ATS* § 46) ning välislähetuse tasu suurendamise aluseks olevate subjektide ringi (*ATS* § 45) osas.

§-d 45 ja 46. Muudatustega laiendatakse ametniku välislähetustasu suurendamise aluseid ja abikaasatasu saajate subjektide ringi ning võimaldatakse välislähetustasu suurendada ka siis, kui ametnikuga on pikaajalisel välislähetusel kaasas tema registreeritud elukaaslane, samuti võimaldatakse registreeritud elukaaslasele maksta tasu. Seni on tasu suurendamise ja maksmise eesmärgina kirjeldatud lähetusse kaasatuleku ning sellega täisväärtusliku pereelu elamise võimalikkuse soodustamist¹⁶. Muudatuse eesmärk on perekondlike sidemete säilitamise toetamine ka registreeritud elukaaslase välislähetuse puhul. Samuti on seoses tasu saajate ringi suurendamisega muuta ka tasu nimetust, kuivõrd senine nimetus ei kataks tasu saajate subjekte. Muudatusega nähakse tasu nimetusena ette „abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu“. Tasu nimetust muudetakse läbivalt ka teistes sätetes, kus tasule viidatakse. Tasu maksmise kord, ulatus ja maksmisest keeldumise alused jäävad samaks.

§ 49. Registreeritud elukaaslaste vahel on eelduste täitmisel ülalpidamiskohustus, mistõttu on muudatusega antud üleelanud registreeritud elukaaslasele õigus saada hüvitist seoses teise registreeritud elukaaslase hukkimisega või töövõime kaotamisega teenistusülesannete täitmisel.

§ 73. Muudatuse eesmärk on anda registreeritud elukaaslasele õigus keelduda distsiplinaarmenetluse läbiviimisel seletuste andmisest enda registreeritud elukaaslase vastu ilma, et seda loetaks kohustuse rikkumiseks, sest tegemist on temaga seotud isikuga. Terminoloogilises jaotuses on lähtutud samadest põhimõtetest nagu teenistusse võtmisest keeldumise aluste juures (*ATS* § 15). Abikaasa ja abieluga sarnases suhtes oleva elukaaslase kõrval on eraldi välja toodud registreeritud elukaaslane.

§ 5. Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse muutmine

§ 5¹. Eesti Vabariigi omandireformi aluste seadusesse (*ORAS*) on lisatud üks üldine säte, mille kohaselt abikaasa kohta sätestatu võrdsustatakse registreeritud elukaaslase kohta sätestatuga. Sätte eesmärk on reguleerida võimalikke juhte, mil näiteks pärimise tagajärjel, õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel või nõudeõiguse loovutamisel on puutumus õigustatud subjekti registreeritud elukaaslasega. Võimalik puutumus võib tekkida juhtudel kui kooseluleping on varasemalt sõlmitud välisriigis.

¹⁶ Avaliku teenistuse seaduse eelnõu 193 seletuskiri, lk 35, vt ka allmärkus nr 37 viitega justiitsministeeriumi õiguskantsleri märgukirjale edastatud vastusele. Eelnõu 193 seletuskiri internetis: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/c99b9c50-6462-4182-a6ce-d182400e1bae/>.

§ 6. Eestis tegutsenud teiste riikide julgeoleku- ja luureorganite materjalide kogumise, arvele võtmise, säilitamise ja kasutamise korra seaduse muutmise

§ 9. Muudatuse eesmärk on võimaldada piiratud teovõimega isikul tutvuda enda kohta käivate andmetega ka enda registreeritud elukaaslase vahendusel ja võimaldada isikul, kelle registreeritud elukaaslane on surnud tutvuda surnud registreeritud elukaaslase andmetega. Esmajoones puudutab see juhte, mil kooselu on registreeritud varasemalt välisriigis.

§ 7. Euroopa Liidu kodaniku seadus

§ 3. Täienduse eesmärk on täpsustada, et Euroopa Liidu kodaniku seaduse (*ELKS*) tähenduses on Euroopa Liidu (*EL*) kodaniku perekonnaliige ka registreeritud elukaaslane. *ELKS*-i regulatsioon lähtub Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2004/38/EÜ¹⁷, mis toob välja, et perekonnaliige direktiivi tähenduses on ka partner¹⁸. Muudatus on tehtud õiguselguse tagamise eesmärgil, et täpsustada direktiivist tulenevaid tagajärgi, arvestades, et kooselulepingu sõlminud isikute vahel võib eeldada piisavalt püsivat ja tõendatud suhet, et lugeda *EL* kodaniku registreeritud elukaaslane kõnesoleva seaduse tähenduses perekonnaliikmeks.

§-d 22 ja 26. Seoses perekonnaliikme määratluse täpsustamisega nii, et perekonnaliikme mõiste alla mahub ka registreeritud elukaaslane, on vajalik teha täiendused läbivalt ka seadusesse, kus perekonnaliikme määratlust käsitletakse. *ELKS* § 22 lõike 2, mis viitab §-le 3, täiendamisega antakse registreeritud elukaaslasele võimalus taotleda *EL* kodaniku lapse ja abikaasaga sarnastel alustel tähtajalist elamisõigust. Perekonnaliikme tähtajalise elamisõiguse saamiseks on vajalik läbida menetlus ning loa saamiseks ei tohi esineda keeldumise aluseid (*ELKS* § 26). Seega keeldutakse ka registreeritud elukaaslase puhul tähtajalise elamisloa andmisest näiteks siis, kui isik ohustab avalikku korda, riigi julgeolekut või teiste isikute tervist või kui isik, kelle juurde ta soovib elama asuda, on kuritarvitanud seaduses ettenähtud õigusi või kasutanud pettust eesmärgiga võimaldada perekonnaliikmel omandada Eestis tähtajalist elamisõigust (*ELKS* § 26 lg 1 p-d 4 ja 5). Õiguse kuritarvitamise ja pettuse keeld ühildub KooS regulatsiooni põhimõtetega, mille osas on ka seletuskirjas on viidatud, et näilik kooseluleping on tühine tsiviilõiguse üldreeglite¹⁹ kohaselt.

§ 38. Muudatuse eesmärk on tuua välja põhimõtte, et kui kooseluleping lõpeb või tunnistatakse kehtetuks, siis lõpeb ka isiku tähtajaline elamisõigus Eestis. Samuti on eesmärk tuua välja alused, mil vaatamata kooselulepingu lõppemisele või kehtetuks tunnistamisele tähtajaline elamisõigus ei lõppe: eelduste täitmisel, kui kooselu kestis vähemalt kolm aastat, erilistel asjaoludel või kui registreeritud elukaaslane täidab Eestis lapsega suhtlemise korda või kui tal on *EL* kodaniku lapse hooldusõigus. Sealjuures võib välja tuua, et ei esine olukordi, mil registreeritud elukaaslasel oleks kokkuleppel *EL* kodaniku lapse hooldusõigus, kuivõrd Eestis saab isik lapse hooldusõiguse kas lapsendamise protseduuri läbimise või kohtu kaudu toimivate hooldusõiguste muutuse asjades, kus kohus hindab, kas isikule lapse hooldusõiguse

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil (ELTL 158, 30.4.2004, lk 46–61). Internetis: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004L0038&qid=1444518239543&from=ET>.

¹⁸ *Op cit* direktiiv 2004/38/EÜ artikkel 2 2) b) ja art 3 lg 2 p b), vt ka põhjenduspunkt nr 5 ja. Direktiivi art 3 lg 2 p b) sätestab, et soodustatud isik on partner, kellel on liidu kodanikuga püsiv ja nõuetekohaselt tõendatud suhe. Art 2 2) b) määratleb partnerina isiku, kellel liidu kodanik on sõlminud liikmesriigi õigusaktide kohaselt registreeritud kooselu, kui vastuvõtva liikmesriigi õigus käsitleb registreeritud kooselu abieluga võrdsena, kooskõlas vastuvõtva liikmesriigi asjaomastes õigusaktides sätestatud tingimustega;

¹⁹ Vt TsÜS § 89. Tsiviilseadustiku üldosa seadus (*TsÜS*) – RT I 2002, 35, 216; RT I, 12.03.2015, 106, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112032015106?leiaKehtiv>.

andmine on lapse parimates huvides²⁰. Hooldusõigust seega kokkuleppel kohtuväliselt registreeritud elukaaslasele anda ei saa.

§ 40. Muudatusega täpsustatakse, et Eesti kodanikuga registreeritud kooselus olev isik, kes on jõudnud vanaduspensioniiikka või on olnud töövõimetu, ei pea olema alalise elamisloa saamiseks töötanud Eestis vastavalt vähemalt viisteist kuud või elanud siin püsivalt vastavalt kaks või kolm aastat. Muudatuse eesmärk on tagada perekonnaliikmete võimalus koos ühes riigis elada ja tagada perekondlike sidemete säilimine.

§ 53. Muudatuse eesmärk on tagada, et ka registreeritud elukaaslane oleks kohustatud Politsei- ja Piirivalveametit teavitama muutunud asjaoludest (kooselulepingu lõpetamine või kehtetuks tunnistamine), sest need võivad olla elamisõiguse ümbervaatamise aluseks (vt ka eespool ELKS § 38).

§ 8. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmine

§ 27. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (*ELÜPS*) muutmise eesmärk on võõrandamise teel saadud täiendava otsetoetuse toetusõiguse edasivõõrandamise piirangute kaotamine ka registreeritud elukaaslase suhtes. ELÜPS § 27 piirab otsetoetuse mitmekordset edasivõõrandamist, erand on võõrandamise kaudu saadud otsetoetuse toetusõiguse üleandmise suhtes tehtud võõrandamisel lähedasele isikule. Registreeritud elukaaslasele võõrandamine on eelnevalt lubatud, sest nende vahel võib vastastiku ülalpidamise ja ühise majandamise tõttu eeldada majanduslikku seotust.

§ 9. Finantsinspektsiooni seaduse muutmine

§ 15. Läbivalt on finantsinspektsiooni seaduse (*FIS*) muudatuste eesmärk vältida huvide konfliktiga kaasneda võivaid kuritarvitusi ning tagada võimalikust huvide konfliktist teavitamine, sest registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada lähedast seotust. Õigusselguse tagamiseks on registreeritud elukaaslane seaduses seni sätestatud kooselukaaslaste kõrval eraldi välja toodud. FIS § 15 muutmise eesmärk on tagada, et nõukogu liige teavitaks, kui ta on isiklikult otseselt või kaudselt huvitatud arutamisele tulevast otsusest ka siis, kui arutamisele tulev otsus puudutab nõukogu liikme registreeritud elukaaslast.

§ 26. Muudatusega määratletakse analoogselt FIS §-ga 15, et huvide konflikti vältimiseks on vajalik teavitada juhatuse otsuse tegemisel puutumusest juhatuse liikme registreeritud elukaaslasega. Muudatus on ka sobiv, sest subjektide ring on juba kehtivas seaduses laiemalt sõnastatud, abikaasa ja laste kõrval on välja toodud ka faktiline abikaasa. Registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada sama suurt seotust, kui seni seaduses nimetatud isikute puhul, mistõttu on kohane sädet täiendada ka registreeritud elukaaslasega.

§ 32. Muudatuse mõte on samuti huvide konflikti vältimiseks teabe andmise kohustuse laiendamine ka registreeritud elukaaslase suhtes. Muudatuse kohaselt peab inspektsiooni töölevõtmist taotlev isik esitama andmed ka oma registreeritud elukaaslase kohta. Muudatus on sobiv, sest subjektide ring on juba kehtivas seaduses laiemalt sõnastatud, abikaasa ja laste kõrval on välja toodud ka faktiline abikaasa. Registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada vähemalt sama suurt seotust, kui seni seaduses nimetatud isikute puhul, mistõttu on kohane sädet täiendada ka registreeritud elukaaslasega.

²⁰ PKS §-d 137 ja 138. Perekonnaseadus (*PKS*) – RT I 2009, 60, 395; RT I, 12.03.2015, 98, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112032015098?leiaKehtiv>.

§ 33. FIS § 33 muudatuse mõte on huvide konflikti vältimine järelevalvemenetluste puhul ka registreeritud elukaaslaste vahel. Senise regulatsiooni kohaselt ei võta töötaja järelevalvemenetlusest osa ega osale juhatuse otsuse ettevalmistamisel, kui ta on isiklikult otseselt või kaudselt huvitatud asja lahendist. Ka registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada seotust, mistõttu peaks taandumiskohustus laienema ka juhtudele, mil isikute vaheline seotust võib eeldada kooselulepingu tõttu. Muudatus on sobiv, sest subjektide ring on juba kehtivas seaduses laiemalt sõnastatud, abikaasa ja laste kõrval on välja toodud ka faktiline abikaasa.

§ 10. Halduskohtumenetluse seadustiku muutmine

§ 32. Halduskohtumenetluse seadustiku (*HKMS*) muudatuse mõte on sätestada, et halduskohtumenetluses võib volitatud esindajaks olla ka registreeritud elukaaslane, sest registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada seotust ning ühiseid huve.

§ 11. Haldusmenetluse seaduse muutmine

§ 10. Haldusmenetluse seaduse (*HMS*) § 10 muutmise eesmärk on huvide konflikti olukorras tegutsemise vältimiseks näha ette haldusorgani nimel tegutseva isiku taandumiskohustus ka juhuks, mil tema registreeritud elukaaslane on menetlusosaline. Ühelt poolt võib olla olukordi, mil menetlus ei oleks sellisel juhul aus, kuid kindlasti ei näiks menetlus aus, sest registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada seotust. Seetõttu tuleb taandumiskohustust laiendada ka registreeritud elukaaslasega seonduvatele juhtudele.

§ 12. Hooneühistuseaduse muutmine

§ 8. Hooneühistuseaduse (*HÜS*) § 8 lõige 3 järgib perekonnaseaduse loogikat ühisvaraga tehingute tegemisel, tuues eraldi välja ühisvara hulka kuuluva liikmesuse loovutamiseks teise ühisomaniku nõusoleku nõude ning toob välja, et nõusoleku puudumisel on loovutamine tühine. Muudatusega lisatakse sättesse ka registreeritud elukaaslane, sest ka neil on kooselulepingu sõlmimisel võimalik varaühisuse varasuhet valida, mille tagajärjel kohalduks hooneühistu liikmesuse loovutamisel käsutuspiirang. Muudatusega tagatakse, et kooselulepingus kokku lepitud vararežiimist tuleneda võivaid õigusi on võimalik ka õigusruumis järgida.

§ 13. Hädaolukorra seaduse muutmine

§ 45. Hädaolukorra seaduses (*HOS*) on vajalik täiendada § 45 lõikeid 1 ja 2, millest esimene reguleerib ühekordset toetust surma korral ning teine matusetootust. Muudatuse eesmärk on anda üleleelanud registreeritud elukaaslasele õigus saada ühekordset toetust või matusetootust siis, kui teine registreeritud elukaaslane on eriolukorra tööle rakendatuna hukkunud või eriolukorra tööl saadud vigastuse tagajärjel surma saanud. Eeldus on ühekordse toetuse puhul, et surma hetkel oli teine registreeritud elukaaslane hukkunud isiku ülalpidamisel, matusetootuse saamise eeldus ei ole tingimata see, kas registreeritud elukaaslane oli hukkunud isiku ülalpidamisel. HOS § 45 lõikes 1 sisalduva ühekordse toetuse juures täpsustatakse ka seda, et hüvitist makstakse kokku isiku kümne aasta palga ulatuses, mitte igale õigustatud isikule eraldi. Sätte sõnastuses on juhitud analoogiast päästeteenistuse seadusega (*PäästeTS*)²¹.

§ 14. Investeeringufondide seaduse muutmine

§ 76². Investeeringufondide seadus (*IFS*) muutmine on analoogselt FIS-ga seotud huvide konflikti olukordade tekkimise vältimisele. IFS §-s 76² on reguleeritud seotud isikute isiklike

²¹ Päästeteenistuse seadus – RT I 2008, 8, 57; RT I, 19.03.2015, 7, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015007?leiaKehtiv>.

väärtpaberitehingutega seonduvad piirangud. Muudatusega sätestatakse, et fondivalitseja peab sise-eeskirjadega määrama temaga seotud isikute isiklike väärtpaberitehingute tegemise korra ka siis, kui väärtpaberitehingute tegemisega on seotud tema registreeritud elukaaslane. Registreeritud elukaaslane on eraldi seotud isikute loetelus välja toodud õiguselguse tagamiseks, kuid ka seetõttu, et registreeritud elukaaslasel ei pruugi tingimata olla tegevisikuga ühist majapidamist vähemalt ühe aasta jooksul, samas kui tugevat seotust registreeritud elukaaslaste vahel saab ka sel juhul eeldada.

§ 109. Säte täpsustab ühisvarasse kuuluvate esemete koosseisu tehes erandi pensionifondi osakute suhtes. Pensionifondi osak ei saa oma olemuse tõttu kuuluda mitmele isikule, mistõttu on vajalik õiguselguse huvides sättes viidata ka registreeritud elukaaslastele. Muudatuse eesmärk on, arvestades, et ka registreeritud elukaaslased saavad valida varauhisuse vararežiimi, viidata sättes ka neile.

§ 287. Muudatuse eesmärk on anda teabe andmisest keeldumise õigus ka registreeritud elukaaslastele. Omavahelise seotuse tõttu ei saa eeldada ühe kohustust teavet teise registreeritud elukaaslase vastu anda, keeldumise alus annab võimaluse teha erisused huvide konflikti olukorras. Täiendus on ka esemeliselt sobiv, sest sätte reguleerimisala on juba laiem hõlmates sätte tähenduses sugulaste määratluse all sugulasi, abikaasat ja faktilist abikaasat.

§ 15. Isikuandmete kaitse seaduse muutmine

§ 13. Isikuandmete kaitse seaduse (*IKS*) muudatuste eesmärk on lisada lähedaste loetelusse ka registreeritud elukaaslane, sest registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada lähedast seotust, mistõttu peaks neile olema võimaldatud teineteise isikuandmete töötlemisel pärast ühe surma, kaasa rääkida. *IKS* § 13 muudatuse eesmärk on täiendada subjektide ringi, kelle nõusolekut on pärast andmesubjekti surma isikuandmete töötlemiseks vaja. Registreeritud elukaaslase nõusoleku nõude sättesse lisamine on vajalik, sest registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada tugevat seotust.

§ 19. Ka *IKS* § 19 muudatuse eesmärk on täiendada andmesubjekti lähedaste ringi. Muudatusega võimaldatakse ka registreeritud elukaaslasel saada pärast andmesubjektiks olnud registreeritud elukaaslase surma, tema andmetega seonduvad õigused.

§ 16. Isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmine

§ 22. Isikut tõendavate dokumentide seaduse (*ITDS*) § 22 täiendatakse selliselt, et diplomaatilist passi on võimalik anda ka Eesti Vabariigi välisesinduses töötava diplomaadiga või karjääridiplomaadi kandidaadiga välislähetuses kaasas olevale registreeritud elukaaslastele. Muudatuse eesmärk on soodustada perekondlike suhete säilimist ning täpsustada õiguselguse huvides sättes toodud perekonnaliikme mõistet.

§ 17. Kaitseliidu seaduse muutmine

§ 63. Kaitseliidu seaduse (*KaLS*) muutmise eesmärk on laiendada kaitseliidu liikme hukkamise korral hüvitise saajate ringi ja hõlmata sinna ka isiku registreeritud elukaaslane. Registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada tugevat seotust, samuti on neil eelduste täitmisel teineteise suhtes vastastikune ülalpidamiskohustus, seetõttu peaks hüvitist saama ka registreeritud elukaaslane.

§ 74. Samuti on *KaLS* § 74 muutmise eesmärk hüvitise saajate ringi laiendamine, muudatusega saab hüvitist ka valvuri registreeritud elukaaslane. Ka registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada seotust, samuti on nende vahel eelduste täitmisel vastastikune

ülalpidamiskohustus, seetõttu peaks hüvitist saama ka registreeritud elukaaslane. Õigusselguse tagamiseks on sättes registreeritud elukaaslane eraldi välja toodud.

§ 18. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmine

§ 92. Kaitseväeteenistuse seaduse (*KVTS*) muutmisega laiendatakse toitjakaotuspensionini saavate isikute ning välislähetuses kaasas olevate lähedaste ringi ning täiendatakse regulatsiooni võimalike huvide konflikti tekkimise olukordade osas. *KVTS* § 92 muudatuse eesmärk on huvide konflikti olukordade vältimiseks laiendada piirangut nimetada ametisse ühe registreeritud elukaaslase otsesesse alluvusse teist. Muudatuse tegemine on vajalik, sest registreeritud elukaaslaste suhtes võib eeldada suurt seotust ning otsene alluvussuhe võiks tekitada huvide konflikti olukordi, piirang aitab nende tekkimist ennetada.

§ 117. Lähtudes *ATS* ja välisteenistuse seaduse (*VäTS*)²² regulatsioonist muudetakse ka siin seaduses tasu nimetus „abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasuks“. Muudatuse eesmärk on tasu maksmisega lähedasega välislähetuses kaasas olemisel, tagada perekondlike sidemete säilimine.

§ 180. Muudatusega võimaldatakse distsiplinaarmenetluses ühel registreeritud elukaaslasel teise vastu mitte seletusi anda, sest isikute vahel võib eeldada tugevat seotust. Muudatus on ka esemeliselt sobilik, sest subjektide ring hõlmab juba abikaasat ja abieluga sarnases suhtes olevaid isikuid. Õigusselguse huvides lisatakse sättesse registreeritud elukaaslane sõnaselgelt, kuigi tõlgenduse kaudu oleks võimalik registreeritud elukaaslase nimetatud subjektide hulka kuulumist järeldada.

§ 197. Muudatuse eesmärk on laiendada kaitseväeteenistuses hukkumise korral hüvitise saajate ringi ja hõlmata sinna ka isiku registreeritud elukaaslane. Registreeritud elukaaslastel on teineteise suhtes vastastikuse toetuse ja ülalpidamise kohustus, mistõttu peaks teenistusülesannete täitmise tõttu hukkumise puhul hüvitist saama ka registreeritud elukaaslane.

§ 210. Muudatuse mõte on laiendada kaitseväeteenistuses hukkumise korral hüvitise saajate ringi ja hõlmata sinna ka isiku registreeritud elukaaslane. Registreeritud elukaaslastel on teineteise suhtes vastastikuse toetuse ja ülalpidamise kohustus, mistõttu peaks teenistusülesannete täitmise tõttu hukkumise puhul toitjakaotuspensionini saama ka registreeritud elukaaslane. Sättes lisatakse registreeritud elukaaslane ka toitjakaotuspensionini saamise eelduse täpsustavate tingimuste juurde.

§ 19. Kalmistuseaduse muutmine

§ 9. Kalmistuseaduses (*KalmS*) arvatakse registreeritud elukaaslane omaste hulka ning pannakse talle surnu matmise või tuhastamise kulude kandmise kohustus. Õigusselguse tagamiseks lisatakse *KalmS* § 9 registreeritud elukaaslane sõnaselgelt, kuigi registreeritud elukaaslane võiks mahtuda tõlgendamise teel ka seni seaduses sätestatud omaste subjektide ringi hulka.

§ 20. Karistusseadustiku muutmine

§ 54. Karistusseadustiku (*KarS*) täiendamise eesmärk on terminoloogiline ühtlustamine, kohtu põhjendamiskohustuse laiendamine ning registreeritud elukaaslasle ütlustest andmise keeldumise õiguse andmine. *KarS* § 54 täiendamise eesmärk on kohtu põhjendamiskohustuse laiendamine väljasaatmise puhul ka juhtudeks, mil süüdlasega koos elab Eestis seaduslikult

²² Välisteenistuse seadus (*VäTS*) – RT I 2006, 26, 193; RT I, 23.03.2015, 277; internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015278?leiaKehtiv>.

ühises perekonnas registreeritud elukaaslane, sest registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada tugevat seotust ning kooselu piiramist eraldi põhistada.

§ 281. KarS § 281 muutmine on vajalik terminoloogilise ühtlustamise tagamiseks, kuivõrd eelnõuga muudetakse varalisi õigusi kajastava registri nimetus varasuhteregistriks, on vajalik muudatused teha ka siin sättes.

§-d 306 ja 307. Registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada ilmselt sama suurt seotust, nagu ülejäänute sättes nimetatud isikute vahel. Muudatuse tagajärjel ei ole ka teise registreeritud elukaaslase teo varjamine või tema toimepandud kuriteost mitteteatamine süüline, sest huvide konflikti olukorras ei saa registreeritud elukaaslaste seotuse tõttu teavitamist eeldada.

§ 21. Kinnisasja omandamise kitsendamise seaduse muutmine

§ 2. Kinnisasja omandamise kitsendamise seaduse (KAOKS) § 2 muutmine on vajalik seetõttu, et ka registreeritud elukaaslased saavad kooselulepingu sõlmimisel valida varasuhtena varaühisuse, mil vara võib kuuluda nende ühisvarasse. Sätte muutmisel on arvesse võetud vara kuuluvust ning määravaks ei ole loetud seda, kas ühisvara omanikeks on abikaasad või registreeritud elukaaslased. Muudatuse eesmärk on tagada, et kinnisasja omandamise kitsendamine oleks välistatud ka siis, kui vara kuulub registreeritud elukaaslaste ühisvarasse või kui kinnisasja omandab võõrandaja registreeritud elukaaslane.

§ 22. Kinnistusraamatuseaduse muutmine

§ 36¹. Kinnistusraamatuseaduse (KRS) § 36¹ muutmine on vajalik terminoloogilise ühtlustamise tagamiseks. Kuivõrd eelnõuga muudetakse varalisi õigusi kajastava registri nimetus varasuhteregistriks, on vajalik muudatused teha ka siin sättes.

§-d 63¹ ja 65¹. Tegemist on varaküsimustega seonduva regulatsiooniga. Registreeritud elukaaslased saavad valida varasuhteks varaühisuse, mil neil võib olla ühisvarasse kuuluvaid esemeid. Muudatus on vajalik, sest olenemata sellest, et ühisvara tekkimise alus on kooseluleping, vajalik täpsustada asjaajamise korra raames nõutavate dokumentide nimekirja. KRS § 65¹ täiendamine on vajalik, et viia viide vastavusse eelnevaga.

§ 23. Kodakondsuse seaduse muutmine

§ 14¹. Kodakondsuse seaduse (KodS) § 14¹ muudatusega täpsustatakse alaealise kodakondsuse saamise eelduste juures seda, millal loetakse, et last kasvatab üks vanem üksi. Registreeritud elukaaslastel võib olla lapsi, mh ühiseid lapsi, samuti on neil võimalik peresisese lapsendamise kaudu saada ühiselt lapse vanemateks. Seetõttu on sätte reguleerimisalasse vajalik lisada ka registreeritud elukaaslased.

§ 21. Muudatuse kohaselt laiendatakse KodS §-s 21 piiranguid Eesti kodakondsuse andmisele isikute seotuse tõttu ka registreeritud elukaaslastele. Täiendavalt sätestatakse muudatusega KodS § 21 lõikes 2 sarnaselt praegusele korrale, et Eesti kodakondsus võidakse anda vähemalt viis aastat vastava isikuga registreeritud kooselus olnud isikule, kui kooseluleping ei ole lõpetatud. Muudatuse mõte on hõlmata sättes nimetatud isikute ringi ka registreeritud elukaaslane, arvestades sealjuures võimalikke varasemalt välismaal kooselu registreerinud isikuid.

§ 24. Kogumispensionide seaduse muutmine

§ 45. Kogumispensionide seaduse (KoPS) § 45 muutmine seondub registreeritud elukaaslaste varaküsimuste regulatsiooniga, samas kui täiendava sissemakse soodustust (KoPS § 10) registreeritud elukaaslastele ei laiendatud, sest täiendav sissemakse seondub lapse vanemaks

olemisega ning soodustus peaks seetõttu laienema isikutele, kes on lapsendamise kaudu lapse vanemad. KoPS § 45 reguleerimisalasse kuuluvad registreeritud elukaaslased, sest nad saavad valida varasuhteks varatühisuse, mil neil võib olla ühisvarasse kuuluvaid esemeid. Muudatus on vajalik, sest olenemata sellest, et ühisvara tekkimise alus on kooseluleping on vajalik täpsustada, et pensionilepingust tulenevad varalised õigused ei kuulu oma olemuse tõttu ühisvarasse.

§ 25. Kohtuekspertiisiseaduse muutmine

§ 6. Kohtuekspertiisi seaduse (KES) § 6 muutmine seondub huvide konflikti olukordade vältimisega. Muudatusega piiratakse ühe registreeritud elukaaslase õigust kohtuekspertina teise registreeritud elukaaslase vahetus alluvuses töötada. Muudatus on vajalik, sest registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada tugevat seotust, mis võib viia otsese alluvussuhte puhul huvide konflikti olukordade tekkimiseni.

§ 26. Korruptsioonivastase seaduse muutmine

§ 7. Korruptsioonivastase seaduse (KVS) muutmine seondub huvide konflikti olukordade vältimisega, lähedaste määratluse laiendamise ning terminoloogilise ühtlustamisega. Registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada ühise majandamise ja vastastikuse toetuse tõttu tugevat seotust, mistõttu on muudatusega registreeritud elukaaslane määratletud seotud isikuna. Täiendus on sobiv, sest kehtivas sõnastuses on juba hõlmatud laiem subjektide ring.

§-d 14 ja 16. Muudatuse eesmärk on lisada huvide deklaratsiooni ka andmed registreeritud elukaaslase kohta. Muudatuse järgselt tuleb huvide deklaratsioonis kajastada ametikohustuste täitmist mõjutada võivad huvid ning muuta need kontrollitavaks (KVS § 12) ka seoses registreeritud elukaaslasega, sest nende vahel võib eeldada seotust ja ühise majapidamise olemasolu. Andmed tuleb esitada nii registreeritud elukaaslase kui ka sõlmitud varakokkulepete kohta, mis hõlmab eelkõige kooselulepingus olevaid andmed varaliste õiguste osas. Seoses KVS § 14 muutmiselega on vajalik teha täpsustus piirangute kohta ka KVS §-i 16, samuti ühtlustada terminoloogiliselt varasuhteregistri nimetus.

§ 27. Krediidiasutuste seadus muutmine

§ 84. Krediidiasutuste seaduse (KAS) § 84 muudatustega täpsustatakse krediidiasutusega seotud isikutele antavate laenude juures seotud isikute loetelu, lisades sinna ka registreeritud elukaaslase. Huvide konflikti vältimiseks ja õigusselguse tagamiseks on sättesse lisatud registreeritud elukaaslane, kuigi ka sätte kehtiv sõnastus võimaldab registreeritud elukaaslase subjektide alla mahutada. Täiendus on esemeliselt sobiv, sest hõlmatud on laiem hulk subjekte, mh isiku faktiline abikaasa.

§ 28. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmine

§ 11. Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) muutmine seondub menetlustagatiste laiendamisega registreeritud elukaaslasele. KrMS § 11 on vaja täiendada, kuivõrd eeldatava registreeritud elukaaslaste vahelise tugeva seotuse tõttu, on vajalik kohtulahendi kuulutamisel arvestada ka teise registreeritud elukaaslase huve.

§ 71. KrMS § 71 muutmiselega tagatakse registreeritud elukaaslasele õigus ütluste andmisest keelduda. Täiendus on sobiv, sest juba kehtiva seaduse mõttega on püsiva kooseluga hõlmatud isikud, kes on sõlminud kooselulepingu. Õigusselguse tagamiseks on registreeritud elukaaslane sättes üheselt välja toodud.

§ 29. Kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seaduse muutmine

§ 5. Kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seaduse (KVEKS) muutmise on vajalik, et määratleda kooselulepingu sõlmimise tähendus KVEKS-i tähenduses. Seadusesse lisatakse üldine säte, mis eristab kooselulepingu sõlminud isikuid abielus olevatest. KVEKS § 5 muudatusega sätestatakse, et kõikidele naistele, kes ei ole sõlminud abielu, kohaldatakse seaduses vallalise naise kohta sätestatud. Erinevalt rahvastikuregistri seaduse (RRS)²³ § 21 lõike 6 punkti 1 määratlusest, loetakse kunstliku viljastamise puhul õigustehnilistel kaalutlustel vallaliseks kõik naised, kes ei ole parasjagu abielus: lahutatud naised, lesed, naised, kellel on kehtiv kooseluleping, naised kelle sõlmitud kooseluleping on lõppenud. Abielust tulenevad erisused põlvnemise osas (KVEKS §-d 17 ja 18), jäävad edasi kehtima üksnes abielus olevate isikute kohta.

Abielus olevate isikute võrdsustamine kooselulepingu sõlminud isikutega ei ole põhjendatud, sest kooselulepingu puhul ei ole isikul kooselulepingu kehtivuse ajal võimalik teise registreeritud elukaaslase lapse vanemaks saada väljaspool lapsendamist. Registreeritud elukaaslaste puhul ei kehti lapse teisest registreeritud elukaaslasest põlvnemise eeldust, erinevalt abikaasade puhul loetakse laps mehest põlvnevaks, kui ta on andnud kirjaliku nõusoleku abikaasa kunstlikuks viljastamiseks (KVEKS § 17 lg 2¹), mis läheb kokku abikaasa isaduse eeldusega perekonnaseaduse (PKS)²⁴ § 84 lõige 1 punktis 1. Kui abikaasa nõusolekut teise abikaasa kunstlikuks viljastamiseks ei ole andnud, siis sellel ei piira protseduuri lubatavust, kuid sellel on toime lapse temast põlvnemisele. Kui mees ei ole nõusolekut kunstlikuks viljastamiseks andnud või nõusolek on kehtetuks tunnistatud, siis automaatselt last temast põlvnevaks ei loeta, kuid tal on võimalik isadus omaks võtta (KVEKS § 17 lg 4).

Registreeritud elukaaslase kunstliku viljastamise puhul ei teki automaatselt eeldust, et teine registreeritud elukaaslane oleks lapse teine vanem, vaid põlvnemine lahendatakse KVEKS vallalise regulatsiooni kohaselt (KVEKS §-d 21 ja 22). Kui tegemist on konkreetse isiku seemnerakkudega ning naise ja seemnerakud andnud mehe nõusolekud kattuvad, siis ei loeta last mitte põlvnevaks teisest registreeritud elukaaslasest (erinevalt abielust), vaid konkreetset seemnerakud andnud mehest (KVEKS § 21 lg 2), samuti on võimalik isaduse omaks võtta nõusoleku puudumisel (KVEKS § 21 lg 3). Võimalik on kunstlikuks viljastamiseks kasutada ka doonorit (KVEKS § 22), mil kohus põlvnemisega isadust ei tuvasta (PKS § 84 lg 2).

§ 30. Looduskaitse seaduse muutmise

§ 16. Looduskaitse seaduse (LKS) muudatuse eesmärk on võimaldada loodusobjekti sisaldava kinnisasja võõrandamine ka registreeritud elukaaslasel, et riigi ostueesõigus ei rakendu. Subjektide ring on lai ja põhjendatud on, et nende hulka kuuluks ka registreeritud elukaaslane tulenevalt registreeritud elukaaslaste suhete isiklikust laadist ja ühistest varalistest suhetest.

LKS § 20 muudatuse eesmärk on sätestada, et riik omandab kinnisasja, mis sisaldab kaitstavat loodusobjekti ka siis, kui omanik võõrandab kinnisasja enda registreeritud elukaaslasel, eeldusel, et teine registreeritud elukaaslane oli selle kinnisasja omanik enne kaitse alla võtmist või kaitsekorra rangemaks muutumist. Muudatusega laieneb soodustus kinnisasja, millel on kaitstav loodusobjekt, võõrandamisel hõvitise saamiseks eelduste täitmisel ka juhtudel, mil kinnisasi omandati registreeritud elukaaslaselt.

§ 31. Maareformi seaduse muutmise

²³ RRS § 21 lõige 6 punkt 1: vallaline, kui isiku kohta ei ole rahvastikuregistrisse kantud ühegi abielu olemasolu tõendava alusdokumendi andmeid; Rahvastikuregistri seadus – RT I 2000, 50, 317; RT I, 15.03.2014, 42, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115032014042?leiaKehtiv>.

²⁴ Perekonnaseadus (PKS) – RT I 2009, 60, 395; RT I, 12.03.2015, 98, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112032015098?leiaKehtiv>.

§ 45. Maareformi aluste seaduse (*MaaRS*) §-i 45 on lisatud üldine säte, milles abikaasa kohta sätestatud kohaldatakse ka registreeritud elukaaslaste puhul, tulenevalt asjaolust, et ka registreeritud elukaaslased võivad valida varasuhtena varauhisuse, mil esemed võivad olla nende ühisomandis. Muudatuse reguleerimisel on arvestatud eelkõige võimalikke varasemalt välisriikides registreeritud kooselusid ning vältida võimalikel harvadel juhtudel ebavõrdset kohtlemist, eeldades, et regulatsioon ei peaks olema erinev sõltuvalt sellest, kas ese on ühisvara abielu või kooselulepingu sõlmimise tõttu.

§ 32. Maksukorralduse seaduse muutmine

Maksukorralduse seaduse (*MKS*) muutmisega laiendatakse füüsilisest isikust ettevõtja (*FIE*) registreeritud elukaaslasele rakenduvaid soodustusi, terminoloogiliselt lisatakse seadusesse abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu mõiste, täiendatakse taandamisaluseid huvide konflikti vältimiseks ning antakse registreeritud elukaaslasele õigus keelduda seletuste andmisest teise registreeritud elukaaslase vastu. Õigusselguse tagamiseks on seadust registreeritud elukaaslase mõistega täiendatud läbivalt.

MKS § 20² muudatusega võimaldatakse FIE-l kanda maksukohustuslaste registrisse ka FIE tegevuses osalev registreeritud elukaaslane, et maksta tema eest sotsiaalmaksu sotsiaalmaksuseaduse (*SMS*)²⁵ § 6¹ lõike 1 mõttes ja tagada talle ravikindlustus ja pensionikindlustus²⁶. Regulatsioon lähtub EL direktiivist 2010/41/EL²⁷, mille eelkõige artiklist 7 lähtudes võib sotsiaalkaitset laiendada ka FIE-de elukaaslastele. Registreeritud elukaaslaste majanduslikku seotust ja ühiseid huve arvestades on põhjendatud soodustuse laiendamine ka registreeritud elukaaslasele.

§ 25¹. Muudatuse vajadus on terminoloogilise ühtsuse tagamine, kuivõrd muudetakse abikaasatasu terminit, tuleb ka siia sättesse uue terminina lisada selle asemel abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu.

§ 49. Muudatuse eesmärk on huvide konflikti olukorra vältimine ja õiglase menetlustulemuse tagamine. Selle jaoks tuleb sättesse lisada ka registreeritud elukaaslane ja sätestada maksuhalduri taandumiskohustus, kui ta on asjas menetlusosalise registreeritud elukaaslane.

§ 52. Kuivõrd FIE tegevuses osaleva registreeritud elukaaslase registreerimine on võimalik, võiks sellel juhul kõne alla tulla ka dokumentide kättetoimetamine abikaasadele ning kättetoimetamise kord võiks olla lihtsustatud ka registreeritud elukaaslaste puhul, sest eelduslikult on nende vahel suur seotus ning eeldada võib ka ühist elukohta.

§ 64. Muudatuse eesmärk on anda registreeritud elukaaslasele õigus keelduda teabe andmisest ja tõendite esitamisest. Registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada suurt seotust nii emotsionaalsest küljest, kuid tegevuses osalemisel ka menetluslikus osas, mistõttu peaks olema teisel registreeritud elukaaslasel ka teabe ja tõendite andmisest keeldumise õigus.

²⁵ Sotsiaalmaksuseadus (*SMS*) – RT I 2000, 102, 675; RT I, 19.03.2015, 63, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015063?leiaKehtiv>.

²⁶ Ravikindlustus RaKS § 5 lõige 1 ja pensionikindlustus RPKS § 3 alusel. Ravikindlustuse seadus (*RaKS*) – RT I 2002, 62, 377; RT I, 23.03.2015, 20, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015020?leiaKehtiv>. Riikliku pensionikindlustuse seadus (*RPKS*) – RT I 2001, 100, 648; RT I, 10.03.2015, 25, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/110032015025?leiaKehtiv>.

²⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 7. juuli 2010 direktiiv 2010/41/EL füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamise kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 86/613/EMÜ (ELTL 180, 15.7.2010, lk 1–6), internetis: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32010L0041&qid=1444596881254>.

§ 168⁵. Muudatus on vajalik, et tagada terminoloogiline ühtsus. Kuivõrd eelnõuga muudetakse varasuhteid kajastava registri nimetus varasuhte registriks, siis on sellest tulenevalt vajalik kajastada muudatused ka siin sättes.

§ 33. Mittetulundusühingute seaduse muutmine

§ 89¹. Mittetulundusühingute seaduse (MTÜS) muutmine on vajalik huvide konflikti olukordade vältimiseks ja õiglase menetlustulemuse tagamiseks on sättesse vajalik lisada ka registreeritud elukaaslane. Muudatusega lisatakse sättesse registreeritud elukaaslane ning kohtunikul ja kohtunikuabil keelatakse registriasja läbivaatamine, kui registriasi puudutab tema registreeritud elukaaslast. Täiendus on sobilik, sest subjektide ring on lai ning sisuliselt juba hõlmab registreeritud elukaaslast, õigusselguse tagamiseks on registreeritud elukaaslane sättes eraldi välja toodud.

§ 34. Muinsuskaitse seaduse muutmine

§ 27. Muudatuse eesmärk on välistada riigi ja kohaliku omavalitsuse (KOV) ostueesõigus, kui seaduse reguleerimisalasse hõlmatud ese võõrandatakse isiku registreeritud elukaaslasele. Muudatus on põhjendatud, sest registreeritud elukaaslaste varasuhetes võib vastastiku toetuse ja ülalpidamise ning varasuhete kaudu eeldada seotust.

§ 35. Nimeseadus

Nimeseaduse (NS) muutmise eesmärk on selgesõnaliselt sätestada, et elukaaslased või registreeritud elukaaslased teise poole perekonnanime võtta ei saa, seoses praktikas kerkinud küsimustega.

Selleks täiendatakse seadust paragrahvi 15¹, kus on öeldud, et kooselulepingu sõlmimisel säilitab isik senise perkeonnanime, millest saab järeldada, et nimeõiguslikku muudatust kooselulepingu sõlmimine kaasa ei too. Samuti on täiendusega NS § 17¹ lõike 3 punktis 10 välja toodud, et perekonnanime muutmisel ei ole isiku soovil võimalik perekonnanimena saada elukaaslase või teise registreeritud elukaaslase perekonnanime.

§ 36. Notari tasu seaduse muutmine

Seoses notaritele kooseluleping sõlmimise ametitoimingu tegemise õiguse andmisega on vajalik ette näha ka toimingu tegemiseks tasutav notari tasu, selleks on vajalik teha muudatused notari tasu seadusesse (*NotTS*).

§ 19. Muudatusega on kõnesolevas sättes ette nähtud notari tasu arvestamine lepingu esemeks olevalt vara väärtuselt juhul, kui pooled soovivad kooselulepingu sõlmimisel kooseluseaduse § 18 lõike 2 kohaselt valitud varasuhtest kõrvale kalduda, näiteks sõlmida kokkuleppeid üksikute varaesemete kuuluvuse osas või kui kooselulepingu sõlminud isikud soovivad pärast kooselulepingu sõlmimist teisele varasuhtele üle minna. Samuti määrab säte notari tasu suuruse siis, kui kooselulepingu sõlmimisel on valitud varaühisus ning varasuhte lõppemisel soovitakse ühisvara jagada. Sõnastuslikult on muudetud abieluvara terminit ning selle asemel on sättes viidatud lepingu esemeks olevale varale, mis katab ära nii abielust kui ka kooselulepingust tulenevad ühisvara jagamise notari juures.

§ 31. Tulenevalt sellest, et PärS-s viidatakse registreeritud elukaaslaste võimalusele vastastikuseid testamente teha, on vastastikuse testamendi instituudi nimetus muudetud kujul vaja kajastada ka siin sättes.

§ 33³. Lisatavas sättes määratakse kindlaks notari tasu suurus kooselulepingu sõlmimise ja lõpetamise eest. Täiendavalt tuuakse välja, et tasu hõlmab ettenähtud nõustamist ja kannete

tegemist. Sättes toodud tasu on kogutasu, millele lisandub käibemaks. Eraldi tasu tuleb registreeritud elukaaslastel maksta sellele lisaks siis, kui nad soovivad eraldi sõlmida varakokkuleppeid või teha korraldusi surma puhuks (testament, pärimisleping).

Kooseluseaduse peamine eesmärk on suunata inimesi reguleerima varasuhteid, et hoida ära hilisemaid õigusvaidlusi. Eelnõus on kajastatud tasu summas 200 eurot, millele lisandub käibemaks, mille suuruse määramisel on võetud arvesse, et notaritel oleks võimalik tasudest rahastada kooselulepingu sõlmimiseks vajalikke IT-arendusi. Eelnõud pakutud tasu võib osutuda liiga kõrgeks, mis toob kaasa olukorra, et isikud ei hakka vaatamata võimaluse olemasolule oma suhteid reguleerima teenuse kalliduse tõttu. Et tagada eelnõu eesmärgi saavutamine tuleks kehtestada isikutele jõukohased notari tasud. Oluline on märkida, et madalama tasu kehtestamine on võimalik aga olukorras, kui Notarite Kojale ei teki eelnõust tulenevaid kulusi. Eelnõus toodud notari tasu on võimalik alandada, kui eelnõuga kaasnevad e-Notari arendamise kulud rahastatakse riigieelarvest.

Notari tasu väljaspool bürood: Seaduses ei ole eraldi sätestatud erinevalt abielust²⁸, et notari tasu väljaspool bürood kooselulepingu sõlmimisel oleks kokkuleppeline. Kooselulepingu, nagu teiste tõestamistoimingute puhul, jääb võimalus tõestada tehing põhjendatud juhtudel väljaspool bürood vastavalt NotS §-le 36 lg 3 ning väljaspool tööpiirkonda Notarite Koja eestseisuse loal. Väljaspool tööpiirkonda võib toiminguid teha erandjuhtudel, kui see on otstarbekas lähtudes teise tööpiirkonna notarite büroode asukohast, transpordivõimalustest või muudel mõjuvatel põhjustel Notarite Koja eestseisuse eelneval loal²⁹. Kui tegemist on põhjendatud erandjuhuga, siis arvutatakse tõestamistoimingu väljaspool bürood tegemisele lisanduv tasu vastavalt NotTS §-le 36.

Kogutasu: Kooselulepingu sõlmimisel hõlmab sättes välja toodud notari tasu lisaks kooselulepingu sõlmimise eelduste kontrollimisele, kannete tegemisele, nõustamisele ja kooselulepingu sõlmimisele koos varasuhte valikuga ka soovi korral kokkulepete tegemist, millele viitab otseselt kooseluseadus: kooselulepinguga seonduvad ülalpidamiskokkulepped kooselulepingu kehtivuse kestel või sellele järgneval ajal ning registreeritud elukaaslaste kokkulepped lapsega suhtlemise korraldamise, lapse ülalpidamise ja hooldusõiguse teostamise kohta. Kooselulepingu sõlmimisel on kooselulepingut sõlmida soovivatel isikutel võimalik eeltoodud soovi korral kokku leppida, kui isikud kokkuleppeid sõlmida ei soovi, siis hõlmab notari kogutasu nende kokkulepete võimalikkuse läbiarutamist.

Kooselulepingu sõlmimisel hõlmab kogutasu kooselulepingu kokkuleppel lõpetamist, vajalike kannete tegemist ja kokkulepete sõlmimist, millele otseselt viitab kooseluseadus (vt eelmine lõik). Sealjuures hõlmab tasu mõlema registreeritud elukaaslase kooselulepingu lõpetamise tahteavalduse tõestamist, registreeritud elukaaslaste tahteavaldused kokkuleppel kooselulepingu lõpetamiseks on võimalik notariaalselt tõestada koos.

Eraldi tasu: Kui registreeritud elukaaslased soovivad sõlmida eraldi varakokkuleppeid – näiteks määrata mõne või mõnda liiki varaesemete kuuluvust ühis- või lahusvarasse, siis selle eest tuleb maksta eraldi notari tasu, mille suurus sõltub tehinguväärtusest (NotTS § 19). Eraldi tasu kehtestamisel on arvestatud sarnase lähenemisega abielu sõlmimisel. Samuti, kui registreeritud elukaaslased soovivad teha korraldusi surma puhuks (testament, vastastikune testament, pärimisleping), siis nende eest tuleb tasuda eraldi tasu.

²⁸ Erinevalt abielust ei ole kooselulepingu sõlmimisel ette nähtud abielu sõlmimisele sarnast tseremooniat. Kooselulepingu sõlmimine on tõestamistoiming protseduuriga, millega kaasneb läbirääkimiste, selgituste, dokumendi koostamise ja täiendamise faas, mida on kõige otstarbekam teha notaribüroos, sest see puudutab konfidentsiaalseid varasuhteid, vajalik on tagada ka poolte erapooletu nõustamine.

²⁹ Juhend notaribüroo välise tähistuse ning väljaspool notaribürood ja tööpiirkonda ametitoimingute tegemise kohta, punkt 8, kinnitatud Notarite Koja koosolekul 26.03.2010.

Tasu kehtestamise põhimõtted: Sättes on notari tasu suurus planeeritud lähtuvalt sellest, et see hõlmaks seaduses ettenähtud notari poolset kooselulepingu sõlmimise eelduste kontrollimist, nõustamist kooselulepingu sõlmimise või lõpetamisega seotud ja kaasnevate õiguslike tagajärgede osas, sealhulgas registreeritud elukaaslaste vastastikust ülalpidamiskohustust puudutavate tagajärgede ja vararežiimist tulenevate tagajärgede osas ning infot kooselulepingu sõlmimisel varaliste, ülalpidamiskohustust puudutavate ja pärimisõiguslike küsimuste täiendava reguleerimise võimaluse osas, varasuhte valikut ning kande koostamist. Arvestades, et kooselulepingu näol on tegemist lepingu tõestamisega (erinevalt abielu sõlmimise kinnitamisest), mis hõlmab laiaulatuslikku selgitustööd ning ka kannete tegemist, peaks ka nn standardse kooselulepingu sõlmimise eest notari tasu olema suurem kui abielu sõlmimisel. Eelnõuga on kooselulepingu sõlmimisel ette nähtud suurem tasu arvestades, et kooselulepingu sõlmimine mõnevõrra keerukam, sest lepinguid tehakse notariaalse tõestamise vormis, kus on suurem poolt vabadus leppida kokku erinevates küsimustes, mille juures on notar kohustatud nõustama osapooli ning tagama mõlema poole võrdse huvide kaitstuse ning ühtlasi toob kaasa arhiveerimise kohustuse.

Arvesse on aga võetud ka seda, et kooselulepingu tasu ei tohiks sõltuda aga sellest, milles kokku lepitakse kooselulepingu raames. Näiteks ei tohiks kooseluleping, kus lepitakse kokku erisus näiteks ülalpidamiskohustuse osas kooselu kestel või järgselt, ei tohiks osutada kallimaks kui kooseluleping, kus seda kajastatud pole. Selline eristamine tekitaks ohu, et isikud ei sõlmi vajalikke kokkuleppeid eelkõige raha kokkuhoidmise huvides ning see läheks vastuollu notariaalse tehingu peamise eesmärgiga – tagada mõlema poole huve arvestav ja mõlemale poolele kaitset pakkuv leping.

Eraldi tasu pärimisõiguslike küsimuste reguleerimise eest on ette nähtud muu hulgas arvestades asjaolu, et surma puhuks tehtavaid korraldusi ei ole võimalik kajastada kooselulepinguga samas dokumendis. Notaril on saladuse hoidmise kohustus ning informatsiooni surmapuhuste korralduste sisu kohta on neil võimalik anda alles pärast isiku surma ning vastastikuse testamendi puhul üleelanud registreeritud elukaaslase korralduste osas, alles pärast viimase surma (NotS § 3). Samuti kui isiku pärijatele tutvustatakse testamendi sisu, siis tekitaks ühes dokumendis kajastamine küsitavusi seetõttu, et kooselulepingus võib olla perekondlike suhetega seonduvaid kokkuleppeid, mille osas ei ole registreeritud elukaaslase pärijatel tutvumiseks õigustatud huvi.

§ 37. Notariaadiseaduse muutmine

§ 3. Notariaadiseaduse (*NotS*) muutmine on seoses kooselulepingute sõlmimisega vajalik uute õiguslike võimaluste ja toimingute tegemise korra täpsustamiseks. NotS § 3 muudatusega laiendatakse notari saladuse hoidmise kohustust ka registreeritud elukaaslaste testamendiga seonduvalt. Notar võib avaldada andmeid testamendi olemasolu ja sisu kohta ainult pärast testaatori surma. Eelkõige on sätte täiendamine vajalik seetõttu, et registreeritud elukaaslastele antakse eelnõuga *expressis verbis* vastastikuste testamentide sõlmimise võimalus, mil notari saladuse hoidmise kohustuse erisus on, et testamendi sisu võib avaldada üksnes surnud registreeritud elukaaslase korralduste osas.

§ 29. Ametitoimingute loetelus on vaja välja tuua ka kooselulepingu sõlmimise ja lõpetamise tahteavalduste tõestamine ning sellega seonduvate kannete tegemine. Notaril on kohustus³⁰ ametitoiminguid teha ning võimalus keelduda toimingu tegemisest üksnes seaduses sätestatud alustel (NotS § 41 lg 1). Notar tõestab kooselulepingu sõlmimise või lõpetamisega seonduvad tahteavaldused ja annab toimingu tegemisega kaasnevaid selgitusi. Kui

³⁰ Kooseluseaduse eelnõu 650 seletuskiri, lk 6–7, internetis: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ea84e71c-291a-4c91-88b0-bd64af650d21/Kooseluseadus/>.

kooseluleping on vastavalt sõlmitud või lõpetatud, teeb notar kooselulepingu sõlmimisega seonduvad kanded. Varasuhteregestrisse kande tegemiseks saadab notar kandeavalduse kinnistusosakonnale³¹, rahvastikuregistris nt perekonnaseisu kajastavate muudatuste tegemiseks koostab notar kande, mis tehakse rahvastikuregistri süsteemi vahendusel automaatselt. Kannete tegemine ja selgitamiskohustuse täitmine kuulub kooselulepingu tõestamise või lõpetamise juurde ning eraldi tasu selle eest ei võeta.

§ 30. Muudatuse eesmärk on täpsustada notari selgitamiskohustust seoses kooselulepinguga. Sellele, mida notar selgitama peab, on viidatud kooseluseaduse eelnõu seletuskirjas, samuti toob notarite üldise selgitamiskohustuse välja tõestamiseseaduse (*TÕS*)³² § 18. Käesolev muudatus sätestab seaduse tasandil olulised aspektid, mida kooseluseaduse seletuskirjas on välja toonud. Kooselulepingu notari juures sõlmimisel on selgitamiskohustuse eesmärk tagada kooselulepingut sõlmida soovivate isikute nõustamine kooseluga seonduvates küsimustes laiemalt.

Notar koostab kooselulepingu, kus on pooltel võimalik vajadusel täpsustada varaküsimusi, leppida kokku kooselulepingujärgses ülalpidamiskohustuses, seda täpsustada ning lisaks reguleerida näiteks lapse hooldus- või suhtlusõigusega seonduvaid küsimusi. Selgitamiskohustuse täitmise käigus on pooltel võimalik notari kui kvalifitseeritud õigusnõustaja abiga teadlikult valida neile sobiv lahendus kooselu käigus tekkida võivate õiguslike küsimuste reguleerimiseks ning vältida seeläbi hilisemaid vaidlusi. Toimingu tegemisel on võimalik teha ka vajadusel pärimisõiguslike korraldusi. Notari erapooletus tagab mõlema kooselulepingut sõlmida sooviva isiku võrdse kaitse.

§ 38. Ohvriabi seaduse muutmine

Ohvriabi seaduse (*OAS*) § 6 lõike 2 punkti 3 registreeritud elukaaslase lisamine on vajalik otsesest alluvussuhtest tuleneda võivate huvide konflikti olukordade vältimiseks. Registreeritud elukaaslane võib olla olemuslikult hõlmatud kehtiva sõnastuse kohasesse subjektide ringi, kuid õigusselguse tagamiseks on sätet sõnaselgelt täiendatud registreeritud elukaaslasega.

§ 39. Pankrotiseaduse muutmine

Pankrotiseaduse (*PankrS*) muudatustega täpsustatakse tagasivõitmise ja pankrotimenetluse ajal ühisvara jagamise korda registreeritud elukaaslaste puhul, hõlmatakse registreeritud elukaaslane lähikondsete mõiste alla ning seatakse halduri tegevusele huvide konflikti vältimiseks piirangud ka tehingute jaoks, mis on tehtud tema registreeritud elukaaslasega.

§ 112. Muudatuse eesmärk on täpsustada, kuidas toimub registreeritud elukaaslaste ühisvara jagamise või varakokkuleppe tagasivõtmine. Muudatus on vajalik, sest registreeritud elukaaslastel on võimalik kooselulepingu sõlmimisel valida kohalduvaks varasuhteks varaühisuse, mil neil tekib ühisvara. Samuti saavad nad reguleerida kooselulepinguga täiendavalt varaküsimusi. Ühisvara jagamiseks sõlmivad ka registreeritud elukaaslased ühisvara jagamise kokkuleppe, kuid erisus registreeritud elukaaslaste puhul on, et varakokkulepete sõlmimiseks ei pruugi nad teha eraldi kokkulepet, vaid pigem täpsustavad varaküsimusi kooselulepingus. Mõeldav ei oleks, et halduri tegevuse tulemusena tunnistataks kehtetuks kooseluleping tervikuna, sest see sisaldab ka varaküsimusi mitte puudutavaid

³¹ Kui notaritele antakse tulevikus kannete tegemise õigus varasuhteregestrisse, siis kandeavaldust ilmselt ei esitata, vaid notar edastab teate.

³² Tõestamiseseadus – RT I 2001, 93, 564; RT I, 21.06.2014, 64, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014064?leiaKehtiv>.

kokkuleppeid. Seetõttu on täpsustatud sättes, et tagasivõitmine toimub üksnes vastava kooselulepingu varalisi küsimusi puudutava osa suhtes.

§ 117. Säte kajastab isiku lähikondseid, kuhu muudatuse kohaselt lisatakse ka registreeritud elukaaslane, sest nende vahel võib eeldada varalist seotust vastastikuse toetuse ja ülalpidamise ning ühise majandamise tõttu. Registreeritud elukaaslase sättesse lisamine on vajalik tagasivõitmise eelduste täpsustamiseks, kuid ka menetluse sõltumatuse tagamiseks.

§ 122. Muudatuse eesmärk on viidata ühisvara jagamisel ka registreeritud elukaaslastele. Muudatus on vajalik, sest registreeritud elukaaslastel on võimalik kooselulepingu sõlmimisel valida kohalduvaks varasuhteks varaühisuse, mil neil tekib ühisvara, mida võib olla vajalik seoses pankrotimenetlusega jagada.

§ 125. Muudatuse mõte on lisada halduriga seotud isikute loetelusse ka registreeritud elukaaslane, et piiranguga tagada õiglane menetlus ja vältida menetluses halduril tekkida võivaid huvide konflikti olukordi.

§ 126. Muudatuse eesmärk on tagada, et pankrotivara nimekirjas oleks eraldi välja toodud ka vara, mis on pankrotivõlgniku ja registreeritud elukaaslase ühisvara, et tagada selgus näiteks võimaliku hilisema vara välistamise või ühisvara jagamise nõude esitamise osas. Muudatus on vajalik, sest ka registreeritud elukaaslased saavad kooselulepingu sõlmimisel valida varaühisuse varasuhte.

§ 40. Perekonnaseaduse muutmine

Perekonnaseaduse (PKS) muutmine on vajalik, et määratleda registreeritud elukaaslase positsioon ülalpidamist saama õigustatud isikute järjekorras, täpsustada hõimluse mõistet ja tagada mitme samaaegse abielu või kooselulepingu sõlmimise keeld, samuti selleks, et täiendada lapsendamise sätteid registreeritud elukaaslaste lapsendamisõigusele seatud piirangute ja tagajärgede osas.

§ 4. Muudatuse eesmärk on tagada, et isikul ei oleks samaaegselt sõlmitud abielu kõrval ka kooselulepingut. Piirangu eesmärk on tagada perekondlike suhete osas selgus ning vältida suhete keerukust. Muudatuse eesmärk on hoiduda näiteks ülalpidamise puhul kerkivatest küsimustest ülalpidamiskohustuslaste järjekorra osas, mil isikul oleks erinevatel alustel võrdne õigus nõuda ülalpidamist nii abielu kui ka kooselulepingu alusel. Terminoloogiliselt on lähtutud RRS-s toodud mõistest, mil kehtiva kooselulepingu korral kajastatakse registris perekonnaseisuna „registreeritud kooselus“.

§ 80. Muudatuse eesmärk on täiendada hõimluse mõistet, millega registreeritud elukaaslase sugulased on teise registreeritud elukaaslase hõimlased. Kuigi õiguskorras on hõimlase mõiste alla seadustes paigutatud erinevad subjektid ning hõimluse mõiste on vastava seaduse tähenduses üldreeglina täpsustatud, on muudatus vajalik, sest võib esineda seadusi, kus seda tehtud ei ole, misjuhul tekiks küsimus, kas hõlmatud peaksid olema ka teise registreeritud elukaaslase sugulased. Näiteks on varasuhteregistri seaduses viidatud hõimlastele hõimluse mõistet seaduses täpsustamata.

§ 98. Muudatuse eesmärk on määrata kindlaks registreeritud elukaaslase positsioon ülalpidamist saama õigustatud isikute järjekorras. Registreeritud elukaaslase positsiooni ülalpidamiskohustuslaste järjekorras kirjeldab vastu võetud kuid jõustumata kooseluseaduse § 10, kus on registreeritud elukaaslasele ülalpidamiskohustus asetatud ettepoole abivajava isiku sugulaste kohustusest. Välja on toodud, et ülalpidamiskohustuslaste järjekorras ei sõltu registreeritud elukaaslase positsioon sellest, kas tegemist on kooselulepingu kehtivuse aegse või kehtivuse järgse kokkuleppel ülalpidamise andmise kohustusega (KooS § 9). Õigustatud isikute järjestuses on registreeritud elukaaslane asetatud tulenevalt kooselulepingujärgsest

vastastikuse toetuse ja ülalpidamise kohustusest samale positsioonile alaealise lapse ja abikaasaga.

§ 148. Muudatuse eesmärk on täpsustada lapsendamise korda ja registreeritud elukaaslaste lapsendamisõiguse piiranguid. Kooseluseadus toob välja, et kooselulepingu kehtivuse ajal on võimalik üksnes peresisene lapsendamine. Muudatusega tuuakse esile, et registreeritud elukaaslane üksi ka teise registreeritud elukaaslase nõusolekul kolmanda isiku last kooselulepingu kehtivuse ajal lapsendada ei saa. Registreeritud elukaaslaste lapsendamisõigust ja selle piiranguid täpsustab kooseluseaduse § 15. PKS § 148 lõikes 2¹ on toodud registreeritud elukaaslase lapsendamisõiguse ja piirangute üldine kriteerium viitega kooseluseadusele, sest KooS § 15 sätestab lapsendamise täpsemad kriteeriumid.

§ 149. Muudatusega täpsustatakse teise registreeritud elukaaslase lapse lapsendamisõigust sätestades üldreeglina, et kooselulepingu kehtivuse ajal on võimalik peresisene lapsendamine. Täiendus on vajalik, et registreeritud elukaaslasel oleks võimalik lapsendada teise registreeritud elukaaslase last, kelle viimane on lapsendanud enne kooselulepingu sõlmimist. Täpsustus on kooskõlas perekonnaõiguse laste võrdsuse üldpõhimõttega, mille kohaselt tuleb bioloogilisi kui ka lapsendatud lapsi kohelda võrdselt. Ebaõiglane oleks arvestades laste võrdsust ja parimaid huve piirata varasemalt lapsendatud lapse lapsendamise õigust. Näiteks jääksid lapsendatud lapsed võrreldes bioloogiliste lastega lapsendamise piirangute kaudu ilma õigusest nõuda neid faktiliselt kasvatavalt, kuid juriidiliselt vanemaks mitteolevalt registreeritud elukaaslaselt ülalpidamist.

Muudatus koostoimes KooS §-ga 15 määratleb kokkuvõtvalt, et lapsendada saab teise registreeritud elukaaslase last: last, kelle vanem oli registreeritud elukaaslane enne kooselulepingu sõlmimist (enne kooselulepingu sõlmimist saadud bioloogilised lapsed ja lapsendatud lapsed), lapsendada saab ka kooselulepingu kehtivuse ajal bioloogilisel teel saadud teise registreeritud elukaaslase last. Üksi ega ühiselt registreeritud elukaaslased kolmanda isiku last kooselulepingu kehtivuse ajal lapsendada ei saa. Erandina sätestab KooS § 15 lõige 4 äärmise ebaõigluse kriteeriumi, mis on eelkõige mõeldud olukordadeks, mil kolmanda isiku last sooviksid lapsendada erisoolistel isikud, kellel ei ole meditsiiniliselt võimalik lapsi saada.

§ 150. Muudatusega lisatakse subjektide ringi ka registreeritud elukaaslased, kuid lapsendamise piirangud jäetakse samaks nagu kehtivas õiguses: üldreeglina saab lapsendada vähemalt 25-aastane täieliku teovõimega isik, kuid sätestatud erandjuhtudel (PKS § 150 lg 2) on lapsendamisõigus samuti vähemalt 18-aastaselt isikul.

§ 154. Muudatus on vajalik, et kajastada kooseluseadusega seonduvaid lapsendamisõiguse erisusi ja piiranguid. Muudatus on vajalik seetõttu, et täpsustada viide ja tagada süsteemsus PKS §-ga 148, mis käsitleb perekonnasisese lapsendamise juhte. PKS § 154 muudatused koostoimes PKS §-ga 148 toovad võrdluses abielu ja kooselulepingu osas välja, et abielu ajal saavad abikaasad lapse lapsendada üksnes ühiselt. Üks abikaasa saab abielu kestel lapsendada üksi üksnes siis, kui ta lapsendab teise abikaasa lapse või kui teine abikaasa on kehtvalt võimetu tahteavaldust esitama. Kooselulepingu puhul ei ole ühel registreeritud elukaaslasel võimalik üksi lapsendada kolmanda isiku last, kuid tal on võimalik lapsendada teise registreeritud elukaaslase laps tema nõusolekul. PKS § 154 eesmärk on anda võimalus teise registreeritud elukaaslase tahteavaldus lapsendamiseks asendada, välja arvatud juhul, kui lapsendamine on vastuolus abikaasa ja perekonna õigustatud huvidega.

§ 156. Sätte täiendamine on vajalik, sest selle lõige 2 sätestab erisuse peresisese lapsendamise jaoks, mis on asjakohane ka registreeritud elukaaslaste puhul. Muudatuse eesmärk on täpsustada, et kui toimub peresisene lapsendamise, siis vanema hooldusõigus lapsendamisel ei

peatu. Erisus on vajalik, sest peresisese lapsendamise puhul ei ole eesmärk lapsendamise kaudu vanema ja lapse suhte lõpetamine, vaid selle jätkamine lapsendaja kõrval.

§ 157. Muudatuse eesmärk on reguleerida registreeritud elukaaslaste peresisese lapsendamise puhul lapsele ülalpidamist andma kohustatud isikute järjestust. Paragrahv sätestab, et ühine ülalpidamiskohustus algab lapsendamiseks nõusoleku andmisest. Muudatusega tehakse säte lõikeliseks, et eristada lapse ülalpidamiskohustust kolmanda isiku lapse lapsendamisel ja perisesesel lapsendamisel selgemalt ja tagada sätte süsteemsus ja ülevaatlikkus.

§ 161. Muudatuse eesmärk on sätestada registreeritud elukaaslaste peresisese lapsendamise õiguslikud tagajärjed. Säte toob välja, et varasemalt ühe registreeritud elukaaslase laps omandab lapsendamisega registreeritud elukaaslaste ühise lapse staatuse.

§ 163. Muudatuse eesmärk on süsteemsuse tagamiseks eraldi lõikes välja tuua registreeritud elukaaslaste lapse lapsendamisel lapse varasemate sugulussuhete säilimise erisused.

§ 41. Perekonnaseisutoimingute seaduse muutmine

Perekonnaseisutoimingute seaduse (PKTS) muutmise eesmärk on määrata seoses kooselulepingu sõlmimise võimalusega kindlaks kannete tegemise ja kooselulepingu sõlmimise võime tõendamise kord ning täpsustada notarite kooselulepingu sõlmimise tõestamise pädevust.

§ 1. Muudatusega tehakse täpsustav viide ning lõikega 4 sätestatakse, et PKTS-s reguleerimata nimeõiguslikes küsimustes kohaldatakse nimeseadust. Muudatus tagab seaduse rakendajatele selguse ning nimeõigusliku regulatsiooni õige ja süsteemse rakendamise. Muudatus on tingitud praktikas tõusetunud vajadusest tagada nimeõigusliku regulatsiooni süsteemsus ning kooseluseadusega seondult on muudatus vajalik seoses täiendustega nimeseaduses, kus sätestatakse sõnaselgelt, et registreeritud elukaaslased ei saa kooselulepingu sõlmimisel võtta teise registreeritud elukaaslase perekonnanime (NS § 15¹ ja § 17¹ lg 3).

§ 2. Muudatusega lisatakse kooselulepingu sõlmimine ja kooselulepingu lõpetamine perekonnaseisukande mõiste alla, sest kooseluseaduses on sätestatud, et kooselulepingu kohta tehakse kanded rahvastikuregistrisse (KooS § 3 lg 4, § 18, § 19 lg 2), kandeid teevad notarid. Lisaks on täiendus PKTS-s vajalik, sest notarite pädevus on sõnastatud perekonnaseisuasutuse ülesannete kaudu (PKTS § 3 lg 8).

§ 3. Muudatus seondub eelneva täiendusega, millega lisatakse andmed kooselulepingu sõlmimise ja lõpetamise kohta rahvastikuregistrisse kantavate andmete kogumisse. Muudatusega viidatakse esiteks notarite pädevusele seoses kooselulepingute sõlmimise ja lõpetamisega. Lisaks on PKTS § 3 lõike 8 sõnastust vajalik muuta, et viidata seadustele, kus võib notaritele seoses kooselulepingu sõlmimise ja lõpetamisega erisusi tulla. Varasemalt on sättes viidatud notariaadiseadusele ning perekonnaseaduse muutmise eelnõuga lisatakse tõenäoliselt seoses Rooma III määrusega viide perekonnaseadusele³³. Eelnõuga on lisatud viited ka perekonnaseisutoimingute seadusele endale, arvestades sätestatud kooseluvõime tõendamise ja kooselu sõlmimise ja lõpetamise kannete tegemise korda (PKTS 49¹–49⁵), kooseluseadusele ja tõestamisseadusele, arvestades eelkõige kooseluseaduse kooselulepingu sõlmimise ja lõpetamise korra reegleid (KooS §-d 3 ja 19) ning tõestamisseaduses sätestatud andmete loetelu, mille kohta on notariil õigus teavet küsida, et kontrollida, kas kooselulepingu sõlmimise eeldused on täidetud (TÕS § 22¹).

³³ Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, toimik nr 15-1031, internetis: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/bbb8c086-dc0b-4ffb-83f2-8b7fe33287c1>.

§ 9. Täiendusega registreeritud elukaaslase kohta antakse perekonnaseisuametnikule võimalus andmete muutumisel muuta teise isiku seonduvaid andmeid ilma tema avalduseta.

§ 11. Muudatusega lisatakse õigusselguse tagamiseks viited rahvastikuregistri seadusele ja kooseluseadusele, mis seoses kooselulepingu sõlmimise ja lõpetamise võimalustega võivad olla ka aluseks perekonnaseisuandmete muutmisele.

§ 32. Kuivõrd kooseluleping on isikuga lahutamatu seotud kohustustega leping, lõpeb see ühe registreeritud elukaaslase surmaga. Nii on ühe registreeritud elukaaslase surmal tähendus kooselulepingust tulenevatele õigustele ja kohustustele, mistõttu tuleb surma korral rahvastikuregistrisse kantavate andmete loetelusse lisada ka kooselulepingu lõppemine.

§ 33. Muudatusega lisatakse surmaandmete avalduse esitamiseks õigustatud isikute näitlikusse loetelusse ka registreeritud elukaaslane, sest tal on surnuga tugevad isiklikud seosed, mistõttu on tal on ilmselt ühena esimestest teadmine surma kohta. Teiseks kindlustab registreeritud elukaaslase näitlikusse loetelusse selgesõnaline lisamine talle avalduse esitamise õiguse.

§ 35. Muudatuse kohaselt muudab perekonnaseisuamet ka kooselulepingu puhul isiku surmaandmeid.

§ 39. Muudatusega on sättest välja jäetud elamisloa ja elamisõiguse pikaajalisuse määratlus, et ühtlustada kooselulepingu ja abielu puhul perekonnaseisuametniku juures kirjaliku kinnituse andmise sõnastust.

§ 42. Muudatusega tagatakse terminoloogiline ühtsus seaduste vahel ning tulenevalt AVRS-i muudatustest asendatakse ka siis sättes abieluvararegistri nimetus varasuhteregistriga.

§-d 49¹–49⁴. Seaduse kolmandasse peatükki lisatakse uus viies jagu, mille eesmärk on määrata kindlaks kooselulepingu sõlmimise võime tõendamise reeglid välismaal ja Eestis kooselu registreerimiseks ning kooselulepinguga seonduvate kannete tegemise kord. Ühtlasi muutuvad sellega seoses seniste PKTS §-de 49¹ ja 49² sätete numbrid: paragrahvi 49¹ tekst loetakse §-ks 49⁵ ning paragrahvi 49² tekst loetakse §-ks 49⁶.

§ 49¹. Muudatuse eesmärk on määrata kindlaks kord, kuidas isikul on võimalik tõendada välismaal kooselu registreerides, et tal on oma elukohariigi õiguse kohaselt õigus kooselu registreerida. Arvestades, et välisriikides on erinevad nõuded kooselu registreerimise võime tõendamiseks, on sättes kujundatud paindlik regulatsioon, mis võimaldab isikul saada just sellist informatsiooni sisaldav väljavõte enda perekonnaseisuandmetest, mis välisriigis kooselu registreerimise eelduste kontrollimiseks vajalik on.

Paindlikkuse tagamiseks ja riikide erinevaid nõudeid arvestades ühtset tõendi vormi välismaal kooselu registreerimiseks ei kujundata. Sättes tuuakse välja, et väljavõttel tuleb kajastada isikunime, sugu, sünniaega, isikukoodi, kodakondsust, perekonnaseisu ja elukohta; mõlema vanema isikunime ja sünniaega ning tuua välja see, kas isiku teovõimet on piiratud ja kui, siis millises ulatuses. Lisaks neile andmetele on väljavõttel võimalik kajastada ka muid andmeid, mis on vajalikud kooselu registreerimise riigi õiguse kohaselt kooselu registreerimiseks. Mõeldav on, et juurde lisatakse kooselu registreerimise riigis täiendavalt vajalikud märkused (näiteks, et väljavõte on Eesti riigi jaoks võrdne kooseluvõimetõendiga või et väljavõtte kohaselt võib isik Eesti seaduste kohaselt kooselu registreerida).

Kui väljavõttel piirduakse eeltoodud § 49¹ lõike 1 punktides 1–3 toodud andmetega, siis saab väljavõtte RRS § 66 lõike 1 kohaselt anda volitatud või lepinguline töötaja (näiteks praegu on need kohalikud omavalitsused, maavalitsused, AS Andmevara ja konsulaarasutused). Kui väljavõttel on vajalik kajastada lisaks muid andmeid, siis viitab § 49¹ lõige 2, et rahvastikuregistri väljavõtte väljastab maavalitsus või Eesti konsulaarametnik piirkonnas, kus

kooseluleping sõlmitakse. Lõikes 2 toodu piiritlemisel on lähtutud samast jaotusest nagu perekonnasündmuse kohta esmaste ja korduvate tõendite puhul (PKTS § 15¹ lg 3).

Välisriigis kooselu registreerimiseks elukohariigi eelduste tõendamisel lähtutakse üldpõhimõttest, et igal isikul on õigus saada enda, oma alaealiste laste ja eestkostetavate perekonnaseisandmete väljavõtteid (PKTS § 15) ning muudel juhtudel õigustatud huvi korral (PKTS § 15 lg 1; RRS §-d 71, 72) esmakordse väljavõtte puhul tasuta (PKTS § 15¹ lg 4; RRS § 69 lg 2). Isik ei pea esitama väljavõtte saamiseks kirjalikku taotlust, piisab ka pöördumisest, samuti on väljavõtte saamine iga isiku õigus, väljavõtte andmisest keeldumine on võimalik üksnes seaduses sätestatud juhtudel (RRS § 72 lg 3).

§ 49². Muudatuse eesmärk on sätestada, kuidas on isikul – peamiselt juhul, kui ta elukoht ei ole Eestis – võimalik Eestis kooselulepingu sõlmimiseks tõendada, et tal on õigus enda elukohariigi õiguse kohaselt kooselu registreerida. Nii elukohariigist kui ka kodakondsusriigist väljastatud dokumendid takistuste puudumise tõendamiseks peavad olema kooselulepingu sõlmimisel kehtivad. Sätestatud on ka, mis saab juhul, kui isikul ei ole võimalik tõendit saada. Sätte lisamine on vajalik, et täpsustada kooselulepingu sõlmimise protseduuri.

Muudatusega sätestatakse, et Eestis kooselulepingu sõlmimiseks tuleb esitada elukohariigist tõend (seoses REÕS §-ga 56), et isikul ei esine takistusi kooselu registreerimiseks enda elukohariigi õiguse järgi. Arvestades, et praktikas võib juhul, kui isiku elukohariik ei ole tema kodakondsusriik esineda raskusi tõendi saamisel, on lõikes 2 sätestatud võimalus elukohariigist saadud tõendi asemel mõjuval põhjusel esitada tõend kodakondsusriigist, mida notar saab isiku kooselulepingu sõlmimise võime eelduste ja takistuste hindamisel arvestada. Samuti arvestades asjaolu, et praktikas ei pruugi riikidel olla eraldi vormi elukohariigis kooselu registreerimiseks takistavate asjaolude tõendamiseks, on notariil võimalik lähtuda ka isiku esitatud abieluvõimetõendist.

Lõiked 4 ja 7 täpsustavad, kes peavad kooselulepingu võime tõendi esitama. Lõige 4 eesmärk on välja tuua, et tõendi peab esitama isik, kelle elukoht on välisriigis või kes on elanud Eestis alla kuue kuu vahetult enne kooselulepingu sõlmimist ning lõige 7 täpsustab, et kui isik on elanud Eestis rohkem kui kuus kuud, ei pea ta esitama tõendit, eeldusel, et ta perekonnaseisandmed kajastuvad rahvastikuregistris.

Lõigete 5 ja 6 eesmärk on täpsustada, mis saab siis, kui isikul ei ole võimalik lõigetes 1 ega 2 sätestatud tõendit esitada. Määratlemata kodakondsusega isik, kellele on väljastatud Eesti elaniku elamisluba või elamisõigus, ja Eesti kodanik saavad tõendi asemel anda kinnituse perekonnaseisumetniku juures. Välisriigi kodanikul, kelle elukoht on välisriigis või kes on Eestis elanud vähem kui kuus kuud, on võimalik pöörduda kohtusse, et kohus annaks hagita menetluses avalduse alusel loa kooselulepingu sõlmimiseks ilma tõendita.

§-d 49³–49⁵. Sätete lisamine on vajalik, et täpsustada kooselulepingu sõlmimisel ja lõpetamisel rahvastikuregistrisse ja varasuhteregistrisse kannete tegemise korda, mille viitab kooseluseadus. Sätetega tuuakse välja andmed, mida notar esitab rahvastikuregistrisse kandmiseks kooselu sõlmimisel ja lõpetamisel ja kinnistusosakonnale. Eraldi on välja toodud, et vajalik on esitada kooselulepingu sõlmimise või lõpetamise dokumendi number, sest kooselulepingute puhul register kandeale ise kuupäeva ei koosta.

Välja on toodud, et notar esitab andmed rahvastikuregistrisse kandmiseks ja kandeavalduse varasuhteregistrile hiljemalt kooselulepingu sõlmimise või lõpetamise päevale järgneval esimesel tööpäeval. Tähtaeg on lisatud arvestades, et võimalik on, et notariga kokkuleppel sõlmitakse kooselulepinguid väljaspool bürood, võimalik, et ka nädalavahetusel, mil notariil ei pruugi olla võimalik kohe andmeid edastada ja kandeavaldust teha. Varasuhteregistrisse kandeavalduse tegemist täpsustab varasuhteregistri seadus.

§ 51. Sätet on täiendatud, et tagada selge kord, milliseid dokumente tuleb esitada perekonnaseisuandmete muutmiseks või lisamiseks seoses kooselulepingutega. Muudatused on tehtud mh ka sünitõendi osas seetõttu, et selle alusel saab kooselulepingu puhul tuvastada ega ei ole isikud sugulased.

§ 42. Politsei ja piirivalve seaduse muutmise

Politsei ja piirivalve seaduse (*PPVS*) muutmise eesmärk on suurendada registreeritud elukaaslase kaitset ühe poole hukkamisel ning tagada informatsiooni andmine ka registreeritud elukaaslase kohta.

§ 7⁵³. Muudatuse eesmärk on tagada hüvitis salajasele koostööle kaasatud isiku registreeritud elukaaslasele teise registreeritud elukaaslase hukkamisel. Muudatus suurendab üleelanud registreeritud elukaaslase kaitset ning on põhjendatud, sest ka registreeritud elukaaslastel on eelduste täitmisel vastastikune ülalpidamiskohustus, mistõttu peaks ta teise poole hukkamisel hüvitist saama.

§ 42. Muudatuse eesmärk on tagada, et kui otsustatakse isiku teenistusse võtmine ning kogutakse selle jaoks andmeid lähedaste kohta, tuleks lähedaste hulka hõlmata ka registreeritud elukaaslase arvestades nende lähedast seotust. Muudatus on sobiv, sest ka kehtivas sõnastuses on esemeliselt hõlmatud registreeritud elukaaslase, õigusselguse tagamiseks lisatakse sättesse registreeritud elukaaslase sõnaselgelt.

§ 43. Prokuratuuriseaduse muutmise

§ 15. Prokuratuuriseaduse (*ProkS*) § 15 muutmise eesmärk on huvide konflikti vältimiseks keelata nimetada prokuröriks vahetu kontrollija või vahetu juhi registreeritud elukaaslast. Täienduse tegemine sättesse on sobiv, sest registreeritud elukaaslase on ka kehtiva sõnastuse kohaselt hõlmatud subjektide ringi. Õigusselguse tagamiseks on registreeritud elukaaslase sättes eraldi välja toodud.

§ 15¹. Muudatuse eesmärk on lisada registreeritud elukaaslase isikute loetelusse, kelle kohta tuleb isikuandmete ankeedis informatsiooni anda. Täiendus on sobiv, sest registreeritud elukaaslase on subjektide ringi hõlmatud juba kehtivas sõnastuses „alalise elukaaslase“ mõistega. Õigusselguse tagamiseks on registreeritud elukaaslase sättes eraldi välja toodud.

§ 44. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muutmise

§ 22. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse (*PISTS*) muutmise eesmärk on anda registreeritud elukaaslasele õigus saada teise registreeritud elukaaslase surma korral saamata jäänud sotsiaaltoetusi. Muudatus on sobilik, sest registreeritud elukaaslaste vahel on ülalpidamiskohustus ning nende vahel võib eeldada seotust ja lähedasi perekondlikke suhteid.

§ 45. Pärimisseaduse muutmise

Pärimisseaduse (*PärS*) muutmise eesmärk on sätestada registreeritud elukaaslase seadusjärgne pärimisõigus ning sundosa saamise õigus, täpsustada ühisvaraga seonduvaid sätteid arvestades, et ka registreeritud elukaaslased saavad kooselulepingu sõlmimisel valida varauhisuse varasuhte ning viidata, et ka registreeritud elukaaslastel on võimalus sõlmida vastastikust testamenti.

§ 11. Muudatuse eesmärk on sätestada, et registreeritud elukaaslase on teise registreeritud elukaaslase seadusjärgne pärija. Õigusselguse tagamiseks on registreeritud elukaaslase sättes eraldi välja toodud. Muudatus tagab üleelanud registreeritud elukaaslase kaitse teise surma

puhul juhtudel, mil pärandaja ei ole teinud surma puhuks korraldusi. Muudatus on sobiv arvestades registreeritud elukaaslaste lähedasi perekondlikke suhteid ning sobitub hästi kokku perekonna pärimisjärgluse põhimõttega, mille kohaselt on pärandaja lähedastel pärimisel õigus saada osa pärandist.

§ 12. Muudatusega täpsustatakse PärS § 12 lõikes 4 sätestatud viidet võttes arvesse, et eelnõuga on ette nähtud ka registreeritud elukaaslase seadusjärgne pärimisõigus (PärS § 16) ning sättesse lisatakse seetõttu viide ka registreeritud elukaaslase pärimisõigusele.

§ 16. Muudatuste eesmärk on täpsustada registreeritud elukaaslase seadusjärgse pärimisõiguse ulatust. Sarnaselt abikaasale pärib üleelanud registreeritud elukaaslane muudatuste kohaselt esimese järjekorra pärijate kõrval võrdselt pärandaja lapse osaga, kuid mitte vähem kui ühe neljandiku pärandist ning teise järjekorra pärijate kõrval poole pärandist. Kui pärandajast registreeritud elukaaslasel ei ole sugulasi esimesest ega teisest järjekorrast, pärib pärandaja registreeritud elukaaslane kogu pärandi.

Sellega seondub PärS § 16 täiendamine lõikega 5, mis piirab registreeritud elukaaslase pärimisõigust. Lõike 5 lisamise eesmärk on täpsustada registreeritud elukaaslase seadusjärgse pärimisõiguse ulatust siis, kui kooseluleping on lõpetatud või kui registreeritud elukaaslane avaldas enne surma tahet kooseluleping lõpetada. Sättes on välja toodud, et kui pärandaja oli enne oma surma esitanud notarile notariaalselt tõestatud tahteavalduse kooselulepingu lõpetamiseks või kohtule nõude kooselulepingu lõpetamiseks, siis ei ole üleelanud registreeritud elukaaslasel seadusjärgse pärimise või eelosa (PärS § 17) saamise õigust.

Registreeritud elukaaslane ei päri seaduse järgi ka siis, kui pärandaja oli oma surma ajal õigustatud nõudma kooselulepingu kehtetuks tunnistamist ja oli esitanud kohtule sellekohase nõude. Piirangu eesmärk on kaitsta pärandaja eeldatavat tahet. Registreeritud elukaaslaste vahel on isiklik suhe ning selle puudumist eeldatakse seaduses, kui pärandaja oli enne surma väljendanud soovi, et kooseluleping lõpetataks või kehtetuks tunnistataks. Sel juhul on seaduses lähtutud eeldusest, et pärandaja tahe oli välistada ka teise registreeritud elukaaslase seadusjärgne pärimisõigus. Sarnased põhjendused on pärimisseaduse kehtivas sõnastuses abikaasade osas välja toodud ka seletuskirjas³⁴.

Erisusena seoses kooselulepinguga võib välja tuua, et pärandaja tahet, et üleelanud registreeritud elukaaslane oleks seadusjärgne pärija, saab eeldada, kui kooseluleping lõpeb seoses registreeritud elukaaslaste omavahel abielu sõlmimisega (KooS § 17 II alt; § 24), kuid enne abielu sõlmimist pärandaja suri. Seega ei ole sätte eesmärk välistada registreeritud elukaaslase pärimisõigust kooselulepingu lõppemisel registreeritud elukaaslaste omavahel abielu sõlmimisel, sõnastuslikult viitab sellele KooS kõrval ka normi sõnastus, kus on selgelt sätestatud seadusjärgse pärimise välistamise alusena kooselulepingu lõpetamine (KooS § 17 3. alternatiiv) mitte lõppemine (KooS § 17 2. alternatiiv).

Lõike 5 täpsustus on vajalik ka selleks, et ei tekiks küsimust abikaasa ja registreeritud elukaaslase seadusjärgse pärimisõiguse ulatuse kohta. Isikul ei saa samaaegselt olla korraga

³⁴ Pärimisseaduse eelnõu 56 seletuskiri, lk 5: "Kehtiva seaduse kohaselt sõltub pärandaja abikaasa pärimisõigus sellest, kas isik oli surma momendil pärandajaga abielus või mitte. Seadusandja on lähtunud siin eeldusest, et abikaasadel on teatav isiklik suhe. Selline pärimisõiguslikku erandit õigustav isiklik suhe puudub aga juhul, kui pärandaja soovib abielu lahutamist ning on selleks teinud ka vajalikud formaalsed toimingud. Võib eeldada, et sellisel juhul ei soovi ka pärandaja, et isik, kes on veel formaalselt tema abikaasa, oleks pärija. Seega lisatakse eelnõuga eeldus, mille kohaselt juhul, kui pärandaja on avaldanud seaduses sätestatud korras soovi abielu lahutada, kuid abielulahutus jäi surma tõttu vormistamata, eeldatakse, et pärandaja ei soovi ka senise abikaasa senise pärimisõigusliku staatuse säilimist. Ka sellest eeldusest saab pärandaja viimse tahte avalduse koostamisega kõrvale kalduda."

Eelnõu seletuskiri internetis: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/bf9178a0-a068-736c-7b0f-654c7b4fa81f/P%C3%A4rimisseadus/>

kehtivat abielu ja kooselulepingut (PKS § 4; KooS § 2 lg 1). Kuivõrd muudatusega lisatakse ka kooselulepingu osas, et kooselulepingu või abielu järgselt (nõude, tahteavalduse või avalduse esitamisel) üleelanud registreeritud elukaaslasel seadusjärgset pärimisõigust ega õigust eelosale ei ole, siis välditakse, et tekib küsimus registreeritud elukaaslase ja abikaasa seadusjärgse pärimisõiguse omavahelisest suhestumisest. Piirangu sätestamata jätmisel võiks tekkida küsimus, kas endine registreeritud elukaaslane pärib seaduse järgi pärandaja surma ajal kehtivas abielus olnud abikaasa kõrval ning kui, siis millises ulatuses.

PärS § 16 lõikesse 3 tehtavate täiendustega viidatakse registreeritud elukaaslase võimalusele nõuda AÕS §-s 227 sätestatud elamu isikliku kasutusõiguse seadmist kinnisasjale, mis oli registreeritud elukaaslaste ühine kodu, eeldusel, et registreeritud elukaaslase elujärg pärimise tõttu halveneks. Täpsustus on vajalik, et tagada registreeritud elukaaslase võimalus edasi kasutada tema ja pärandaja ühiseks koduks olnud elamut. Muudatus on sobiv arvestades, et kooselulepingu sõlminud isikud on lepingu sõlminud eelkõige kooseluga seonduvate küsimuste reguleerimiseks, registreeritud elukaaslaste puhul võib eeldada, et nad elavad koos ja majandavad ühiselt ning seetõttu võiks olla ka üleelanud registreeritud elukaaslasele tagatud viide võimalusele kasutada eluaset pärast ühe poole surma.

§-d 17 ja 106. Muudatusega antakse registreeritud elukaaslasele seadusjärgse pärijana teise järjekorra pärijate kõrval pärides õigus eelosale. Eelosa hõlmab registreeritud elukaaslaste ühise kodu tavalise sisustuse esemed, kui need ei ole kinnisasja päraldised. See tähendab, et kui pärandaja alanejad sugulased ei päri ning pärima tuleksid registreeritud elukaaslase kõrval pärandaja vanemad ja nende alanejad sugulased, siis on registreeritud elukaaslasel võimalik saada endale ühise kodu tavalise sisustuse esemed. Sätte kaitseb üleelanud registreeritud elukaaslast arvestades, et registreeritud elukaaslased majandavad ühiselt ning on kooselu kestel ilmselt ka ühise kodu tavalise sisustuse esemeid soetanud. Nende esemete osas ei ole registreeritud elukaaslasel sätte kohaselt vajalik tõendada, kumb registreeritud elukaaslane need soetas ning kas need kuulusid pärandaja ühis- või lahusvara hulka, vaid tal on võimalik esemed eelosana saada. Kuivõrd eelosale kohaldatakse annaku sätteid läheb tavalise sisustuse esemete omandiõigus pärimisel seaduse alusel üle seadusjärgsele pärijale (PärS § 130 lg 1) ning registreeritud elukaaslane saab esemed eelosana endale, kui pärandi vastu võtnud pärija pärandil lasuvad kohustused täidab (PärS § 133 ja 142).

Seoses registreeritud elukaaslase õigusega eelosale on täiendatud sõnastust ka PärS §-s 106.

§ 23. Muudatuse eesmärk välistada, et tunnistajate juuresolekul allakirjutatud testamendi puhul mõjutaksid testaatorit testamendist kasu saavad isikud ja nende lähedased, mistõttu on tunnistajaks olemise keelu juures loetelusse lisatud ka registreeritud elukaaslane.

§ 32. Analoogselt seadusjärgse pärimisõiguse välistamisega on eeldatud, et pärandaja tahe on kaasa tuua registreeritud elukaaslase kasuks tehtud testamendi kehtetus siis, kui pärandaja on eluajal avaldanud taht kooseluleping lõpetada (vt PärS § 16). Ka testamendi kehtetuse puhul on lähtutud seadusjärgse pärimise juures toodud põhimõttest, et kooselulepingu lõppemine registreeritud elukaaslaste omavahel abielu sõlmimisel ei ole testamendi kehtetuse alus. Sellele viitab ka PärS § 32 lõikesse 1 lisatava punkti 1¹ sõnastus, mis viitab selgelt kooselulepingu lõpetamisele (vt ka KooS § 17 3. alternatiiv) mitte kooselulepingu lõppemisele (KooS § 17 2. alternatiiv).

§-d 89–94, § 176² ja 179. Muudatuste eesmärk on viidata, et ka registreeritud elukaaslastel on võimalus surma puhuks korralduste tegemisel sõlmida vastastikune testament, et kindlaks määrata, täpsustada või kõrvale kalduda seadusjärgse pärimisõigusega ettenähtust. Terminoloogia ühtlustamiseks muudetakse jaotise ja sätete pealkirju ja tehakse läbivalt täiendused vastastikust testamenti käsitlevate sätete juurde. Vastastikuse testamendi sõlmimise võimalikkusele viitamisega tuuakse esile registreeritud elukaaslaste võimalus teha

vastastikuseid korraldusi surma puhuks nii, et korralduste kehtivus on vastastikuses sõltuvuses.

Seoses viitega registreeritud elukaaslase võimalusele teha vastastikust testamenti, on vajalik teha täiendused ka §-desse 176² ja 179 ning täpsustada pärimisregistrisse kantavaid andmeid ja pärimisregistrist teabe andmist.

§ 97. Muudatusega täpsustatakse registreeritud elukaaslaste vahel sõlmitud pärimislepingus tehtud annaku määramise korralduse kehtivust siis, kui kooseluleping lõpetatakse. Sarnaselt seadusjärgse pärimisõiguse (PärS § 16) ja registreeritud elukaaslase kasuks tehtud testamendi kehtetuse eeldustele (PärS § 32) eeldatakse ka siin, et kooselulepingu lõppemisel enne surma võib eeldada, et pärandaja tahe korralduste suhtes on muutunud (vt PärS § 16 ja 32).

§-d 98 ja 101. Sätetesse on vajalik teha täpsustus registreeritud elukaaslase kohta arvestades, et eelnõuga antakse registreeritud elukaaslasele seadusjärgne pärimisõigus, samuti arvestades viidet registreeritud elukaaslaste võimalusele sõlmida vastastikune testament.

§ 103. Muudatuse eesmärk on täpsustada pärimislepingust taganemise aluseid seoses registreeritud elukaaslasega. Muudatuse puhul on eeldatud, et tulenevalt registreeritud elukaaslaste isiklikest suhetest on ka registreeritud elukaaslane pärandajale niivõrd lähedane isik, et pärandajal peaks olema võimalik pärimislepingust taganeda ka siis, kui õigustatud isik on toime pannud kuriteo pärandaja registreeritud elukaaslase vastu.

§ 104. Muudatusega täiendatakse sätet lõikega 1¹ andes registreeritud elukaaslasele eelduste täitmisel sundosa saamise nõude, tulenevalt asjaolust, et eelnõu kohaselt on registreeritud elukaaslasel seadusjärgne pärimisõigus. Sundosa saamise eeldus on seadusjärgse pärimisõiguse olemasolu ning et pärandajal on registreeritud elukaaslase ülalpidamiskohustus surma hetkel, mistõttu on oluline arvesse võtta registreeritud elukaaslase seadusjärgse pärimisõiguse piiranguid.

§ 108. Muudatuse eesmärk on täpsustada sundosast ilma jätmise aluseid seoses registreeritud elukaaslasega. Muudatuse puhul on eeldatud, et tulenevalt registreeritud elukaaslaste isiklikest suhetest on ka registreeritud elukaaslane pärandajale niivõrd lähedane isik, et sundosa saaja tuleks sundosast ilma jätta, kui ta on toime pannud kuriteo pärandaja registreeritud elukaaslase vastu.

§-d 167 ja 171. Muudatuse eesmärk on täpsustada pärimismenetluse läbiviimise korda seoses registreeritud elukaaslasega ning täpsustada notari kontrollkohustust. Vajalik on täiendada PärS § 167 lõiget 4¹, sest ka registreeritud elukaaslased saavad valida varuühisuse varasuhte. Muudatusega seatakse notarile kohustus esitada päringud ja järelepärimised ka registreeritud elukaaslaste puhul, kui nad valisid varuühisuse varasuhte. Samadest asjaoludest lähtudes täiendatakse ka PärS §-i 171. Terminoloogiliselt on kasutatud sõnastust „registreeritud kooselus“ lähtudes RRS-i sõnastusest, kus selline perekonnaseis tähistab, et isikul on kehtiv kooseluleping.

§ 46. Päästeseaduse muutmine

§ 41. Päästeseaduse (*PäästeS*) muudatuse eesmärk on tagada, et vabatahtliku päästja hukkimisel saaks hüvitist ka tema üleelanud registreeritud elukaaslane. Muudatus suurendab üleelanud registreeritud elukaaslase kaitset ning on sobiv arvestades registreeritud elukaaslaste lähedast seotust ning vastastikust ülalpidamiskohustust.

§ 47. Päästeteenistuse seaduse muutmine

§ 7². Päästeteenistuse seaduse (*PäästeTS*) muutmise eesmärk on täiendada päästeteenistusse kandideerimisel esitatavas isikuankeedis kajastatavaid andmeid ning lisada sinna ka andmed registreeritud elukaaslase kohta. Muudatus on sobiv, sest registreeritud elukaaslane on hõlmatud juba kehtiva sõnastusega määratluses „abieluga sarnases suhtes olev isik“, õiguselguse tagamiseks tuuakse registreeritud elukaaslane sättes eraldi välja.

§ 48. Püüasustusega väikesaarte seaduse muutmine

§ 14¹. Püüasustusega väikesaarte seaduse (*V SaarS*) muudatusega välistatakse KOV-i ostueesõigus ka siis, kui kinnisasi võõrandatakse isiku registreeritud elukaaslasele, arvestades, et registreeritud elukaaslane on isiku perekonnaliige.

§ 49. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muutmine

§ 20. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (*RahaPTS*) muutmise eesmärk on lisada avaliku võimu oluliste ülesannete täitja perekonnaliikme määratluse alla ka registreeritud elukaaslane, arvestades registreeritud elukaaslaste vahelist seotust. Muudatuse eesmärk on laiendada piiranguid võimalike kuritarvituste vältimiseks ka seoses registreeritud elukaaslasega seotud tehingutega.

§ 50. Rahvastikuregistri seaduse muutmine

Rahvastikuregistri seaduse (*RRS*) muutmine on vajalik, sest kooseluseaduses viidatakse, et kooselulepingu sõlmimisel tehakse kanne rahvastikuregistrisse. Sellega seonduvalt on vajalik täpsustada ja täiendada kajastatavat perekonnaseisu

§ 21. Muudatuste eesmärk on teha täiendused, seoses kooselulepingu alusel kooselulepingu andmete kohaste kannete tegemiseks rahvastikuregistrisse. Täpsustatakse, et perekonnaseisuandmetena kajastub registris eelnõu muudatuste järel: vallaline, abielus, lesk, lahutatud, registreeritud kooselus, kooseluleping lõpetatud, kooseluleping lõppenud. Uuena täpsustub vallalise mõiste ning lisatakse kolm uut perekonnaseisuandme liiki.

Vallalise isiku mõistet tuleb täpsustada ning lisada, et see on isik, kes ei ole kunagi olnud abielus ning ei ole ka kunagi sõlminud kooselulepingut. Vallalise termini selline täpsustamine on praktikas vajalik, et teada, kui isik varaga tehinguid teeb, kas vajalik on eraldi kontrollida vara kuuluvust või käsutuspiiranguid. Näiteks on vallalise mõiste täpsustamine vajalik notaritele, et nad saaksid isiku varaga tehingu tegemisel veenduda, et tema varaga seonduvalt ei ole tehingu tegemiseks vaja eraldi kontrolli läbi viia. Vallalise isiku puhul saavad notarid kindlad olla, et isikul ei ole vara suhtes abielust või kooselulepingust tulenevaid käsutuspiiranguid, näiteks seoses vara kuulumisega ühisvarasse või lahutatud või kooselulepingu lõpetanud isikute puhul näiteks jagamata ühisvara.

Registreeritud kooselus perekonnaseisuandmena tähendab, et isikul on kehtiv kooseluleping. Sellise perekonnaseisu registris kajastamine on vajalik näiteks selleks, et kontrollida, kas isik võib kooselulepingut või abielu sõlmida. Kui isikul juba on kehtiv kooseluleping, siis ta abielu või kooselulepingut sõlmida ei saa (PKS § 4; KooS § 2 lg 1).

Kooseluleping lõpetatud hõlmab kooselulepingu lõpetamise juhte kohtus või notari juures. Sõnastuslikult on erisus kooselulepingu lõppemise ja lõpetamise osas tehtud seetõttu, et eristada, millisel alusel kooseluleping lõppes. Mitmete soodustuste või toetuste andmine on eelnõus seotud isiku perekonnaseisuga: olenevalt sellest, kas kooseluleping lõppes poolte tahtest olenevalt või seetõttu, et üks registreeritud elukaaslane suri, on seatud toetuse saamise eeldused. Kui perekonnaseisu ei eristataks lepingu lõpetamisel lõppemisest ühe poole surma korral, siis tekitaks see ebaselgus näiteks toitjakaotuspensionini määramisel. Muudatus on seega vajalik, et vältida, et iga kord tuleks vaatamata registris kajastuvatele

perekonnaseisundmetele eraldi üle kontrollida, kas kooseluleping on varasemalt lõpetatud või surma tõttu lõppenud.

Kooseluleping lõppenud kajastab perekonnaseisuna, et kooseluleping lõppes ühe poole surma tõttu. Kooseluleping lõpeb ka registreeritud elukaaslaste omavahel abielu sõlmimisel (KooS § 17 2. alternatiiv), kuid siis kajastub registris perekonnaseisuna „abielus“ ning segadus saab sel juhul olla välditud. Perekonnaseis kooseluleping lõppenud on oluline eelkõige siis, kui kontrollida, kas üleelanud registreeritud elukaaslasel on teise poole hukkumisel töökohustuste täitmisel, näiteks politseiniku või kaitseväelasena, õigus hüvitist saada.

§ 26. Seoses kooselulepingu kohta kannete tegemisega on vajalik teha täiendus ka andmete kandmise alusdokumentide loetelusse.

§ 51. Rahvusvahelise eraõiguse seaduse muutmine

Rahvusvahelise eraõiguse seaduse (*REÕS*) muudatuste eesmärk on määrata kindlaks kooselulepingule kohaldatava õiguse reeglid ja täpsustada registreeritud elukaaslaste puudutada võivaid sätteid.

§ 29. Muudatusega täpsustatakse sätte sõnastust ja lisatakse siia ka registreeritud elukaaslane seoses peamiselt PärS §-desse 89–94 tehtavate täiendustega, mis viitavad registreeritud elukaaslaste õigusele vastastikuseid testamente teha.

§ 55–60. Sätteid on läbivalt täiendatud viitega, et registreeritud kooselude puhul rakenduvad kohaldatava õiguse määramisele samad reeglid, mis abielu puhul. Seega on seoses registreeritud kooseluga kohaldatava õiguse välja selgitamisel peamine ühendav seos samuti registreeritud elukaaslaste elukoht, kuigi ühendava seosena kaaluti ka selle riigi õigust, mille alusel kooselu registreeriti. Ühendava seosena on kasutusel elukoht, seetõttu, et sel juhul lähtub abielule ja registreeritud kooselule kohaldatava õiguse määramine ühtsetest reeglitest. Ühtne lähenemine registreeritud kooselu ja abielu kohaldatava õiguse reeglite osas on soovitatav samuti arvestades võimalikke EL õiguse arenguid³⁵. Määruste ettepanekute jõustumisel oleks paratamatult vajalik kujundada üleminekusätteid ning see on lihtsam, kui registreeritud kooselu ja abielu osas ühtset lähenemist kasutada.

Elukoha kriteeriumi eelised on, et arvestades inimeste liikuvust erinevate liikmesriikide vahel eriti rahvusvaheliste paaride puhul, aitab elukohakriteerium tagada, et registreeritud kooseluga kaasnevad tagajärjed määratakse kindlaks selle riigi õiguse alusel, millega nad on tõenäoliselt kõige tugevamini seotud. Samuti aitab elukohakriteerium tagada, et kohaldatav õigus on registreeritud elukaaslastele ettenähtav ning nii on registreeritud elukaaslastele tagatud õiguskindlus.

§-d 55 ja 56. täienduste kohaselt registreeritakse kooselu Eestis kooselulepingu sõlmimisel Eesti korra kohaselt, kuid kooselu registreerimise eeldusi kontrollitakse selle riigi õiguse järgi, kus on kooselu registreerida soovivate isikute elukoht. Võimaldamaks notaritel isikute elukohariigi õiguses sätestatud eeldustele vastavust kontrollida, on PKTS-s sätestatud reeglid Eestis kooselulepingu sõlmimise võime tõendamiseks (PKTS § 49²), samuti on tõestamisseaduses välja toodud dokumentide loetelu, mida isikul notarile kooselulepingu sõlmimiseks esitada tuleb (TÕS § 22²).

³⁵ EL õiguse valdkonnas on arutlusel abieluvararežiimide ja registreeritud partnerluse määruse ettepanekud. „Ettepanek: Nõukogu määrus kohtualluvuse, kohaldatava õiguse ning otsuste tunnustamise ja täitmise kohta abieluvararežiime käsitlevates asjades“ KOM(2011) 126 lõplik – 2011/0059 (CNS) ning „Ettepanek: Nõukogu määrus kohtualluvuse, kohaldatava õiguse ning otsuste tunnustamise ja täitmise kohta registreeritud kooselust tulenevaid varalisi tagajärgi käsitlevates asjades“ KOM(2011) 127 lõplik – 2011/0060 (CNS).

Välisriigis registreeritud kooselu Eestis kehtivuse hindamiseks kontrollitakse, kas kooselu registreerimisel järgiti seda korda, mis oli kehtestatud riigis, kus kooselu sõlmiti, ning hinnatakse, kas registreeritud kooselu vastab sisuliste eelduste poolest mõlema registreeritud elukaaslase elukohariigi õigusele. Välismaal registreeritud kooselu kehtivuseks ei ole vajalik kooselu eraldi Eestis tunnustada, registreeritud kooselu puhul antakse Eestis hinnang selle kehtivusele, kui küsimus mõnes vaidluses peaks tõusetuma. Tunnustamine on vajalik üksnes kohtulahendite puhul ning seda üksnes juhul kui EL õigus ei näe ette kohtulahendi automaatset tunnustamist liikmesriikide vahel, kus tunnustamiseks eraldi tunnustamismenetlust läbida ei tule.

Samasooliste registreeritud kooselu või abielude puhul võib tõusetuda küsimus sellega seoses välisriigis tehtud kohtulahendi tunnustamise või samasooliste kooselu või abielu reguleeriva välisriigi õiguse kohaldamise kohta. Oluline on märkida, et kohtulahendi tunnustamisest on Eesti kohtunikul võimalik küll keelduda näiteks vastuolu tõttu Eesti avaliku korraga, kuid keeldumise alus siinjuures ei saa olla üksnes see, et Eestis sarnast õigussuhet ei reguleerita. Õiguskirjanduses on välja toodud:

„Esiteks saab Eestis kehtivate tsiviilkohtumenetluse normide kohaselt välisriigis tehtud kohtulahendi tunnustamisest keeldumise aluseks olla üksnes asjaolu, et lahendi tunnustamine kui selline oleks Eesti avaliku korraga vastuolus. Tunnustamisest keeldumise aluseks ei saa olla pelgalt asjaolu, et lahendiga reguleeritud õigussuhet Eesti õigus ei tunnista või et Eesti kohus ise sarnasele lahendusele jõudnud ei oleks. Seega peab lahendi tunnustamisel (mitte lahendil endal) olema vahetult Eesti avalikku korda riivav tagajärg, mida samasooliste õigussuhete kohta tehtud välisriigi kohtulahenditel sageli ei ole. Näiteks Rootsi kohtu poolt tehtud samasooliste abikaasade abielu lahutamise otsuse tunnustamise tagajärjeks Eestis ei ole mitte see, et Eestis saaksid samast soost isikud edaspidi üksteisega abielluda, vaid sellise otsuse tunnustamise tagajärjeks oleks, et Eesti kohus ei peaks konkreetsete isikute lahutus vaidlusega enam tegelema.“³⁶

Teiseks võib küsimus välisriigis sõlmitud samasooliste kooselu või abielu kohta tõusetuda siis, kui Eesti kohtus on sellega seonduv vaidlus. Tekkida võib küsimus, kas kohtumenetluses peaks Eesti kohus keelduma välisriigi õiguse kohaldamisest, sest selle kohaldamine viiks tulemuseni, mis on ilmselgelt vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega (avaliku korraga) (REÕS § 7). Kui kohus jätkaks viitega avalikule korrale välisriigi õiguse kohaldamata, kohaldaks ta sellisel juhul Eesti õigust. Oluline on siinjuures välja tuua õiguskirjanduses toodud seisukoht, et esiteks saab kohus välisriigi õiguse kohaldamisest kaasaegses rahvusvahelises eraõiguses väljakujunenud arusaamade kohaselt keelduda üksnes juhul, kui välisriigi õiguse kohaldamise tulemus, mitte aga välisriigi õigus ise, on kohtu asukohariigi avaliku korraga vastuolus.³⁷

Eelnõuga on REÕS § 56 on sõnastuslikult täiendatud ka seoses mitme samaaegse abielu ja kooselulepingu keeluga, samuti võib REÕS § 57 osas välja tuua, et erisusena abielust ei ole registreeritud elukaaslastel võimalik valida varalistele suhetele kohaldatavat õigust. Piirangu eesmärk on registreeritud elukaaslaste kaitse, sest erinevalt abielust ei pruugi valitud riigi

³⁶ K. Jaadla, M. Torga. Välisriigis sõlmitud samasooliste abielu ja kooselu tunnustamine Eestis – Juridica 2013/*VIII*, lk 599–600.

³⁷ *Op cit* K. Jaadla, M. Torga, lk 601: “Näiteks vaidluses, kus välisriigis lahutatud abikaasa soovib hiljem Eesti kohtus jagada enda ja oma samasoolise partneri ühisvara, ei vii välisriigi õiguse kohaldamine (mille alusel loeb Eesti kohtunik pooled abielus olevaks) Eesti avaliku korraga vastuolus oleva tulemuseni, kuivõrd lahendi tegelikult tagajärjeks on lihtsalt poolte vahelise vara jagamine, kumbki pool aga abielu olemasolu kui sellist ei vaidlusta. Välisriigi õiguse kohaldamine sellises kaasuses tooks kaasa üksnes selle, et välisriigis abiellunud ja seal vara kogunud partnerite ühisvara on võimalik Eesti kohtus jagada, mitte aga näiteks selle, et Eestis peaks olema samast soost partneritel võimalik edaspidi üksteisega abielluda.”

õiguses olla registreeritud kooselu instituuti. Eesmärk on vältida, et pooled valiksid teadmatuses mõne teise riigi õiguse, kus registreeritud kooselu instituuti ei ole ning mis registreeritud elukaaslaste varasuhteid ei reguleeriks. Kui pooled valiksid riigi, kus registreeritud kooselu reguleeritud ei ole, siis nad jääksid kaitseta – ebaselge oleks kas ja mis alusel oleks neil võimalik enda varaküsimusi lahendada.

§ 59. Sätte täiendamine on vajalik, sest ka kooselulepingu sõlmimisel tehakse kanded rahvastikuregistrisse ja varasuhteregestrisse, mis teenivad käibekaitse ja kolmandate isikute suhete reguleerimise funktsiooni.

§ 61. Muudatuse eesmärk on tehniliselt täpsustada seaduses toodud viiteid. Sätte sõnastuse kohendamise kõrval on sättes lisaks konventsioonile välja toodud ka viide Haagi protokollile. Viide konventsioonile on alles jäetud, sest see reguleerib enne protokollit tekkinud ülalpidamisnõuetele kohaldatavat õigust ja on seetõttu veel relevantne.

§ 52. Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse muutmine

§ 22. Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse (*RTsMS*) muutmise eesmärk on võimaldada registreeritud elukaaslasel saada hüvitis teise registreeritud elukaaslase surma korral, kui ta hukkus eksperdina missioonil ülesannete täitmisel. Muudatus suurendab üleelanud registreeritud elukaaslase kaitset ning on põhjendatud arvestades registreeritud elukaaslaste lähedast seotust.

§ 53. Rakkude, kudede ja elundite hankimise, käitlemise ja siirdamise seaduse muutmine

§ 17. Rakkude, kudede ja elundite hankimise, käitlemise ja siirdamise seaduse (*RKES*) § 17 lõike 3 punkti 1 muudatuse eesmärk on lisada registreeritud elukaaslane isikute hulka, kellelt peaks surnud isiku eluajal väljendatud tahte tervise infosüsteemis andmete puudumisel välja selgitama. Muudatuse kohaselt tuleks lähtuda esmajoones registreeritud elukaaslase arvamusest, arvestades nendevahelisi lähedasi suhteid ning võimalust, et just teine registreeritud elukaaslane on kõige paremini kursis surnud isiku võimalike soovidega. Täiendus on sobiv, punkti 1, sest seal on subjektide ringi juba hõlmatud „faktiline abikaasa“, õigusselguse tagamiseks tuuakse punktis registreeritud elukaaslane eraldi välja.

§ 18. Muudatuse eesmärk on tagada, et piiratud teovõimega surnud isikult rakkude, kudede või elundite eemaldamiseks pärast tema surma küsitakse nõusolekut ka surnud isiku registreeritud elukaaslaselt esmajärjekorras (*EKSS* § 18 lg 1 p 1).

EKSS eelnõu seletuskirjas³⁸ ei ole täpsemalt välja toodud, kes on „piiratud teovõimega surnud isik“ ja mille poolest erineb surnud isik, kes enne oli piiratud teovõimega, surnud isikust, kellel enne oli täielik teovõime, kuid muudatuse kujundamisel on eeldatud, et erinevus seisneb selles, et piiratud teovõimega isik ei saa üldjuhul teha eluajal kehtivat tahteavaldust rakkude elundite või kudede loovutamise kohta. Sarnaselt *EKSS* §-ga 17 on eelnevast olenemata järjekorras esimesel kohal abikaasa, registreeritud elukaaslane ja faktiline abikaasa ning selles osas võib välja tuua sarnaselt eelnevaga, et muudatuse kohaselt tuleb lähtuda ka pärast piiratud teovõimega isiku surma doonoriks olemisel esmajoones kehtiva seaduse punktis 1 nimetatud isikute kõrval ka registreeritud elukaaslase arvamusest, arvestades nendevahelisi lähedasi suhteid.

§ 54. Ravikindlustuse seaduse muutmine

³⁸ Rakkude, kudede ja elundite hankimise, käitlemise ja siirdamise seaduse 757 eelnõu seletuskiri, lk 14–15, internetis: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/b1714da4-2827-4540-bed5-97625b788cb8/>.

§ 5. Ravikindlustuse seaduse (*RaKS*) § 5 lõigete 3¹ ja 4 muutmine on vajalik seoses FIE võimalusega tasuda sotsiaalmaksu ka tema tegevuses osaleva registreeritud elukaaslase eest ja laiendada nii registreeritud elukaaslasele ravikindlustuskaitse (vt ka MKS ja SMS muudatused). Muudatusega lisatakse sättesse registreeritud elukaaslane, et tagada seaduste vahel ühtsus. Muudatusega saab registreeritud elukaaslane eelduste täitmisel kindlustatud isikuks FIE sotsiaalmaksu maksmise või kindlustatud isiku ülalpeetavaks registreeritud elukaaslaseks olemise kaudu.

§-d 10¹ ja 50. Muudatus seondub eelmise täiendusega ning sätte eesmärk on eelnevast lähtudes täpsustada registreeritud elukaaslase kindlustuskaitse kestust. *RaKS* § 50 muudatuse eesmärk on täpsustada seoses eelnevaga ajutise töövõimetuse hüvitise saamise aluseid.

§ 55. Relvaseaduse muutmine

§ 7. Relvaseaduse (*RelvS*) muutmise eesmärk on panna registreeritud elukaaslasele kohustus ühisvara jagamise käigus saadud relv ja laskemoon politseile üle anda. Muudatus on vajalik, sest registreeritud elukaaslased saavad kooselulepingu sõlmimisel valida varaühisuse vararežiimi, kus moodustub ühisvara, mil jagamisel võib jääda ühe nimele registreeritud relv teisele registreeritud elukaaslasele.

§ 56. Riigi õigusabi seaduse muutmine

§ 19. Riigi õigusabi seaduse (*RÕS*) muudatuse eesmärk on sätestada riigi õigusabi andmisest keeldumise alus, kui tema registreeritud elukaaslase huvid samas asjas on vastuolus riigi õigusabi saaja huvidega. Muudatus on vajalik huvide konflikti vältimiseks ja õiglase menetluse tagamiseks.

§ 57. Riigihangete seaduse muutmine

§ 120. Riigihangete seaduse (*RHS*) muutmise eesmärk on sätestada vaidlustuskomisjoni liikme taandamisaluse juures eeldus, et kui menetlusosaline on liikme registreeritud elukaaslane, siis esineb asjaolu, mis annab alust kahelda tema erapooletuses. Muudatus on vajalik, et vältida huvide konflikti olukordade teket ja tagada õiglane menetlus. Täiendus on ka sobiv, sest elukaaslane ja püsiv kooselu on esemeliselt juba sätte kehtiva sõnastusega hõlmatud. Registreeritud elukaaslane on eraldi välja toodud õiguselguse tagamiseks.

§ 58. Riigilõivuseaduse muutmine

§ 15. Riigilõivuseaduse (*RLS*) muutmise eesmärk on sätestada kooselulepingu sõlmimise õiguslike võimalustega seonduvateks uuteks õiguslikeks toiminguteks riigilõivud. *RLS* § 15 muudatusega tagastatakse riigilõiv pooltele kui kooselulepingu lõpetamise hagist loobutakse. Muudatuse eesmärk on soodustada poolte leppimist ja perekondlike suhete säilimist registreeritud kooselu vormis.

§ 25. Muudatuse eesmärk on tagada, et kui kinnistusraamatusse ei ole tehtud kandeid mõlema registreeritud elukaaslase kohta, kuigi vara on nende ühisvaras, siis sellise toimingu tegemiseks on ette nähtud, et riigilõivu tasuda ei tule, sest kanded peaksid olema tehtud mõlema registreeritud elukaaslase osas, sest ühisvarasse läheb registreeritud elukaaslaste vara seaduse jõul. Sätet on vaja täiendada ka registreeritud elukaaslastega, sest nad saavad kooselulepingu sõlmimisel valida varaühisuse varasuhte, mil moodustub nende ühisvara. Eelkõige on muudatus mõeldud varasemateks juhtudeks, kui nt välisriigist kooselu registreerinud isikud on varasemalt teinud tehingu nii, et kanne jäi mõlema osas tegemata.

Praktikas ei peaks muudel juhtudel olukordi, kus kinnistusraamatus on kanne vaid ühe registreeritud elukaaslase kohta, ette tulema.

§ 26. Muudatusega tagatakse varasuhteregistri nimetuse ühtlustamine ka siin sättes ning lisaks nähakse, et riigilõivu määramise alused kooselulepingu kannetega seonduvatel juhtudel. Arvesse on võetud, et kuivõrd kooselulepingu sõlmimine toimub notari juures, siis peamiselt seonduvad kooselulepingu sõlmimisega notari tasud, mitte riigilõiv. Kõnesoleval juhul on tehtud täiendus, et välistada riigilõivu arvestamine, sest notar teeb ise kooselulepinguga seonduvaid kandeid ja riigilõiv sel juhul asjakohane ei ole. Varasuhteregistri puhul teevad notarid (kuni kannete tegemise õiguse saamiseni) kandeavalduse kinnistusosakonnale ja kande teeb kinnistusosakond. Kandeavalduse tegemine kuulub notari tasu hinna sisse. Kuivõrd protsess kannete tegemisel kooselulepingu puhul on sama, mis kõnesolevas sättes kirjeldatud juhul ning täiendused on vajalikud ka siin sättes.

§ 59. Muudatusega määratakse, et vaidluse korral kohtus kooselulepingu lõpetamise eest tuleb tasuda riigilõivu 100 eurot. Arvestuse alusena on lähtutud riigilõivu suurusest abielu lahutamisel, arvestades, et lahendatavad küsimused on sarnased. Oluline on märkida, et tasu hõlmab kooselulepingu lõpetamist, kooselulepingus lapsega seonduvate hooldusõiguslike või suhtlusõiguse küsimuste lahendamise eest tuleb lisaks tasuda 10 eurot (RLS § 59 lg 7). Kui sealjuures soovitakse jagada ka ühisvara, siis lisandub selle eest 300 eurot (RLS § 59 lg 4 ja TsMS § 132 lg 4 p 5).

§ 76 Eritingimustel soodustused laiendamine kinnisasja kohta tehtava kande kohta peaks hõlmama ka olukorda, mil kinnisasja omandab registreeritud elukaaslane. Teistesse muudetavatesse seadustesse on kinnisasja võõrandamisel registreeritud elukaaslasele soodustusi laiendatud, nt ei kehti ostueesõigus.

§-d 83 ja 84. Muudatused tehakse, et kajastada seadustes ühtselt registri nimetusena varasuhteregister, muudatus seondub eelnõus abieluvararegistri nimetuse muutmisega varasuhteregistriks (vt AVRS).

§-d 273 ja 274. Muudatused on vajalikud seoses välismaalaste seaduses (*VMS*)³⁹ tähtajalise elamisloa andmise võimaldamisega elama asumiseks registreeritud elukaaslase juurde. Sellega seonduvalt lisatakse sättesse ka registreeritud elukaaslane.

§ 59. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmise

§ 32. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse (RSVS) muudatusega piiratakse juurdepääsuloa andmist või pikendamist kuritarvituste vältimiseks. RSVS § 32 lõige 2 punkt 4 sätestab alusena isiku majandusliku sõltuvuse eeltoodud punktides toodud ebasobivast isikust. Kuivõrd registreeritud elukaaslaste vahel on samuti vastastikune ülalpidamiskohustus, siis majanduslik sõltuvus on võimalik. Seetõttu peaks sätet täiendama ka registreeritud elukaaslasega ning määrama keeldumise alusena ka majandusliku sõltuvuse ebasobivast (RSVS § 32 lg 1 p 4, 5 või 7 ja lg 2 p 2) isikust riigisaladuse ja salastatud välisteabe kuritarvituste ennetamiseks.

§ 60. Riiklike peretoetuste seaduse muutmise

§ 11. Riiklike peretoetuste seaduse (*RPTS*) § 11 eesmärk on tagada bioloogilise põlvnemise puhul ühele vanemale sünnitoetuse maksmine ja juriidilise põlvnemise (lapsendamise) puhul lapsendamistoetuse tasumine. Sättes on välistatud toetuse saamine peresise lapsendamise puhul, seetõttu tuleb sätet täiendada ka registreeritud elukaaslasega. Muudatuse tagajärjel ei

³⁹ Välismaalaste seadus – RT I 2010, 3, 4; RT I, 23.03.2015, 8, internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015008?leiaKehtiv>.

saa registreeritud elukaaslane teise registreeritud elukaaslase lapse lapsendamisel lapsendamistoetust, sest sätte mõte on, et peresisese lapsendamise puhul on toetus antud juba sünnitoetusena.

§ 15. Muudatusega laiendatakse peretoetuse taotluse esitamise õigust ka registreeritud elukaaslasele. Muudatus on sobilik hõlmates nii lapse vanemaks oleva registreeritud elukaaslase kui ka sellise registreeritud elukaaslase, kes last faktiliselt kasvatab, arvestades sätte senist sõnastust, kus subjektide ring ei piirdu lapse vanemaga vaid on laiem.

§ 19. Muudatuse eesmärk on täpsustada peretoetuse suuruse kindlaks määramise korda, kui peretoetust taotleva vanema laps elab tema registreeritud elukaaslaste juures. Muudatus on asjakohane, sest ka registreeritud elukaaslastel saab olla bioloogilisi või lapsendatud lapsi ja tekkida ühine hooldusõigus.

§ 28. RPTS § 28 lõiget 3 on täiendatud vanema registreeritud elukaaslasega, sest ka tema võib olla isik, kes last tegelikult kasvatab. Täiendus on vajalik, sest registreeritud elukaaslane ei pruugi mahtuda kasuvanema mõiste alla, juhul kui laps kasvab edasi perekonnas, kus üks isik on tema vanem. Kasuvanema mõiste kasutamisel eeldatakse lapse kasvamist kasuperekonnas, mis PKS § 122 lõike 3 kohaselt on perekond, kus last tegelikult kasvatatakse ja kuhu ei kuulu lapse vanem ega vanemaga abielus (või registreeritud kooselus) olev isik. Muudatusega täpsustatakse toetuse maksmist hooldusõiguse piiramise ja taastamise juhtudel.

§ 29. RPTS § 7 alusel määratakse lapsele üksikvanema lapse toetus. RPTS § 29 lg 4 p 3 alusel lõpetatakse üksikvanema lapsele toetuse maksmine osas, kus see kattub toitjakaotuspensioni või toitjakaotuse korral rahvapensioni maksmisega. Ka registreeritud elukaaslase kaotuse korral saab teine registreeritud elukaaslane toitjakaotuspensioni, seega peaks sätet täiendama ka registreeritud elukaaslasega

§ 30. RPTS § 7 alusel määratakse lapsele üksikvanema lapse toetus. RPTS § 30 lg 2¹ alusel nõutakse üksikvanema lapse toetus tagasi, osas kus see kattub toitjakaotuspensioni või toitjakaotuse korral rahvapensioni maksmisega. Ka registreeritud elukaaslase kaotuse korral saab teine registreeritud elukaaslane toitjakaotuspensioni, seega peaks sätet täiendama ka registreeritud elukaaslasega.

§ 61. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise

§ 10. Riikliku pensionikindlustuse seaduse (RPKS) § 10 muutmisega antakse registreeritud elukaaslasele õigus saada soodustingimustel vanaduspensioni seoses lapse kasvatamisega. Muudatusega antakse õigus nii registreeritud elukaaslasele, kes on last kasvatanud vanemana (laps on tema bioloogiline või lapsendatud laps), kuid ka neile, kes ei ole juriidiliselt vanemad, arvestades sätte senist reguleerimisala. Kehtivas sätte sõnastuses ei ole soodustingimustel vanaduspensioni saamine seoses lapse kasvatamisega seotud juriidiliselt lapse vanemaks olemisega, vaid soodustusi saab ka last faktiliselt kasvatanud vanema abikaasa. Sama loogikat järgides on tehtud seadusesse muudatused ning soodustusi laiendatud ka faktiliselt last kasvatavale registreeritud elukaaslasele.

§-d 20 ja 41. Muudatusega antakse üleelanud registreeritud elukaaslasele õigus saada toitjakaotuspensioni, arvestades registreeritud elukaaslaste vastastikuse toetuse ja ülalpidamiskohustust. Soodustingimustel peaksid laienema ka registreeritud elukaaslastele, seega tehakse lõikesse 1 täiendused ka registreeritud elukaaslase kohta. Registreeritud elukaaslasel ei ole muudatuste kohaselt õigus toitjakaotuspensioni saada, kui kooseluleping lõpetati, arvestades, et registreeritud elukaaslastel ei ole kooselulepingu järgselt kokkuleppe puudumisel teineteise ülalpidamiskohustust. Muudatuse sõnastamisel on aluseks võetud lähtekoht, et riigi toetus peaks laienema juhtudele, mil teisel registreeritud elukaaslasel oleks

olnud ülalpidamiskohustus. Kuivõrd automaatselt registreeritud elukaaslaste vahel ülalpidamiskohustust kooselulepingu lõppemise järel ei ole, ei peaks sellisel juhul talle laienema ka riigi toetus. Erinev võib olukord olla siis, kui ülalpidamises kokku lepitakse.

RPKS § 20 lõike 3 osas on registreeritud elukaaslaste lapse huvide kaitseks võimaldatud tal saada toitjakaotuspension, kui ta ei saa vanemalt ülalpidamist ning tema registreeritud elukaaslane on surnud. Last faktiliselt kasvatanud vanema registreeritud elukaaslastele võimaldatakse saada toitjakaotuspension RPKS § 20 lõike 3 punkti 2 alusel. Punkti 2 juures on arvestatud, et sõnastus hõlmab juba lapse kasuvanemat, seega on täiendus sobiv.

Seoses eelneva muudatusega tehakse täpsustused ka RPKS §-i 41, et säilitada pension uuesti abiellumisel või kooselulepingu sõlmimisel 12 kuus.

§ 24. Muudatusega antakse last kasvatanud registreeritud elukaaslastele õigus saada pensionilisa, muudatus järgib kehtiva sätte reguleerimiseset, kus lisa saajate hulka on hõlmatud ka vanema abikaasa. Sättes on tingimusena seatud igal juhul lapse faktiline kasvatamine, seega ei laiene toetus registreeritud elukaaslastele ebaõiglaselt üksnes tema staatuse kaudu, vaid oluline on, et ta oleks last kasvatanud.

§ 28. Muudatusega määratakse kindlaks registreeritud elukaaslaste pensionistatuse arvestamise alused lähtudes sellest, et eelnõuga võimaldatakse tal saada kaasasoleva perekonnaliikmena tasu (vt ATS ja VätS) ning võttes arvesse ka lapse kasvatamist. Punktide 7 ja 12 kohaldamisalasse on hõlmatud ka registreeritud elukaaslane, kes ei ole last lapsendanud (ei ole lapse vanem juriidiliselt), kuid on last kasvatanud.

§ 45. Muudatusega lisatakse registreeritud elukaaslane perekonnaliikmete määratluse hulka ja antakse talle õigus saada saamata jäänud pensioni teise asemel, arvestades registreeritud elukaaslaste lähedasi perekondlikke suhteid. Teisalt antakse isiku surma korral tema registreeritud elukaaslastele võimalus saada saamata jäänud pensioni, ka juhul, kui ta toitjakaotuspensionile õigustatud ei ole.

§ 62. Sotsiaalhoolekande seaduse muutmine

§ 22. Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 22 muudatustega lisatakse registreeritud elukaaslane perekonnaliikme mõiste alla, kelle sissetulekut arvestatakse toimetulekutoetuse määramisel. Kuigi sätte mõtte kohaselt oleks registreeritud elukaaslane hõlmatud juba kehtiva sõnastusega, on õigusselguse huvides lisatud sättesse täiendusena sõnad „registreeritud kooselus“. Sõnastusel on aluseks võetud RRS-i muudatused, kus registris kajastub „registreeritud kooselus“ siis, kui isikul on kehtiv kooseluleping. Muudatus on sobiv, sest registreeritud elukaaslaste vastastikuse toetuse, ülalpidamiskohustuse ja vara ühise majandamise tõttu on põhjendatud ka tema registreeritud elukaaslaste sissetuleku arvestamine toimetulekutoetuse maksimiseks.

§ 22². Muudatusega täpsustatakse toimetulekutoetuse arvestamise aluste juures üüri maksimise kohustust juhul, kui üürileandja ja üürnik on registreeritud kooselus seetõttu, et registreeritud elukaaslastel majandavad ühiselt ning teineteisele makstavat üüri ei peaks seetõttu kuluna arvestama (SHS § 22² lg 8).

§ 23¹. Muudatusega tagatakse, et Eestisse elama asunud isiku registreeritud elukaaslasel on õigus vanaduspensioniiikka jõudmisel sotsiaaltoetust saada. Muudatusega toetatakse Eestisse elama asunud isikute perekonnaliikmete toimetulekut.

§ 63. Sotsiaalmaksuseaduse muutmine

§ 6. Eelnõuga laiendatakse välislähetuses kaasasolevate perekonnaliikmete tasu saamise aluseid ning sätestatakse, et registreeritud elukaaslane saab tasu abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasuna. Muudatus on vajalik, et määrata sotsiaalmaksu maksmise erikord juhtudeks, mis registreeritud elukaaslane saab abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu, samuti on muutmine vajalik tasu nimetuse terminoloogiliseks ühtlustamiseks (vt ka ATS ja VäTS). SMS § 6 lõike 1 punkti 8 lisatakse registreeritud elukaaslane, mille tagajärjel viitega RaKS-le maksab riik last kasvatava registreeritud elukaaslase eest sotsiaalmaksu, kui teine registreeritud elukaaslane vastab tingimustele. Muudatusega laiendatakse sotsiaalkindlustuskaitse ka last kasvatavale registreeritud elukaaslasele.

§-d 6¹ ja 9. Tulenevalt MKS-s eelnõuga tehtavatest muudatustest on FIE-l võimaldatud maksta sotsiaalmaksu FIE tegevuses osaleva registreeritud elukaaslase eest. Kõnesolevate muudatusega täpsustatakse MKS-i ja määratakse sotsiaalmaksu tasumise kord ja tingimused. Täpsustused on vajalikud arvestades eelnevaid SMS-i ja MKS-i muudatusi.

§ 64. Surma põhjuse tuvastamise seaduse muutmine

§ 6. Surma põhjuse tuvastamise seaduse (*SPTS*) § 6 täiendamine on vajalik, et tagada ka registreeritud elukaaslase teavitamine teise registreeritud elukaaslase surmast nende lähedase seotuse ja perekondlike sidemete tõttu.

§ 65. Tagatisfondi seaduse muutmine

§ 13. Tagatisfondi seaduse (*TFS*) § 13 lõike 6 muutmisega sätestatakse huvide konflikti olukorrast tulenevate võimalike kuritarvituste vältimiseks nõukogu liikme teavitamiskohustus fondi juhataja ametisse nimetamisel, kui fondi juhataja on liikme registreeritud elukaaslane.

§ 30. Muudatusega sätestatakse, et osafondi arvel ei tagata ega hüvitata hoiust, mis on seotud ühingu juhatuse või nõukogu liikme registreeritud elukaaslasega. Muudatus on vajalik võimalike kuritarvituste vältimiseks ning sobiv, sest loetelus toodud lähisugulaste hulka peaks kuuluma käesoleva sätte tähenduses ka registreeritud elukaaslane, sest nende vahel võib eeldada seotust ja ühiseid huve.

§-d 62 ja § 73². Muudatusega on täiendatud kahju hüvitamise aluseid ning välja toodud, et osakuomanikule, kes oli kahju tekkimise ajal kahju tekitanud ühingu juhatuse või nõukogu liikme registreeritud elukaaslane kahju ei hüvitata. Muudatuse eesmärk on vältida kuritarvitusi, mis juhul, kui isik enda registreeritud elukaaslase kaudu tegutseks, esineda võiksid. TFS § 73² muutmisel on sarnaselt eelnevale eesmärk vältida registreeritud elukaaslase kaudu tegutsemisel tekkida võivaid kuritarvitusi ning selleks on seatud piirangud osafondi arvel toetatava kindlustusvõtja pensionilepingu üleandmisele.

§ 66. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine

§ 23. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*TsMS*) § 23 täiendamine on vajalik huvide konflikti vältimiseks. Õiglase ja sealjuures õiglasena näiva menetluse tagamiseks sätestatakse kohtuniku taandumiskohustus asjas, kus menetlusosaline on teine registreeritud elukaaslane.

§-d 102, 103, 113, 116. Muudatusega lisatakse kohtualluvuse reeglite juurde kooselulepinguga seonduvate vaidluste kohtualluvuse määramise reeglid. Kooselulepinguga seonduvad vaidlused paigutatakse abieluasja nimetuse alla, kohtualluvuse ja kooselulepinguga seonduvate erireeglite sätestamiseks. Abieluasja nimetus jäetakse samaks ning kooselulepinguga seonduv paigutatakse mõiste alla normitehnilistel kaalutlustel: nii seniste abieluasjade kui ka kooselulepinguga seonduvate vaidluste puhul on tegemist isiklike õigusi puudutavate asjadega, mil on erireglitena ette nähtud isiklik ärakuulamine. Säte annab alusdefintsiooni terve seaduse ulatuses. Seega, kui muudes sätetes viidatakse abieluasjadele, siis kuuluvad

sinna alla normitehniliselt ka kooselulepingutega seonduvad vaidlused ning definitsiooni sisu tuleneb kõnesolevast TsMS §-s 102 sätestatud definitsioonist.

§ 103. Muudatuse eesmärk on sätestada registreeritud elukaaslaste vaheliste ülalpidamisnõuete kohtualluvus, selleks lisatakse TsMS § 103 lõikesse 4 punkt 3¹. Iseenesest mahuks registreeritud elukaaslaste vaheline ülalpidamiskohustus ka p 4 alla, kuid õigusselguse tagamiseks tuuakse kooselulepingut puudutav loetelus eraldi välja. Täiendus on vajalik, sest ka registreeritud elukaaslaste vahel on eelduste täitmisel ülalpidamiskohustus. Registreeritud elukaaslase ja lapse vahel on ülalpidamiskohustus PKS vanema ja lapse üldsätete järgi üksnes siis, kui registreeritud elukaaslane on ta vanem (ehk bioloogiline vanem või teise registreeritud elukaaslase poolt lapsendatud). Kohtualluvuse määramisel on arvestatud, et need juhud mahuvad lõike punkti 1 alla. TsMS § 113 täiendustega täpsustatakse sõnastust registreeritud elukaaslaste lapsendamisasjade kohtualluvuse osas ning TsMS § 116 osas tehakse täiendused ka hagita perekonnasjade kohtualluvuse juurde.

§ 164. Muudatusega võimaldatakse kohtul jätta kulud registreeritud elukaaslaste endi kanda nende varaga seonduvates vaidlustes.

§ 218. Muudatusega võimaldatakse registreeritud elukaaslasele olla menetluses teise registreeritud elukaaslase esindaja, tulenevalt nendevaheliste suhete isiklikust iseloomust ja seotusest.

§ 219. Sätet on sõnastuslikult täpsustatud, et mahutada reguleerimisalasse ka registreeritud elukaaslane. Varasemalt sättes olnud „abikaasa“ asemel on sättes kasutatud vanema mõistet, mis katab ära nii selle, kui vanem on registreeritud elukaaslase kui ka selle, kui tegemist on abikaasaga. Arvesse on võetud, et sättes katavad sõnad „muu isik“ ära olukorra, mil registreeritud elukaaslane, kes ei ole last lapsendanud PKS § 143 lõike 4 alusel lapsega suhtlemise korda määrata soovib.

§ 222. Muudatusega täiendatakse sätet ka registreeritud elukaaslastega, et reguleerida juhte, mil pärast kooselulepingu sõlmimist ja volituse andmist esindajale, on isik muutunud tsiviilkohtumenetlusteovõimeetuks ja lahendada on vaja kooselulepingu lõpetamise vaidlus. Sätet on sõnastuslikult täpsustatud ning lisatud eestkostja ülesandeid täitev isik, kuivõrd kehtiv PKS enam eestkostetasutuste instituuti ette ei näe. Mõiste eesmärk on ära katta lisaks eestkostjale ka juhud, mis KOV on ajutine eestkostja kuni isikule eestkostja leidmiseni.

§ 257. Muudatusega tagatakse registreeritud elukaaslasele õiguslik alus keelduda tunnistajana ütluste andmisest, kui hageja või kostja on tema registreeritud elukaaslane. Muudatus on põhjendatud, sest registreeritud elukaaslane on isik, kelle enda ja lähedaste puhul saab eeldada seotust menetlusosalisega ning seetõttu peaks tal olema õigus keelduda ütluste andmisest.

§ 363. Muudatusega täiendatakse sätet täpsustades, et kooselulepingu puhul lisatakse hagile andmed ühise lapse kohta ja ettepanek laste edasise kasvatamise korraldamiseks. Sätte mõtte on suunata pooli enne kooselulepingu lõpetamist mõtlema laste parimate huvide tagamiseks ja menetluse lühendamiseks läbi lastega suhtlemise ja kasvatamise korraldamine, millele viitab ka PKS § 143 lg 2¹. Muudatus on vajalik, sest registreeritud elukaaslastel võib olla ühiseid lapsi ning registreeritud elukaaslastel on võimalus ka lapsendada teise registreeritud elukaaslase bioloogiline laps, kes saab nende ühise lapse staatuse. Kooselulepingu lõpetamisel tuleks seega lahendada hooldusõiguse ja suhtlusõigusega seonduvad küsimused.

§ 378 Muudatusega täiendatakse hagi tagamise abinõude valikut ka kooselulepinguga seonduvates vaidlustes, lisades üldise viite kooselulepingule punkti 8. Muudatus on vajalik, et kohtul oleks võimalik paindlikult valida kooselulepinguga seonduvate vaidluste puhul sobiv poolte õigusi menetluse ajal kaitsev abinõu. Näiteks võib kohtul olla vajalik kooselulepingu

lõpetamise menetluse ajaks reguleerida lapsega suhtlemist või ühise eluaseme või isiklike asjade kasutamist. Täiendus on sobiv arvestades, et reguleerimisvõimalusele viitab ka KooS.

§-d 407, 413 ja 467. Muudatuste tegemisel lähtutakse eeldusest, et kooselulepingu puhul on varalised vaidlused eristatavad isiklikest kokkulepetest. TsMS §-de 407 ja 413 täiendatakse sätteid registreeritud elukaaslasi puudutavas osas, piirates tagaseljaotsuse tegemist abieluasjas, mille üldmõiste alla TsMS § 102 muutmiselega koondatakse ka kooselulepingust tulenevate vaidluste lahendamine. Oluline on välja tuua, et tagaseljaotsuse tegemise keeld ei välista võimalust asi lahendada sisuliselt poolte osavõtuta TsMS § 414 alusel. Muudatusega piiratakse tagaseljaotsuse tegemist ka kooselulepinguga seonduvates vaidlustes, kuid võimaldatakse tagaseljaotsus teha abieluasjas, kui see puudutab varalisi vaidlusi (TsMS § 407, 413). TsMS § 467 muudatusega ei piirata varaliste vaidluste puhul otsuse viivitamatult täidetavaks tunnistamist.

TsMS §-de 407 ja 413 tagaseljaotsuse tegemise eelduste osas jääb püsima nõue, et kooselulepingu mittevaralisi küsimusi puudutavates vaidlustes asja tagaseljaotsusega lahendada ei saa (TsMS §-d 407 lg 4 ja 413 lg 4). Vara jagamine on aga eraldiseisev kooselulepingu lõpetamise nõudest, sest küsimust näiteks selle osas, kas ühisvara edasi moodustub ei teki ning nii ei teki probleeme ka õiguskäibega. TsMS § 467 osas saab samuti öelda, et varalised vaidlused sarnanevad tavapärasele lepingulistele vaidlustele, mille puhul ei ole vajalik piirata viivitamata täidetavaks tunnistamist. Kooselulepinguga seotud isiklike vaidluste puhul piirang kehtib ning piirangu eesmärk tagada, et kooselulepinguga saabuvatest ulatuslikest tagajärgedest (varasuhte kestmine või lõpp, solidaarvastutus, perekonnaseis, ülalpidamiskohustus) oleks isik teadlik. Viivitamatult täidetavaks tunnistamise puhul ei pruugi ta olla teadlik ning see halvendaks käibekindlust.

§ 509. Muudatusega antakse registreeritud elukaaslasele, kes on teise poolega tugevalt seotud, õigus esitada avaldus teise registreeritud elukaaslase surnuks tunnistamiseks. Muudatus on vajalik seetõttu, et tulenevalt TsMS § 509 lõike 1 sõnastusest kohtul omal algatusel menetluse algatamise võimalust ei ole ning muudatuseta oleksid registreeritud elukaaslase võimalused surnuks tunnistamise asja algatada väga piiratud. Muudatus on sobiv, sest eelkõige on teisele registreeritud elukaaslasele teada surnuks tunnistamisele aluseks olevad asjaolud. Samuti võib teisel registreeritud elukaaslasel olla sellise menetluse algatamiseks õigustatud huvi, näiteks kooselulepingu lõppemisega seonduvate tagajärgede tõttu või uue kooselulepingu sõlmimise võimaluse saamiseks, kui senine registreeritud elukaaslane on olnud teadmata kadunud nii kaua, et on alust kahelda, et ta on surnud.

§ 519. Muudatusega antakse äraolija registreeritud elukaaslasele kaebeõigus äraolija varale hoolduse seadmise menetluses. Kuigi loetelus on kaebeõiguse üldkriteeriumina sätestatud õigustatud huvi olemasolu, on õigusselguse tagamiseks näitlikusse loetelusse muudatusega lisatud ka registreeritud elukaaslane.

§-d 525 ja 532. Muudatuse eesmärk on määratleda registreeritud elukaaslase roll piiratud teovõimega täisealisele isikule määramise menetluses. Muudatustega antakse piiratud teovõimega isiku registreeritud elukaaslasele eestkostja määramise menetluses õigus, et kohus küsiks tema arvamust, samuti antakse muudatusega isiku registreeritud elukaaslasele kaebeõigus. Muudatus on põhjendatud, sest kooselu ja vastastikuse toetuse tõttu saab eeldada registreeritud elukaaslaste tugevat seotust ning sellest tulenevalt ka nende õigustatud huvi arvamuse avaldamiseks ja edasikaebamiseks.

§-d 536, 539¹. Muudatusega antakse registreeritud elukaaslasele teise registreeritud elukaaslase kinnisesse asutusse paigutamise hagita menetluses õigus olla ära kuulatud. Sätete täiendamine on põhjendatud, sest registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada seotust ja teisel registreeritud elukaaslasel peaks olema seetõttu võimalus arvamust avaldada. Samuti on

registreeritud elukaaslasel lähedasena ilmselt kõige adekvaatsemat informatsiooni isiku vaimse tervise kohta.

§ 550. Muudatusega antakse registreeritud elukaaslastele võimalus menetlusökonoomia kaalutlustel lahendada hooldusõiguslikud vaidlused koos kooselulepingu lõpetamisega hagiastjas. Muudatuse kohaselt ei pea registreeritud elukaaslased esitama eraldiseisvalt nii avaldust kui ka hagi kohtusse ning kohtul ei ole vajalik sama asjaga seotud vaidluse lahendamiseks kulutada kahekordselt aega ja ressursi.

§ 564. Muudatuse eesmärk on viia lapsendamise menetlussäte kooskõlla KooS-s ja PKS-s viidatud registreeritud elukaaslaste lapsendamise sätetega. PKS §-s 154 reguleeritakse nõusoleku andmise ja asendamise korda, kus registreeritud elukaaslasi puudutab nõusoleku andmine peresiseseks lapsendamiseks. Kuivõrd PKS § 154 muudeti, siis on vaja seda kajastada ka siin. PKS §-ga 154 on hõlmatud peresisese lapsendamise juhud ja vajalik on nõusolek, v.a juhul kui registreeritud elukaaslane ei ole võimeline enda tahet väljendama. Sättes on abikaasa ja registreeritud elukaaslase nõusoleku all mõeldud lapsendatava vanema nõusolekut.

§-d 580 ja 583. Muudatustega antakse registreeritud elukaaslasele õigus olla ärakuulatud ja omada kaebeõigust põlvnemise tuvastamise hagita perekonnaastjas, kui isik, kellest põlvnemist tuvastatakse on surnud. Muudatuse tegemisel on lähtutud seisukohast, et kohus peaks astjas ära kuulama ka surnud isiku registreeritud elukaaslase, kellel võib lähedasena olla asjaolude kohta teavet. Sättes on registreeritud elukaaslane eraldi välja toodud õigusselguse tagamiseks, kuigi hagita astjadele omaselt on kohtul võimalik kaasata astja arutamise juurde ka muid isikuid, kelle ärakuulamine on vajalik (TsMS § 580 lg 1). Surnud isiku registreeritud elukaaslasele on antud kaebeõigus arvestades esmalt seda, et tal võib olla informatsiooni põlvnemise kohta ja seotus surnuga. Lisaks võib õiguslikult olla kaebeõigus talle oluline, sest põlvnemise avalduse lahendamisest võib sõltuda tema pärimisõigus või pärandiosa suurus, mistõttu tuleks talle tagada kaebeõigus.

§-d 591 ja 663. Muudatused on vajalikud seadustes terminoloogilise ühtsuse tagamiseks. AVRS-i muutmiseega saab varasuhteid puudutava registri nimetuseks varasuhteregister, mistõttu on muudatus vajalik kajastada ka siin.

§ 67. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmine

§ 164. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (*TsÜS*) muudatusega sätestatakse, et omavaheliste nõuete aegumine on peatunud ka registreeritud elukaaslaste vahel kooselulepingu kehtivuse kestel. Sõnastuslikult on arvesse võetud, et perekondlike põhjuste alla mahuvad ka registreeritud elukaaslaste omavahelised suhted. Muudatus on põhjendatud, arvestades registreeritud elukaaslaste omavahelist isiklikku seotust ja solidaarsust ning seda vähemalt kooselulepingu kehtivuse ajal, mistõttu on vajalik, et nõuete aegumine oleks peatunud kooselulepingu kestel.

§ 68. Tulumaksuseaduse muutmine

§ 8. Tulumaksuseaduse (*TuMS*) § 8 muudatusega lisatakse seotud isikute loetelusse ka registreeritud elukaaslane, sest registreeritud elukaaslaste puhul saab eeldada ühist majanduslikku huvi.

§ 44. Muudatusega antakse registreeritud elukaaslastele soodustusena võimalus ühiselt tuludeklaratsioon esitada. Sõnastuslikult on lähtutud RRS-st, kus registrisse märgitud perekonnaseis „registreeritud kooselus“ tähendab, et isikul on olemas kehtiv kooseluleping. Praktikas on ühe näitena vajalikest muudatusest välja toodud ühise tuludeklaratsiooni

esitamise võimalus. Täiendus registreeritud elukaaslaste osas on asjakohane, sest nende vahel saab eeldada seotust ja vastastikuse toetuse ja ülalpidamise kaudu ühiseid majanduslikke huve, mistõttu on ühise tuludeklaratsiooni võimaldamine põhjendatud. Samuti ei ole legitiimset eesmärki kohelda registreeritud kooselus ja abielus olevaid isikuid ebavõrdselt.

Kuivõrd kooselulepingu sõlmimisel on eeltingimuseks, et vähemalt ühe kooselulepingut sõlmida sooviva isiku elukoht oleks Eestis, siis võib ette tulla ka juhte, mil üks on resident ja teine mitteresident, seega on täiendused asjakohased ka sätte lõpuosas. Ka tingimus, et mõlemad on lepinguriigi residendid, saab olla vaatamata kooselulepingu sõlmimisel ühe registreeritud elukaaslase Eestis oleva elukoha nõudele, olla täidetud, kui näiteks pärast kooselulepingu sõlmimist kolisid nad mõlemad mujale, kuid saavad nt 75% tulust või vähem Eestis.

§ 46. Muudatuse eesmärk on seoses ühise tuludeklaratsiooni esitamise õiguse andmisega reguleerida ka registreeritud elukaaslaste suhtes tulumaksu tasumise ja tagastamise korda. Muudatusega sätestatakse, et registreeritud elukaaslastel tekib solidaarvastutus juurdetasumisele kuuluvate maksusummade osas. Samuti võimaldatakse asjaajamise lihtsustamiseks enammakstud maksusumma tagastada ühe registreeritud elukaaslase kontole. Muudatus on põhjendatud, sest registreeritud elukaaslaste ühiseid majanduslikku huve ja asjaajamist saab nende seotuse tõttu eeldada.

§ 48. Muudatuse eesmärk on erisoodustustelt tulumaksu tasumisel registreeritud elukaaslasele tasude maksmisel kuritarvitamise vältimine. Selleks, et vältida, et soodustus kantakse töötaja asemel töötaja registreeritud elukaaslasele eesmärgiga, mitte tasuda erisoodustustelt tulumaksu, tuleks sättesse lisada ka registreeritud elukaaslane. Elukaaslane on kehtivaas seaduses olemuslikult juba subjektide ringi hõlmatud, seega on täiendus ka sobiv.

§ 69. Turismiseaduse muutmine

§ 24. Turismiseaduse (*TurS*) § 24 muutmisega lisatakse majutatud isikuid puudutavat informatsiooni sisaldava külastajakaardi juurde ka registreeritud elukaaslane.

§ 70. Turvaseaduse muutmine

§ 34. Turvaseaduse (*TurvaS*) muutmise eesmärk on tagada, et ka turvaettevõttes tööülesande täitmisel hukkunud turvatöötaja registreeritud elukaaslasele laiendataks toetuse saamise õigust. Vastastikuse toetuse ja ülalpidamiskohustuse tõttu on põhjendatud võimaldada hüvitist ka registreeritud elukaaslastele.

§ 71. Tõestamiseaduse muutmine

§-d 3, 7 ja § 27. Tõestamiseaduse (*TÕS*) viidatud sätete muutmine on vajalik, et huvide konflikti vältimiseks piirata notari ja tema lähedase tõestamistoimingus osalemist ja tunnistajana osalemist. Vältimaks tõestamistoimingu erapoolikust ning olukordi, mis ei ole ausad või näivad ebaausatena ja võivad nii tekitada kahtlusi notari erapooletuses, on põhjendatud piirangute laiendamine ka registreeritud elukaaslase suhtes. Piirang kehtib nii isiku suhtes, kellega ollakse registreeritud kooselus, kuid laieneb ka olukordadele, mil kooseluleping on juba lõppenud. TÕS § 27 piirangu juures on arvestatud, et tunnistajana ei peaks kaasama isikut, kes võib sattuda huvide konflikti olukorda või kellel on isiklik huvi tehingu suhtes. Piirangud laienevad notari registreeritud elukaaslase ja tema lähedaste suhtes, et tagada tehingu tõestamise erapooletus, sest registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada seotust ning ühiseid erahuve.

§ 21. Muudatuse eesmärk on terminoloogiliselt ühtlustada varasuhteregistri nimetus. Eelnõuga muudetakse varasuhteid kajastava registri nimetus varasuhteregistriks (vt AVRŠ), mistõttu tuleb muudatust kajastada ka siin.

§ 22. Muudatuse järgselt kontrollib notar ka registreeritud elukaaslaste tehingute tegemisel, kas asjakohane vara kuulub ühisvarasse. Muudatus on vajalik, sest registreeritud elukaaslased saavad kooselulepingu sõlmimisel valida nende varalistele suhetele kohalduvaks vararežiimiks varaühisuse, mille tagajärjel saab neil olla ühisvara.

§ 22¹. Muudatusega määratakse kindlaks dokumendid, mis tuleb notarile esitada Eestis kooselulepingu sõlmimiseks notari juures, et notar saaks veenduda, et kooselulepingu sõlmimiseks ei ole takistusi. Sõnastuses on järgitud tõendi esitamise kohustuse osas paindlikkuse tagamise põhimõtet, sest ei ole selge kas ja kuivõrd teistes riikides kindlas vormis tõendeid kooselulepingu sõlmimise võime kohta väljastatakse. Sõnastuslikult on seetõttu viidatud dokumendile, mille eesmärk on, et selle abil oleks notaril võimalik veenduda, et lepingu sõlmimise takistused puuduvad.

§ 37². Muudatusega viidatakse, et notar saab eseme kuulumist ühisvara hulka kinnitada ka registreeritud elukaaslaste puhul. Muudatus on registreeritud elukaaslaste osas vajalik, sest registreeritud elukaaslased saavad kooselulepingus valida varasuhte ning selleks võib olla varaühisus, mil neil tekib ühisvara. Asjakohased on ka täiendused lõikesse 2, sest ka kooseluleping on võimalik lõpetada ühisvara jagamata, mis on võimalusena alles jäetud seetõttu, et võimaldada kooselulepingust abielule üle minna ühisvara jagamata.

§ 72. Täitemenetluse seadustiku muutmine

§ 9. Täitemenetluse seadustiku (*TMS*) § 9 muutmine on vajalik, et panna kohtutäiturile enda taandamise kohustus ka siis, kui ta on võlgnikuga seotud registreeritud kooselu kaudu, et tagada menetluse erapooletus ja õiglane menetlus. Täiendus on ka sobiv, sest subjektide ringi on kehtivas seaduses juba hõlmatud püsivalt koos elav isik.

§ 13. Registreeritud elukaaslased elavad tavapäraselt koos, mistõttu on relevantsete ka olukorrad, kus asjad võivad olla ühes kohas ja seetõttu on asjade omandiõigus ebaselge. Muudatus on vajalik, et tagada, et võlgniku omandi eeldus kehtiks ka registreeritud elukaaslaste puhul. Täiendused on välistusena vajalikud ka vara suhtes, mille puhul saab eeldada asja olemusest tulenevalt, et need on teise registreeritud elukaaslase omad.

§ 14. Muudatus on vajalik, sest registreeritud elukaaslased saavad valida varaühisuse vararežiimi, mistõttu on relevantsete ka olukorrad, mil täitemenetluses tuleb sissenõue pöörata ühisvaras olevale asjale. Täienduse kohaselt on registreeritud elukaaslaste ühisvaras olevale esemele sissenõude pööramise võimalikkus piiratud juhtudega, mil võlgnikuks mitteolev registreeritud elukaaslane on sellega nõus ning juhtudega, kui on olemas mõlemat registreeritud elukaaslast kohustuse täitmiseks kohustav täitedokument.

§ 46. Muudatusega täiendatakse menetluse peatamise aluseid ka olukorraga, mil sureb võlgniku registreeritud elukaaslane. Sätet on täiendatud ka registreeritud elukaaslasega, arvestades registreeritud elukaaslaste isiklikku lähedast seotust.

§ 112. Muudatuse eesmärk on lisada nõudena, millele ei saa pöörata sissenõuet ka registreeritud elukaaslase sundosa. Täiendus on vajalik, sest eelnõuga tekib registreeritud elukaaslasel seadusjärgne pärimisõigus ning seega ka õigus sundosa saada (vt PärS § 104).

§ 190. Muudatusega täiendatakse ühisvara jagamise ja varalepingute sõlmimisel tagasivõitmise regulatsiooni seoses registreeritud elukaaslastega. Täiendus on vajalik, sest registreeritud elukaaslased saavad valida varaühisuse vararežiimi, mille tagajärjel tekib neil

ühisvara, mistõttu võib ühisvara jagamine relevantne olla ka registreeritud elukaaslaste puhul. Sõnastuses on erisusena arvesse võetud, et kooselulepingus on komplekselt reguleeritud erinevaid kooseluga seonduvaid küsimusi. Tagasivõitmise esemeks olevad varakokkulepped on registreeritud elukaaslased reguleerinud eelduslikult kooselulepingu sees mitte eraldi varakokkuleppena nagu abieluvaralepingu puhul. Sättes täpsustatakse, et tagasivõitmise ese ei ole mitte kooseluleping tervikuna, vaid kooseluleping üksnes varalisi õigusi puudutavas osas ehk tagasivõitmise käigus saab kehtetuks tunnistada üksnes konkreetsed varakokkulepped. Muudatus on vajalik, et täitemenetluse alustamine ei tekitaks ohtu, et kooseluleping muutub tagasivõitmise tõttu tervikuna kehtetuks.

§ 73. Töötajate distsiplinaarvastutuse seaduse muutmine

§ 7. Töötajate distsiplinaarvastutuse seaduse (*TDVS*) muutmisega antakse registreeritud elukaaslasele õigus keelduda seletuste andmisest enda registreeritud elukaaslase vastu. Registreeritud elukaaslane on lähedane isik, kellelt ei peaks nõudma seletusi huvide konflikti olukorra vältimise ning tema isikliku seotuse tõttu teise registreeritud elukaaslasega.

§ 74. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmine

§ 6. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse (*TTTS*) täiendamine registreeritud elukaaslase osas on vajalik seoses FIE registreeritud elukaaslase ettevõtte tegevuses osaleva registreeritud elukaaslase maksukohustuslaste registrisse kandmise ja sotsiaalmaksu maksmisega (vt ka MKS ja SMS) ning abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu saamise soodustusega (VäTS). Täiendus on vajalik, et toodud erijuhtudel, mis laienevad muudatuste järgselt registreeritud elukaaslastele, ei peaks registreeritud elukaaslasi samas olukorras töötuna arvele võtma.

§ 26. Muudatus on vajalik samadel põhjustel mis TTTS § 6 muutmisel: seoses abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu maksmise ja FIE tegevuses osaleva registreeritud elukaaslase sätete täiendamisega on vaja teha täiendused ka siia ning lugeda eelnimetatu tööga võrdsustatud tegevuseks.

§ 37³. Eelnõuga antakse registreeritud elukaaslastele õigus esitada ühine tuludeklaratsioon, vastavad täiendused tehakse tulumaksuseadusesse. Sellest tulenevalt on vajalik täiendused teha ka käesolevasse sättesse.

§ 37⁵. Muudatusega võimaldatakse tagasimakse kanda ka isiku registreeritud elukaaslase kontole. Lihtsustus on põhjendatud, sest registreeritud elukaaslased majandavad ühiselt ning nende vahel saab eeldada majanduslikku seotust.

§ 75. Töötuskindlustuse seaduse muutmine

§-d 3 ja 7. Töötuskindlustuse seaduse (*TKindlS*) muutmine on vajalik seoses kaasasoleva perekonnaliikme määratlemise laiendamise järel ka registreeritud elukaaslasele laieneva õigusega saada abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu (vt ka ATS ka VäTS). Tingimuste täitmisel laieneb kindlustuskaitse ka registreeritud elukaaslasele.

§ 42. Muudatusega laiendatakse sätte regulatsiooni ka registreeritud elukaaslastele, et täpsustada kindlustuskaitse tagamise korda ka registreeritud elukaaslaste puhul. Muudatusega saab ka registreeritud elukaaslane nõuda tööandjalt kindlustuskaitse aluseks olevate asjaoludega seonduvaid tõendeid.

§ 76. Vangistuseseaduse muutmine

Vangistuseseaduse (*VangS*) muudatuste mõte on määratleda ka registreeritud elukaaslane kinnipeetava lähedasena ning laiendada nii ka tema võimalust kinnipeetavaga perekondlikke

suhteid säilitada. Muudatusega seatakse ka kohustus tööle asumisel anda andmed ka registreeritud elukaaslase kohta.

§ 25. Muudatuse eesmärk on võimaldada kinnipeetavale enda registreeritud elukaaslasega pikaajalisi kohtumisi, et tagada nende perekondlike sidemete jätkumine ja kinnipeetava lihtsam taasühiskonnastamine. Erinevalt faktilisest abikaasast on registreerimise puhul selge ajapunkt olemas, millest lähtudes saab määratleda isikute seotust, seetõttu ei ole vaja registreeritud elukaaslase puhul täita täiendavaid tingimusi, mil tal on õigus pikaajalisele kokkusaamisele. Täiendus on sobiv, sest subjektide ringi hulka on registreeritud elukaaslane juba olemuslikult hõlmatud.

§ 32. Ka registreeritud elukaaslane kuulub perekonda ning seetõttu peaks olema teisel registreeritud elukaaslasel õigus ka tema raske haigestumise, surma või erakorralise sündmuse korral lühiajalisele väljasõidule, arvestades nende emotsionaalset seotust.

§ 114¹. Ka registreeritud elukaaslane on lähedalt seotud isik, seetõttu peaks andmeid küsima ka tema kohta. Täiendus on ka sobiv, sest subjektide ringi on registreeritud elukaaslane juba olemuslikult hõlmatud. Sätte kehtivast sõnastuse kohaselt paigutuks registreeritud elukaaslane juba olemuslikult elukaaslase mõiste all, kuid õigusselguse tagamiseks on registreeritud elukaaslane lisatud sättesse sõnaselgelt.

§ 77. Võlaõigusseaduse muutmine

Võlaõigusseaduse (*VÕS*) täiendamine on vajalik, et reguleerida erinevate lepinguliikidega tekkida võivaid spetsiifilisi õigusi.

§ 251. Muudatuse eesmärk on tagada, et registreeritud elukaaslaste vaheliste tehingute tegemisel ei saaks kasutada ostueesõigust, sest registreeritud elukaaslaste varalised suhted on tihedalt seotud. Muudatus on vajalik, sest ostueesõiguse kasutamise võimaldamine võiks takistada nende vara ühist majandamist.

§ 289. Muudatuse eesmärk on võimaldada registreeritud elukaaslastel elada koos ühes üürikorteris vajamata selleks üürileandjalt eraldi luba. Praktikas aitab muudatus tagada registreeritud elukaaslaste kooselu ja eelduslikult ka ühise kodu kaitset. Muudatusega saab teine registreeritud elukaaslane õigusliku aluse korteris elada, ka eelneva üürileandja nõusolekuta. Seda vastupidise kokkuleppe puudumisel üürileandjaga.

§ 321. Muudatuse eesmärk on võimaldada registreeritud elukaaslastel elada koos ühes üürikorteris ning jätkata seal elamist üürilepingusse astudes ka siis, kui üks registreeritud elukaaslane sureb. Muudatus aitab tagada ühise kodu kasutamise jätkamist.

§ 325. Muudatuse eesmärk on kaitsta registreeritud elukaaslasega koos elavat teist registreeritud elukaaslast ja kaitsta tema võimalust koduks oleva üürilepingu eseme kasutamise lõpetamise osas kaasa rääkida. Ülesütlemiseks teiselt registreeritud elukaaslaselt nõusoleku saamise nõude kaudu kaitstakse just nõrgemat kooselulepingu poolt.

§ 356. Muudatusega antakse registreeritud elukaaslasele eelisseisund enne uue rendilepingu sõlmimist. Muudatus on vajalik rendilepingu sõlminud isiku registreeritud elukaaslase kaitseks, sest kuigi leping võidi sõlmida ühega neist, on ühise majandamise kaudu tulu saamiseks panustanud tavaliselt ka teine pool. Muudatusega on võimalik lepingupooleks mitteoleva, kuid tulu saamisesse panustanud registreeritud elukaaslase huve kaitsta.

§ 357. Muudatusega võimaldatakse rendileandja huvide tagamiseks pikendamisest loobuda siis, kui tema registreeritud elukaaslane soovib rendilepingu eset ise majandada. Täiendamine registreeritud elukaaslase osas on põhjendatud, sest nende vahel saab eeldada suurt seotuse astet ning soovi neile kuuluvat vara ühiselt majandada.

§ 492. Muudatuse eesmärk on kaitsta kindlustusvõtja lähedasi kindlustusandja esitatavate kahju hüvitamise nõuete eest, kuna võib eeldada, et kindlustusvõtja ise tulenevalt oma lähedastest perekondlikest suhetest sättes toodud isikute vastu nõuet ei esitaks. Täiendus on vajalik ka registreeritud elukaaslase suhtes, samuti on täiendus sobiv, sest hõlmab juba pereliikmeid.

§ 532. Muudatuse eesmärk on lisada elukindlustuse kindlustatavate sündmuste näitlikusse loetelusse ka kooselulepingu sõlmimine, et tuua ka see õiguslik võimalus esile.

§ 547. Muudatusega lisatakse registreeritud elukaaslane sättes toodud perekonnaliikmete kõrvale, sest kui kindlustusvõtja ei ole soodustatud isikut määranud, siis kõige enam võib eeldada, et õigused ja kohustused peaksid üle minema tema lähedasele. Registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada seotust ning nende kaitseks on sättesse lisatud registreeritud elukaaslane.

§ 664. Muudatusega täiendatakse sätet ning lisatakse, et ka maaklerilepingust kooselulepingu sõlmimiseks tulenev tasunõue on mittetäielik kohustus (VÕS § 4), sest ka kooseluleping on ette määramatu tulemusel leping, mil ebaõnnestumisel kahju hüvitamise nõuete tekkimine ei oleks kohane.

§ 767. Muudatusega lisatakse registreeritud elukaaslane tervishoiuteenuse osutamise juures omaksete loetelusse, et saada võimalus otsustada tema registreeritud elukaaslasega seonduva üle, kui võrd registreeritud elukaaslaste vahel võib eeldada tugevat seotust.

§ 78. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse muutmine

§-d 10 ja 12. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse (VÕVS) muutmine on vajalik seetõttu, et ka registreeritud elukaaslastel võib kooselulepingu sõlmimisel varauhisuse varasuhte valimise kaudu olla ühisvara, mil võlgade ümberkujundamise avalduse koos esitamine on põhjendatud ja vajalik. Samuti ei peaks piirama võimalikest ühistest varasuhetest tulenevate võlgade ümberkujundamiseks avalduste esitamist, sest see lihtsustab ülevaate saamist võlgniku varast ning lisaks võimaldab arvesse võtta registreeritud elukaaslaste solidaarkohustusi, mille täitmise eest vastutavad nad mõlemad. Arvesse on samuti võetud seda, et ka kooselulepingu saab lõpetada ühisvara jagamata, mistõttu on vajalik teha täiendused ka kooselulepingu lõpetamise järgse aja osas. VÕVS § 12 täiendamine on vajalik, sest solidaarvastutuse kaudu saab olla registreeritud elukaaslastel ühiseid kohustusi ja menetluse sujuvama toimimise huvides on vajalikud andmed ka nende tehingute kohta.

§ 79. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmine

§ 7. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse (VRKS) § 7 muutmine on vajalik, et lisaks sellele, et registreeritud elukaaslane on olemuslikult kahtlemata perekonnaliige, oleks ta selgesõnaliselt õigusselguse tagamiseks perekonnaliikmena määratletud.

§ 46. Muudatuse eesmärk on ühtsuse tagamine välismaalaste seadusega, mis eelnõus tehtavate muudatuste kohaselt võimaldab registreeritud elukaaslasel saada elamisluba registreeritud elukaaslase juurde elama asumiseks.

§ 72. Muudatuse eesmärk on võimaldada ka registreeritud elukaaslaste laste puhul lükata tagasisaatmine edasi kuni alaealise lapse kooliaasta lõppemiseni. Muudatus on vajalik, et tagada võrdselt ka registreeritud kooselus olevate vanemate laste parimate huvide kaitse.

§ 80. Välismaalaste seaduse muutmine

Välismaalaste seaduse (VMS) muutmise eesmärk on tagada perekondlike sidemete säilimine ja kooselu toetamine juhtudel, kui kooselu on registreeritud välismaalasega. Selleks määratakse

elamisloa saamise kord kindlaks ka registreeritud elukaaslaste puhul, sealjuures reguleeritakse elamisloa saamise tingimusi ja piiranguid. Arvesse on võetud Õiguskantsleri seisukohta, kus on viidatud, et välismaalaste seadus on vastuolus põhiseaduse §-dega 26 ja 27 koostoiimes §-dega 12 ja 14 osas, milles see ei näe ette õiguslikku alust elamisloa andmiseks Eesti kodaniku või Eestis elamisloa alusel elava välismaalase samasoolisele elukaaslasele Eestis perekonnaelu elamiseks⁴⁰.

§ 9. Sättes defineeritakse legaalse sissetuleku mõiste, samuti tuuakse välja perekondliku ülalpidamise saamise juhud. Muudatuse eesmärk on sättes kajastada ka registreeritud elukaaslast, sest nende vahel on vastastikune seadusest tulenev ülalpidamiskohustus kooselulepingu ajal.

§-d 62¹ ja 62². Muudatuse eesmärk on võimaldada lühiajaliseks Eestis töötamiseks või õppimiseks antud viisa puhul anda viisa samadel tingimustel ka isiku registreeritud elukaaslasele, sest registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada seotust ja soovi ühist elukohta omada. Muudatus aitab toetada kooselu ja perekondlike sidemete säilimist

§ 115. Muudatuse eesmärk on võimaldada teha sisserände piiravust erand juhul, kui tegemist on registreeritud elukaaslastega, sest registreeritud elukaaslaste puhul saab eeldada, et nad elavad koos, samuti peaks nende koos elamist soodustama, et tagada perekondlike sidemete säilimine.

§ 118. Muudatuse eesmärk on võimaldada ka registreeritud elukaaslastel saada eraldi alustel tähtajaline elamisluba. Kooseluseadus on mõeldud reguleerima koos elavate isikute suhteid ning muudatus arvestab selle eeldusega ning aitab lihtsustada isikute kooselu ja perekondlike suhete säilimise tagamist.

§-d 125 ja 127. Muudatuse eesmärk on täpsustada tähtajalise elamisloa erandina andmist ja keeldumise alust registreeritud elukaaslaste puhul, et tagada õigusselgus ning selge otsustuskord.

§ 137–149. Muudatuste eesmärk on läbivalt teha täiendused registreeritud elukaaslaste kohta teise registreeritud elukaaslase juurde elama asumiseks. Muudatuse tagajärjel on kindlaks määratud registreeritud elukaaslase juurde elama asumiseks menetluskord, loa andmisest keeldumise afused, piirangud ning erisused. Oluline on, et sealjuures on VMS § 146 täiendamisel eesmärk vältida olukordi, mil kooselulepingust abielule üleminekul pikendamise keeldutakse.

§ 216. Kuivõrd eelnevalt antakse registreeritud elukaaslasele võimalus elamisloa saamiseks teise registreeritud elukaaslase juurde elama asumiseks, tuleb kõnesolevat sätet registreeritud elukaaslasega täiendada.

§ 81. Välisteenistuse seaduse muutmine

Välisteenistuse seaduse (*VäTS*) muutmine on vajalik, et tagada terminoloogiline ühtsus abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu termini osas, samuti lisatakse registreeritud elukaaslane õigusselguse tagamiseks perekonnaliikme mõiste alla.

§ 2. Muudatuse eesmärk on mõistete täiendamine seoses tasu ka registreeritud elukaaslasele maksmise laiendamisega. Registreeritud elukaaslaste vahel saab eeldada seotust. Kvaliteetse perekonnaelu elamise, kooselamise soodustamise ja perekondlike sidemete säilimise tagamiseks on ka registreeritud elukaaslasele laiendatud õigus saada tasu. Et tasu nimetus

⁴⁰ Õiguskantsleri 04.11.2013 märgukiri siseministrile nr 6-1/120905/1304680, internetis: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/õiguskantsleri_margukiri_elamisloa_taotlemine_samasoolisele_elukaaslasele.pdf.

annaks selgelt edasi selle sisu, on läbivalt muudetud tasu nimetust ning uue nimetusena sätestatud abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu.

§ 66. Muudatus seondub eelnevaga. Et tagada perekondlike suhete säilimine ja soodustada teise registreeritud elukaaslase kaasa tulemist välisteenistusele, võimaldatakse välislähetustasu

suurendada ka registreeritud elukaaslase kaasatulekuks ning selleks täiendatakse kaasasoleva perekonnaliikme mõistet. Samuti on täpsustatud piirangud juhuks, mil kaasasoleval registreeritud elukaaslasel on olnud võimalik välisteenistuse ajal raha teenida ning toetuse saamise vajadus on ära langenud.

§-d 67, 69 ja 70. Sätetes muudatuste tegemise eesmärk on üksnes tagada terminoloogiline ühtsus seaduste vahel ning selleks on muudetud tasu nimetus ja uue nimetusena on kasutusel „abikaasa ja registreeritud elukaaslase tasu“ (vrld ATS § 46). Sarnaselt VätS §-ga 66 on täiendatud ka tasu saamise alused ja piiranguid.

§ 68. Muudatuse eesmärk on sätestada, et Eesti külastamise soodustamiseks jätkataks tasu maksmist eemalviibimisel ka registreeritud elukaaslaste puhul. Samuti on arvestatud, et tasu maksmise jätkamine ei peaks olema seotud ajutiste töökorralduslike muudatustega.

§ 82. Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmine

§ 29. Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses (*VSS*) lisatakse õigusselguse tagamiseks perekonnaliikme mõiste alla ka registreeritud elukaaslane, kelle ümberasumise võimalust tuleb piirangute kohaldamisel arvestada, et otsus oleks proportsionaalne.

§ 83. Väärteomenetluse seadustiku muutmine

§ 25. Väärteomenetluse seadustiku (*VTMS*) § 25 muudatusega pannakse kohtuvälisele menetlejale enda taandamise kohustus, kui ta on menetlusaluse registreeritud elukaaslane, et ei tekiks kahtlust kohtuvälise menetleja erapooletuses ning vältida saaks ebaõiglast menetlust.

§ 84. Väärtpaberituru seaduse muutmine

Väärtpaberituru seaduse (*VPTS*) muutmise eesmärk on täiendada seadust registreeritud elukaaslase mõistega, et vältida huvide konflikti olukordi ja tagada teise registreeritud elukaaslasega seonduvate isiklike tehingute tegemisel teavitamiskohustuse täitmine.

§ 82³. Muudatuse eesmärk on seada investeerimisühingu isiklike tehingute tegemisel huvide konflikti vältimiseks piirangud ka isiklikele tehingutele, mida tehakse isiku registreeritud elukaaslasega.

§ 173. Muudatuse eesmärk on võimaldada erandi tegemine kohustusliku ülevõtmispakkumise nõudest kui valitsev mõju saadi ühisvara jagamise tulemusena. Kuivõrd ühisvara saab koosleulepingu sõlmimisel varauhisuse varasuhte valimisel tekkida ka registreeritud elukaaslastel, on vajalik sätte sõnastust selles osas täpsustada.

§ 188¹³. Muudatuse eesmärk on vältida võimalikke kuritarvitusi tehingute tegemisel, täiendades sätet registreeritud elukaaslasega, keda saab põhjendatult registreeritud elukaaslaste suhete isiklikust laadist tulenevalt lugeda lähedaseks. Registreeritud elukaaslase staatusest tuleks tehingute tegemisel teavitada, et vältida erapoolikust ja sellega kaasneva võimalikke kuritarvitusi.

§ 84. Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmine

§ 5¹. Abikaasadel on eeliskohustus isikut ülal pidada enne sugulasi. Kuivõrd registreeritud elukaaslaste vahel on eelduste täitmisel ülalpidamiskohustus, sisi tuleb sätet ka registreeritud elukaaslaste osas täiendada.

Registreeritud kooselus on RRS-i järgi perekonnaseis, mis näitab, et isikul on kehtiv kooseluleping kellegagi.

III. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid

IV. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul puudub otsene puutumus Euroopa Liidu õigusega.

V. SEADUSE MÕJUD

Kooseluseaduse puudutaks kõiki koos elavaid inimesi sõltumata soost, kes võiksid soovida omavahelisi õiguslikke suhteid reguleerida kooselulepingu sõlmimise kaudu. Isikute täpne hulk on teadmata.

VI. SEADUSE RAKENDAMISEKS VAJALIKUD KULUTUSED

Seaduse jõustumisel võib tekkida vajadust muuta või arendada IT-kahendusi, mida kasutatakse registrite pidamisel.

VII. RAKENDUSAKTID

Seaduse jõustumisel ei ole kavandatud uute rakendusaktide väljatöötamist. Ajakohastamist seoses muudatustega vajavad näiteks järgmised rakendusaktid:

1. Justiitsministri määrus 19.06.2009 nr 23 Notariaadimäärustik
RT I, 06.03.2015, 38
2. Justiitsministri määrus 30.06.2010 nr 24 Kohtu kinnistusosakonna kodukord
RT I, 11.12.2014, 12
3. Justiitsministri määrus 13.07.2001 nr 55 Prokuröriteenistusse kandideeriva isiku ankeedi vormi kinnitamine
RTL 2001, 89, 1249
4. Justiitsministri määrus 28.12.2005 nr 59 Kohtule dokumentide esitamise kord
RT I, 11.12.2014, 7
5. Rahandusministri määrus 08.10.2001 nr 86 «Finantsinspektsiooni seaduse alusel varaliste kohustuste ja väärtpaperite omamise kohta andmete esitamise vormi» kehtestamine
RTL 2001, 115, 1634
6. Rahandusministri määrus 31.12.2003 nr 113 Sotsiaalmaksu maksmise kord erijuhtudel

RT I, 14.08.2015, 13

7. Siseministri määrus 28.12.2009 nr 96 Isikuankeedi vorm
RT I, 09.04.2013, 8
8. Siseministri määrus 30.12.2011 nr 34 Päästeteenistusse päästeametniku ametikohale kandideeriva isiku isikuankeedi vorm
RT I, 17.04.2015, 8
9. Vabariigi Valitsuse määrus 23.05.2013 nr 82 Salajasele koostööle kaasatud isiku hukkumise, töövõimetus ja talle kehavigastuse tekitamise korral makstavate hüvitiste ja kulude arvutamise ning maksmise kord ja ulatus
RT I, 28.05.2013, 12
10. Vabariigi Valitsuse määrus 26.06.2000 nr 200 Vanaduspensioniiikka jõudnud, välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodaniku, eesti rahvusest isiku ja temaga koos Eestisse elama asunud abikaasa, lapse ja vanema sotsiaaltoetuse taotlemiseks vajalike dokumentide loetelu ning määramise ja maksmise juhend
RT I, 27.12.2012, 9
11. Vabariigi Valitsuse määrus 14.12.2006 nr 256 Välislähetustasu ja abikaasatasu maksmise ning teenistuja kulude katmise kord
RT I, 11.05.2011, 13
12. Vabariigi Valitsuse määrus 14.12.2006 nr 256 Välislähetustasu ja abikaasatasu maksmise ning teenistuja kulude katmise kord
RT I, 11.05.2011, 13
13. Vabariigi Valitsuse määrus 19.12.2012 nr 115 Ametniku pikaajalisse välislähetusse saatmise kord, lähetustasu lähtesummad ning lähetustasu arvutamise ja maksmise kord, lähetuskulude hüvitamise tingimused ja kord, hüvitatavate ravikulude loetelu, kaasasoleva perekonnaliikme eest välislähetustasu suurendamise ja maksmise kord ning abikaasatasu maksmise tingimused ja kord
RT I, 20.02.2014, 6

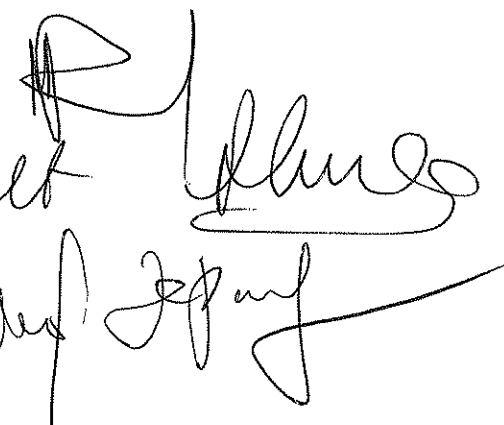
IX. SEADUSE JÕUSTUMINE

Seadus jõustub 2016. aasta 1. jaanuaril.

20.10.2015

Algatavad:

Mihkel Rand
Andres Anvelt
Jelga Vessif

Eiki Nestor

Mark Soosaar

Kalvi Kõva

Sven Sikk

Ivati Padar

Jaanus Marandi

Maranna Mikko

Mme Paho

Raimon Valim

Savel Salve

Helmu Kitt

Kalvi Kethas

Chlor

Mjoraa

[Signature]

[Signature]

Marandi

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

Vaarlo Randpere
YOKO ALENDER

N. Rand
Yfunder

ak...
...
...
...

alle PALLING

alleDally

Niija Saranen - Toomona

~~Niija Saranen - Toomona~~

Kert Puhus - Ponnimannus

~~Kert Puhus - Ponnimannus~~

JÜRI JAANSON

~~Jaanson~~

Jüri Kerme

~~Jüri Kerme~~

MARIS LAURI

~~Lauri~~

LEIDY PURGA

~~Purga~~

MATI BAIOMA

Justjan Keljalg

~~Keljalg~~

Eem-Niibe Kross

~~Kross~~

Imre Soosaar

~~Soosaar~~

Anne Sulling

~~Sulling~~

Reno Haldner

~~Haldner~~

Meelis Mäilberg

~~Mäilberg~~

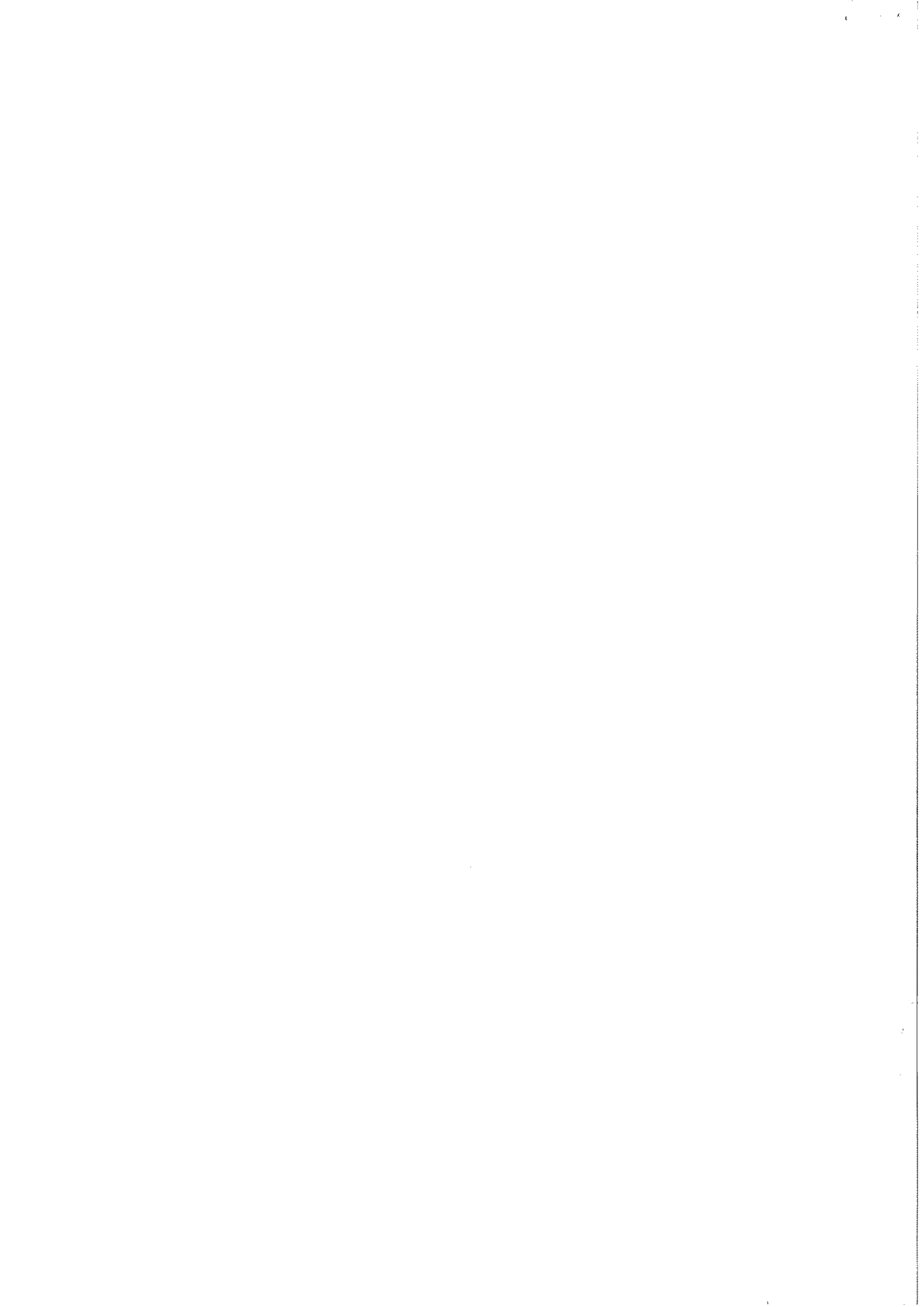
Johannes Kert

~~Kert~~

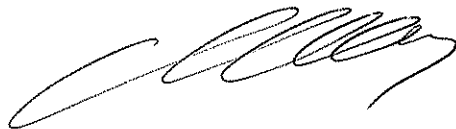
Andee Syy

~~Syy~~

Saire Randjaru
Auts Laadeto

Mads Møller

Lauri Luik

Mantta Luik

